

ÚJ IFJÚSÁGI SZEMLE

MAGYAR IDENTITÁS HATÁRON INNEN ÉS TÚL

© 2014 ÚJ IFJÚSÁGI SZEMLE ALAPÍTVÁNY – MINDEN JOG FENNTARTVA!

ISBN 978-963-12-1703-2

SZERZŐK: BÓNA LÁSZLÓ; MORVAI TÜNDE; SZABÓ JÚLIA; SZARVAS HAJNALKA;
SZÉKELY LEVENTE; VERES VALÉR

SZERKESZTETTE: SZÉKELY LEVENTE

KÖZREMŰKÖDŐ: MAX WEBER ALAPÍTVÁNY

TÁMOGATÓ: NEMZETI EGYÜTTMŰKÖDÉSI ALAP – ÚJ NEMZEDÉKEK JÖVŐJÉÉRT KOLLÉGIUM

**Nemzeti
Együttműködési
Alap**

TARTALOMJEGYZÉK

KÖSZÖNTŐ	4
SZÉKELY LEVENTE: AZ ERDÉLYI FIATALOK MINDENNAPI NEMZETTUDATA	5
VERES VALÉR: NEMZETI KÖTŐDÉS ÉS HAZA FOGALMÁNAK KONSTRUKCIÓJA, NEMZETI SZTEREOTÍPIÁK AZ ERDÉLYI FIATALOK KÖRÉBEN	15
SZABÓ JÚLIA: A JÖVŐ KÉPE AZ IFJÚSÁG SZEMÉBEN	45
BÓNA LÁSZLÓ - MORVAI TÜNDE: BEPILLANTÁS A SZLOVÁKIAI MAGYAR IFJÚSÁGI SZERVEZETEK ÉLETÉBE	55
SZARVAS HAJNALKA: KÜLHONI MAGYAR IFJÚSÁGI HELYZET(EK)	87
SZÉKELY LEVENTE: A MAGYARORSZÁGI 15-29 ÉVESEK NEMZETI IDENTITÁSA	135

KÖSZÖNTŐ

Legtöbbünk számára kézenfekvő dolog, hogy érzünk valamely nemzet tagjaival sorsközösséget, valamely nemzethez, nemzetiséghez tartozónak valljuk magunkat. Noha a kapcsolat a nemzet tagjai között nem feltétlenül megfogható, fizikai vagy egyéb módon paraméterezhető és még az is lehet, hogy a nemzet csupán egy „elképzelt közösségként” része a kollektív tudatnak, a nemzeti identitás mégis létezik. Mondhatni élő és ható.

A globalizáció korszakában a régi identitások válságát (vagy éppen újbóli felvirágzását) és új formációk létrejöttét figyelhetjük meg. Ebben a világban, amikor az évszázados hagyományok és alapvetések kerülnek ostrom alá, érdemes a felnövekvő nemzedékekre figyelniük. Érdemes megvizsgálnunk, hogy mit őriznek meg abból, amit az előtük járók fontosnak tartottak.

Ugyanúgy érték marad számukra is a nemzet, az anyanyelv, a szülőföld? Megőrzik, továbbadni szándékozzák határokon belül és kívül egyaránt? Milyen szerepet tudnak és akarnak vállalni a magyar nemzeti identitás átörökítésében a határon túli ifjúsági szervezetek? Ilyen és hasonló kérdésekre keresik a választ ennek a kötetnek a szerzői.

És, hogy meg is találják, azt döntse el Ön Kedves Olvasó!

/a szerk./

AZ ERDÉLYI FIATALOK MINDENNAPI NEMZETTUDATA

Székely Levente

BEVEZETÉS

Az ifjúság szakmai fejlesztéssel foglalkozó magyarországi Új Ifjúsági Szemle Alapítvány és a kolozsvári Max Weber Alapítvány az erdélyi magyar fiatalok nemzeti identitásával kapcsolatos programot valósított meg 2014 folyamán, amelyet a Nemzeti Együttműködési Alap – Új nemzedékek jövőjéért kollégium támogatott.

A program célja a magyarországi és a határon túli magyar fiatalok nemzeti identitásának és általában a szubkulturális kötődéseinek megismerése, tapasztalatcsere a fejlesztési lehetőségekről (jó gyakorlatok) és az ismeretek széles körben való terjesztése. Ennek érdekében került sor 2014. április 17-én Budapesten „Fiatalok és nemzeti identitás” című műhelykonferenciára, amelynek eredményeképpen véglegesítésre kerültek a program kutatási elemének – az „Erdélyi ifjúságkutatás” – módszertani részletei.

A kutatás végül – elsősorban anyagi megfontolások miatt – az eredetileg tervezett standard kérdőíves vizsgálat helyett fókuszcsoportos megközelítés alkalmazásával valósult meg 2014 nyarán. Kvalitatív kutatások tekintetében is tapasztalt szakemberek 4 db. kb. 1,5-2 órás fókuszcsoportot készítettek 15-29 éves erdélyi fiatalok (fiúk/férfiak és lányok/nők vegyesen) körében 4 különböző helyszínen: Marosvásárhelyen, Gyergyószentmiklóson, Kolozsváron; és Nagyváradon. A mintavételi helyszínek kiválasztásának legfontosabb szempontja a magyar nemzetiségűek aránya volt az adott településen, de emellett méretük és Magyarország fizikai távolsága szerint is különböznek a vizsgált települések. Gyergyószentmiklós tekinthető a vizsgálati helyszínek közül etnikailag a leginkább magyarnak, nagyarányú magyar többség jellemzi a várost, míg Marosvásárhelyen nagyjából fele-fele a magyarok és a többségi román nemzet megoszlása. Nagyvárad és Kolozsvár román többségű város, ugyanakkor, míg a közepes Nagyvárad a Partiumban a magyar határhoz viszonylagos közelségben, addig a nagyváros Kolozsvár már Erdélyben található. A fizikai távolság ma már kevésbé, de néhány évtizeddel

ezelőtt meghatározó volt, az elektronikus magyar nyelvű (magyarországi) tömegmédia az erdélyi területeken kevésbé volt elérhető szemben a határ közeli területekkel. Ma már inkább Magyarországtól való fizikai távolság olyan módon számít, hogy a határhoz közel eső településeken a munkaerő-piaci, lakhatási, vásárlási, stb. lehetőségek kiterjedhetnek a másik országra is (ami nem jelenti egyben azt is, hogy ezek jobbak lennének).

A fókuszcsoporthoz tartozó kutatás témája az identitás, azon belül a nemzeti identitás volt, a vezérfonalat is ennek megfelelően építettük fel és véglegesítettük a fentebb már említett áprilisi műhelykonferencián, Budapesten. A fókuszcsoporthoz tartozó vezérfonala egyfajta általános identitással, önmeghatározással nyitott a kötelező bemutatkozási kör után, majd a nemzettudat általános, a nemzeti identitás mindennapi megjelenéseivel foglalkozott. Külön részben foglalkoztunk a fókuszcsoporthoz tartozó haza fogalmi konstrukciójának elemzésével, valamint a kisebbségi létből fakadó sztereotípiákkal, amelyek jelen kötetben is külön elemzésben szerepelnek (Veres, 2014). Szintén külön blokkot és a kötetben külön elemzést (Szabó, 2014) szántunk a fiatalok jövővel kapcsolatos elképzeléseinek, amely a családalapítással ugyanúgy foglalkozik, mint az esetleges migrációs tervekkel és hajlandósággal.

Jelen dolgozatban a vezérfonal logikája szerint a fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetések első részével (időben első fél- háromnegyed órájával) a nemzeti identitás mindennapi megjelenéseivel foglalkozunk, igyekszünk bemutatni, hogy mi mindent jelent a magyar nemzethez tartozás egy erdélyi magyar fiatal számára.

NEMZETTUDAT ÁLTALÁBAN

A fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetéseket a rövid bemutatkozási kör után egy öndefiníciós kísérlettel kezdtük meg, ahol a résztvevőknek maguknak kellett meghatározniuk, hogy „kik ők valójában”, melyek azok a dolgok, tulajdonságok, körülmények, amelyek fontos információt nyújtanak önmagukról. A következőre kértük meg a fókuszcsoporthoz tartozó résztvevőit:

Mielőtt elkezdenénk a beszélgetést, kérlek írd meg az előttem lévő lapra három olyan dolgot, ami meghatározza azt, hogy kik vagytok ti! Kezdjétek a legfontosabbal!

Az effajta bevezetést az a kutatási kérdés indokolta, hogy vajon spontán megjelenik-e a nemzeti hovatartozásra való utalás a fiatalok gondolataiban. Ennek vizsgálatát pusztán a kutatói érdeklődés vezérelte, ugyanis a magyarországi kérdőíves vizsgálatok során megfigyelhettük (lásd. a kötetben a magyarországi fiatalok nemzeti identitásáról szóló írást), hogy a

magyarországi 15-29 évesek számára kiemelten fontos követelményt jelent a szülőföld és egyben a lokalitás (település) is. Kíváncsiak voltunk tehát, hogy amikor az erdélyi fiatalok magukról vallanak megemlítik-e a legfontosabbak között nemzeti hovatartozásukat.

Annak ellenére, hogy a fókuszcsoporton résztvevők számára nyilvánvaló volt a fókuszcsoportok témája – azaz, azért kérdezzük őket, mert Erdélyben élő magyarok – ezekben a rövid önjellemzésekben egyáltalán nem került elő a nemzeti hovatartozásra való utalás, legfeljebb a lokalitás jelenik meg (utóbbi is csupán egyetlen esetben). Ennek ellenében megállapíthatjuk, hogy a fiatalok énképének legfontosabb ismérvei a személyiségből fakadnak saját bevallásuk alapján.

*„Elsőként a pontosságot írtam fel, a humort és a vidámságot, és még sorolhatnák más-
is, de most talán ennyi.” (fiú, Marosvásárhely)*

*„Hát én úgy jellemezném magam, hogy aránylag türelmes vagyok, maximalista, és a
hobbim az olvasás.” (Kolozsvár)*

*„Nem gondolkoztam így konkrét fogalmakba, úgy volt, hogy Nagyvárad, egyetemista
és nem tudom... család.” (Nagyvárad)*

*„Mozgalmas élet, optimista hozzáállás, tartalmas időtöltés.” (lány,
Gyergyószentmiklós)*

Egy hétköznapi kérdés esetén, amely nem kifejezetten a nemzeti hovatartozásra kérdez rá, pusztán önmeghatározásra kéri a fiatalokat kevésbé jelenik meg a nemzetiség kérdése. Mindez nyilvánvalóan abból az egyszerű körülményből is fakadhat, hogy a fókuszcsoportok résztvevői egytől-egyig magyar nemzetiségűnek vallották magukat az etnikai hovatartozást firtató konkrét kérdésre válaszolva.

A nemzeti (vagy lokális jellemzők) önmeghatározásban való megjelenésének szituációfüggő voltára az interjúalanyok maguk is felhívják a figyelmet. Nagymértékben függ az önazonosítástól, hogy milyen kontextusban és kikkel való kommunikáció során kerül ez szóba. Harmadik nemzetiségűekkel, illetve a többségi társadalom tagjaival folytatott interakciók során magyarként, Magyarországon leginkább erdélyi magyarként, míg az erdélyi magyarok között a szülő-, vagy lakóhely szerepeltetésével határozzák meg magukat.

*„Nekem az a véleményem, hogy igenis számít, hogy ki kérdezi. Meg amúgy is, hogyha
valahol megkérdezik, bárki, én azért megnézem, hogy ki kérdezi...” (Kolozsvár)*

*„ha Kolozsváron megkérdezik, akkor székely, ha Németországba megkérdezik, akkor
magyar” (lány, Gyergyószentmiklós)*

„Egy román megkérdezheti, akkor azt mondom, hogy magyar, mert azt hogy román állampolgár már vagyok, azt tudja a szomszédom. De egy idegennek elmondom, hogy kettős állampolgárságú vagyok, mert az nincs honnan tudja.” (Kolozsvár)

„Bocsánat... van különbség. Spanyolországban voltunk, amikor megkérdeztek, hogy román vagyok, mondtam, hogy nem, kikérem magamnak... magyar vagyok... ott erdélyi magyart mondtam, azért, hogy értsék... aztán egy hosszas beszélgetés közepette megértették, hogy miért is vagyok erdélyi magyar és nem magyarországi magyar, de attól függetlenül, de alapjáraton egyszerűen magyar vagyok.” (fiú, Marosvásárhely)

„Ismerve, hogy külföldön, hogy vélekednek a románokról, persze, hogy nagyon próbáljuk lemosni magunkról ezt... nehogy megbélyegezzenek.” (lány, Marosvásárhely)

A megkérdezett erdélyi fiatalok önmaguk nemzeti identitásáról szóló meghatározásai igazolják a nemzeti identitás háromkötődésű voltát, definíciójukban megjelenik mind az anyaország, az államnemzet és a nemzeti kisebbséghez való viszony. Az önmeghatározásban az említett nemzeti jellegű definíciók a következők voltak említésük gyakoriságában: leggyakrabban azt a meghatározást használták magukra a fiatalok, hogy *erdélyi magyar* és ez volt az a meghatározás, ami a rövid diskurzusok eredményeképpen konszenzussal el is fogadtak. Második leggyakoribb választás volt a *magyar*, majd ennél jóval ritkábban a *székely*, a *román állampolgár*, vagy az *európai*. A beszélgetések során a többszörös nemzeti identitás is megjelenik egy-egy esetben bár ez nem feltétlenül jelenti a többségi nemzethez való tartozás (székelyek).

A nemzetiség jelentősége különbözőképpen jelenik meg a fiatalok életében és leginkább a környezet, illetve a családi háttér és baráti kör határozza meg azt. Azokon a területeken, ahol magyar, vagy román többség van kevésbé, míg az etnikailag megosztott területeken inkább számít az etnikai hovatartozás. Fontos ugyanakkor megjegyezni azt, hogy a fiatalok szerint a korábbi nemzedékekhez képest az ifjúsági korcsoportban talán már ezeken a területeken sem képez igazán jelentős problémát. A román nemzetiségű dominancia nagyobb elfogadást és nagyobb átjárhatóságot is eredményez románság és magyarság között, a magyar nemzetiségű etnikai dominancia magabiztosságot és természetességet kölcsönöz a magyar közösségeknek, emiatt ezeken a területeken kevésbé éles a nemzetiség.

„én ugyanúgy lehetnék román is bármikor. Olyan társaságban nőttem fel, hogy egy időben szinte az is voltam.” (Kolozsvár)

„Hát én azt mondom, hogy erdélyi magyar először s utána azt, hogy váradi, de annyi az egész, hogy eddig még meg voltak ezek a dolgok, hogy ki milyen nemzetiségű, de szerintem manapság már egyáltalán nem számít...” (Nagyvárad)

„Én egy finom keverék vagyok, édesapám, édesanyám székely és semmilyen szempontból nem meghatározó számomra a nemzetiség. Olyan életet éltem eddig, ahol soknemzetiségű ember körbevett és ezáltal nagyon-nagyon sokat tanultam. Úgy gondolom, hogy a jelenlegi személyiségemet nagymértékben befolyásolta az, hogy kimondottan románok között nőttem fel. Azt tudom mondani erről, hogy rendkívül szerencsés állapotban vagyok azáltal, hogy én egy erdélyi magyar vagyok.” (lány, Gyergyószentmiklós)

„Különösen itt Vásárhelyen jelenleg egy meghatározó, az etnikai hovatartozás eléggé komolyan befolyásolja a bizonyos barátságok létrejöttét, megszűnését, egymáshoz való viszonyulást.” (fiú, Marosvásárhely)

„Én ezt nem látom úgy. Egyrészt itt egy kérdés elhangzott, amire nem jött válasz, tehát itt a frontvonal miatt itt majdnem fele-fele arány van a két tábor között. De én nem érzem ezt a feszültséget, hogy most nem barátokozunk vele, mert ő román. Szerintem ez a fiatalok körében egyáltalán nincs jelen, idősek körében a márciusi események, legalábbis azokkal, akikkel én kapcsolatba vagyok, már nem jelent szinte semmit.” (fiú, Marosvásárhely)

NYELVI MINDENNAPOK

A külhoni magyar nemzeti identitást elemezve, a már említett hármas kötődésen kívül Bali (2014) a következőket veszi figyelembe: a nyelvhez való viszony, a múlthoz való viszony, a nemzeti térhez való viszony, a nemzeti jelképekhez és a magas kultúrához kapcsolódó viszonyulás. A fókuszcsoportos kutatásunk tapasztalatai szerint mindezek – bár különböző erősséggel, de – megjelennek a fiatalok gondolataiban.

A közvélekedésben a (magyar) nemzethez tartozás elengedhetetlen része a magyar nyelv ismerete, ennek fontosságát a megkérdezett fiatalok is kiemelik a beszélgetések során. Habár a külhoni magyarok nem egyformán viszonyulnak a magyar nyelvhez és nem egyformán beszélnek azt, hiszen például a nyelvújítás előtt elszakadt közösségek kisebb közös szókinccsel, régiesebb nyelvjárást beszélnek, az általunk megkérdezett fiatalok a magyar nyelv tekintetében anyanyelvi nyelvismerettel bírtak. A magyar identitás hétköznapi megjelenítése is leginkább a nyelvhez kötődik, bár másféle csoportosítás is lehetséges, így a kulturális sajátosságokat és a többséggel való összehasonlítást is kimehetjük, mint olyan tényezőt, amely segíti a nemzeti identitás konstrukcióját.

„érezem, hogy hátrányban vagyok a nyelvtudással, de valahol egy nagy büszkeség, hogy székely vagyok és még magyar is” (lány, Gyergyószentmiklós)

„Nem tudom... az úgy igazából kijön belőled, mikor beszéled az anyanyelved, a magyart, akkor van egy történelmed, egy több ezeréves történelmed, hol sikeres, hol nem, de ez melyik történelemmel nincs így?” (Nagyvárad)

„Vannak dolgok, amiket tudnia kell, hogy azt mondhassa és azt érezhesse, hogy magyar, ami inkább a kultúrával függ össze.” (lány, Gyergyószentmiklós)

„szerintem az a magyar, aki a hagyományt tovább viszi, a magyar hagyományt és beszéli a nyelvet” (Kolozsvár)

„teljesen a román történelem és a magyar történelem teljesen más és nem egyezik” (Nagyvárad)

„gyakran tapasztaltam, hogy ha bemegyek egy üzletbe és köszönök úgy magyarul, mint románul és visszaköszön az elárusító románul... már teljesen másként viszonyul hozzám, miután hallotta, hogy magyarul köszöntem neki...” (lány, Marosvásárhely)

A megkérdezett fiatalok gondolataiban a magyar nyelv jelenti a legfontosabb kapcsolódást a magyar nemzethez és ez egyben a legfontosabb választóvonal is, amely elválasztja a többségi társadalom tagjaitól.

A nyelvhez inkább praktikus, mint emocionális attitűdök kapcsolódnak, ezek szerint a magyar nyelv ismeretével gazdagabb is az ember, de egyben problémát is hordoz magában, hiszen a magyar többségű területeken az államnyelv ismerete hiányos, amely az aktív életszakaszba lépést egyértelműen megnehezíti. Mindez annak is köszönhető, hogy a nyelv elválasztja a magán és a nyilvános tereket egymástól, hivatalos helyen románul lehet csak kommunikálni, míg a családdal és a barátokkal folytatott kommunikáció domináns nyelve a magyar.

„Én úgy értem, hogy egymás közt magyarul beszélünk, vagy hogyha valaki magyarul is tud, akkor inkább beszélünk vele az anyanyelvünkön. Románul is beszélhetnénk, de ezt választjuk, ez már egy döntés.” (Kolozsvár)

„az egyetemhez, hogyha romániai dologhoz kapcsolódik, akkor inkább románul, mint magyarul, mert sokkal több információt kapok” (Kolozsvár)

„Egy nyelvvél többet ismerünk.” (Marosvásárhely)

„ettől befolyásolja azt, hogy magyarok vagyunk, Ez az nem ismerünk más nyelveket. (nevetés) Ez a hátránya, és ebben befolyásol minket az, hogy magyarok vagyunk, túlságosan bonyolultnak gondoljuk magunkat, ezért nem tanulunk meg más nyelveket.” (fiú, Gyergyószentmiklós)

„a banki automatákat is kezdik magyar operációs rendszerrel ellátni... lekértem az egyenlegem, mondom ezen több pénz kéne legyen... jó, nézzük meg románul. Románul több pénzem volt, mint magyarul. Azóta mióta így megjártam, meggondolom, hogy magyart, vagy a románát választom.” (lány, Gyergyószentmiklós)

TARTALOMFOGYASZTÁS

A fókuszcsoportokon résztvevő fiatalok válaszai alapján elmondható, hogy a mindennapokhoz kapcsolódó hír és információfogyasztást a többnyelvűség jellemzi. A lokális hírek esetében a román nyelvnek erőteljes szerepe van, azonban az elmélyült tájékozódás magyar nyelven történik. A nyelvválasztást elsősorban praktikus szempontok indokolják, pontosabban a magyar nyelv helyett választott más (leginkább román) nyelv választása nem ízlés kérdése, hanem célracionális döntés eredménye.

A román nyelvű fogyasztás indoka az, hogy gyorsabb, részletesebb és relevánsabb információkkal szolgál a közvetlen környezet történéseivel kapcsolatban. Ez alól kivételt jelentenek a tömbben élők, ahol a hírforrások közül is a magyar nyelvűek számítanak autentikusnak.

„ha híreket olvasok, akkor többnyire a magyar van az első helyen, utána pedig a román és az angol, attól függően, hogy milyen téma...” (Nagyvárad)

„hamarabb felrakják a híreket románul mint magyarul... és akkor már elolvasom románul és akkor lehet elolvasom magyarul is, hogy ugyanazt olvastam el, meg ilyenek... de így még nem tudtam odatenni magam soha, hogy egy egész román könyvet olvassak ki...” (Nagyvárad)

„az egyetemhez, hogyha romániai dologhoz kapcsolódik, akkor inkább románul mint magyarul, mert sokkal több információt kapok.” (Kolozsvár)

„Románul hírlevelekre fel vagyok iratkozva, gazdaságira. De csak ha nagyon érdekes akkor kattintok rá.” (lány, Gyergyószentmiklós)

A mindennapokhoz kapcsolódó hír és információfogyasztással szemben a kultúrafogyasztásban egyértelműen a magyar nyelv dominál, használata azonban nem kizárólagos. Figyelemre méltó, hogy a kulturális tartalmak terén a román nyelv, mint a magyar nyelv alternatívájaként való használata nem egyértelmű, angomán hatások jellemzik a kultúrafogyasztást.

Általánosságban is megfogalmazható, hogy a globális hatások miatt a tartalomfogyasztásban is nagy szerepet kapnak a globális tartalmak, amelyeknek lokalizációját az információs társadalom tereiben szocializálódott nemzedék tagjai nem feltétlenül várják ki, maga a tartalom az elsődleges és a nyelv ilyen tekintetben kevésbé fontos.

„Filmeket angolul, vagy magyarul, vagy angolul magyar felirattal, románul csak moziban, mert az van. A kötelező házi olvasmányokat nem olvasom ki románból, inkább megkeresem az interneten magyarul...” (Nagyvárad)

„elég jó a magyar szinkron, ami azt illeti, jobb, mint a román (röhögés)...” (fiú, Marosvásárhely)

„felkelek és kinyitom a csipámat, a nappal együtt, akkor vagy elkezdek énekelni vagy az ölembe veszem a furulyát, vagy ha nagyon dög vagyok és csak felkeltem, de nem ébredtem fel, akkor az első mozdulatom az, hogy betesszük a népzene és indul a nap” (lány, Gyergyószentmiklós)

„Én inkább angolul szoktam nézni filmeket, nem tudom, miért, de gondolom sokkal kényelmesebb hogy, nem tudom, ez az érdeklődés az angol nyelv iránt” (Kolozsvár)

ÖSSZEFOGLALÁS

Jelen dolgozatban az erdélyi magyar fiatalok körében készült fókuszcsoportos kutatás nemzeti identitás mindennapi megjelenéseivel foglalkozó részét dolgoztuk fel röviden. Megkíséreltünk egy általános képet rajzolni arról, hogy mi mindent jelent a magyar nemzethez tartozás egy erdélyi magyar fiatal számára és ez miként manifesztálódik a mindennapi gyakorlatokban.

A magyar nemzethez tartozás mindennapi gyakorlatának legfontosabb megjelenése a fiatalok életében a magyar nyelv. A magyar nyelv jelenti a legfontosabb kötést a (magyar) nemzethez és egyben képez választóvonalat a többségi nemzethez tartozók csoportjától. A mindennapi kommunikációban a nyelvhasználatot a tudáson kívül alapvetően az határozza meg, hogy nyilvános vagy magán terekben zajlik-e. A nyilvános terek nyelve az államnyelv, kivéve a

többben élők esetében, ahol a nyilvános terekben is sokszor elsődleges a magyar nyelv használata.

A fogyasztáshoz kapcsolódó nyelvválasztást jellemzően praktikus szempontok vezérik. Amennyiben feltételezzük a megfelelő nyelvtudást, a nyelvválasztás szinte kizárólag a külső feltételektől függ, egyébként a szubjektív preferenciák a magyar nyelv használatának kedveznek (kivételt jelent az, amennyiben a választás nyelvtanulás céljából történik).

A nyelvválasztás praktikus szempontja a megfelelő tartalom rendelkezésre állása: van-e magyarul elérhető, friss és megfelelő minőségű (megbízható, autentikus) tartalom. Amennyiben nincs, vagy a korábbi tapasztalatok alapján valószínűsíthető, hogy nincs alternatív megoldásokat használnak. A magyar melletti alternatívát a hírek, információk keresésében a román nyelv jelenti, a tartalomfogyasztásban azonban a román nyelv mellett jelentős szerepe van az angol nyelvnek, amelynek jelentősége a román nyelv szerepével vetekszik.

IRODALOM

- Bali, J. (2014): A külhoni magyarság nemzettudatáról (in: Kárpát-haza Szemle, 104-113.)
- Castells, M. (2006): Az információ kora: gazdaság, társadalom és kultúra. II. kötet: Az identitás hatalma. (Budapest: Gondolat: Infonia, 2005-2007)
- Szabó, J. (2014): A jövő Képe az ifjúság szemében. (in: Székely, L. /szerk./ (2014): Magyar identitás határon innen és túl. Új Ifjúsági Szemle Alapítvány, 45-54)
- Székely, L. (2014): Az új csendes generáció. (in: Nagy, Á. – Székely, L. /szerk./: Másodkézből – Magyar Ifjúság 2012. ISZT Alapítvány-Kutatópont. 9-28.)
- Székely, L. /szerk./ (2013): Magyar Ifjúság 2012 – Tanulmánykötet (Kutatópont, 2013)
- Székely, L. (2005): Magyar szó a végeken. Új Ifjúsági Szemle, 3(2), 31-57.
- Veres, V. (2014): Nemzeti kötődés és haza fogalmának konstrukciója, nemzeti sztereotípiák az erdélyi fiatalok körében. (in: Székely, L. /szerk./ (2014): Magyar identitás határon innen és túl. Új Ifjúsági Szemle Alapítvány, 15-44)

NEMZETI KÖTŐDÉS ÉS HAZA FOGALMÁNAK KONSTRUKCIÓJA, NEMZETI SZTEREOTÍPIÁK AZ ERDÉLYI FIATALOK KÖRÉBEN

Veres Valér¹

A kisebbségi helyzetben, a kultúrnemzeti lét keretei között a *haza* nem magától értetődő fogalom. Az erdélyi magyarok esetében úgy tevődik fel a kérdés, hogy mivel a kultúrnemzeti ideológia által feltételezett „anyaország” nem esik egybe a lakóhelyük szerinti országgal, vajon mit jelent nekik a haza, a szülőföld, és hogyan kapcsolódnak ezek a fogalmak a nemzetről való felfogásukhoz, a nemzeti csoporthatárokhoz, a saját csoportról és a „másokról” alkotott képhez?

A Kárpát-medence magyar kisebbségi közösségei számára az első világháború végén a nagy európai államalapítási és határátrendező hullám következményeként országváltásra került sor, így a saját nemzetépítési folyamaton átesett népcsoportok tagjai saját akaratuktól függetlenül leváltak azokról az államokról, amelyek keretében addig a domináns nemzethez tartoztak (Horváth, 2006). Az erdélyi/romániai magyarság sorsa is ebben a modellben helyezhető el, mint ahogy erre több történeti munka is felhívja a figyelmet (Bárdi, 1997; Szarka, 2004).

Az „egységes magyar nemzet” tudata a határváltozásokkal sem szűnt meg a Kárpát-medencében, hanem andersoni értelemben „elképzelt közösségként” továbbélt (Anderson, 1994.89-95). Ahogy Brubaker és társai Kolozsváron megfigyelték: a helybeli magyarok értelemszerűen a magyar etnokulturális nemzet részének is tekintették magukat, értve alatta a magyar anyanyelvűek közösségét (Brubaker, 2006.14). Ez önmagában tényként kezelhető, de felmerül a kérdés, hogyan árnyalódik, artikulálódik ez az egység Erdély regionális partikularitásai esetében, illetve a románsággal és a magyarországiakkal való kapcsolatok vonatkozásában?

A Kárpát Panel kutatás kiinduló tézisei értelmében a magyar nemzeti egységtudat megléte mellett a határon túli magyarok többségének nemzeti identitásában erőteljesen tükröződik a közel egy évszázada folyó szétfejlődés, az ország geopolitikai „státusza”, a hazai

¹ A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

kisebbségpolitikai viszonyok, a magyar politikai szervezetek államigazgatásban betöltött szerepe és Magyarország határon túli nemzetpolitikája is. Ezek a tényezők, mint regionális különbségek, határozzák meg a határon túliak „otthonosságérzetét” országukban, ami a hazafogalom konstrukciójának is az alapja (Papp Z-Veres, 2007).

Korábbi és folyamatban levő identitáskutatásaink eredményei arra utalnak, hogy a kisebbségi magyar közösségek életvilágaiban valóságos jelenségekként megragadhatók azok az eltérések, amelyek által a kisebbségben élő magyarok a magyarországiakat másként reprezentálták, mint a saját kisebbségi közösségüket (Csepeli – Örkény – Székelyi, 2000; Veres, 2005; Veres-Papp Z. 2001). Az erdélyi magyarok esetében ezek a különbségek egyrészt az 1920 utáni szétfejlődésre (Szarka, 2004), másrészt a többségi nemzettel közös társadalomfejlődésen és állampolgári közösségen alapuló kölcsönhatásokra, harmadrészt a – Trianont megelőzően és azóta is létező és ható – regionális különbségekre vezethetők vissza.

Ismeretes, hogy Közép- és Kelet-Európában a nemzetté válási folyamatban a kultúrnemzeti koncepciót láthatjuk érvényesülni (Hobsbawm, 1990). A magyar nemzeti tudat kettős, kultúrnemzeti és államnemzeti fejlődése is megfigyelhető a 19. század folyamán, de végül a kultúrnemzeti koncepció diadalmaskodott (Szűcs, 1984.30-31). Ezt Bibó is megerősítette, utalva arra, hogy az államnemzeti koncepció érvényesülése problémás volt Magyarországon az állam többnyelvű jellege valamint amiatt, hogy a középkor végétől a magyar királyság déli és keleti részei eltávolodtak a magyarságtól, a magyar államtól (Bibó, 1997.13-14). Az első világháborút követő hatalomváltások, illetve a trianoni döntés eredményeképpen a dualizmus idején kialakult korábbi, magyar állami egység felbomlott, és az erdélyi magyarok, más magyar csoportokkal együtt, kisebbségi sorba kerültek, és ez megpecsételte az egész magyar nemzeti fejlődés irányát, amelynek eredményeképpen a kultúrnemzeti koncepció érvényesült (Bárdi, 1997; Veres, 2005.33-39). Egy kisebbség és az állam viszonya döntő fontosságú az illető kisebbségi csoport tagjai identitásának fejlődését, otthonosságérzetét illetően. Kymlicka szerint az olyan „kooptált kisebbségek”, mint a romániai magyarság, amely azáltal nyert román állampolgárságot, hogy Erdély Románia része lett az első világháború után, tipológiailag elkülönül a bevándorló kisebbségektől, amelyek szerinte, az előbbiektől eltérően arra törekednek, hogy minél gyorsabban asszimilálódjanak (Kymlicka, 1995.10-11).

A nemzeti kötődés, és a hazához való kötődés vonatkozásában sarkalatos kérdés egy közösség és az állam viszonya, amelyben élnek. A két világháború között a Romániában élő magyarok nem képezték részét az államalkotó román nemzetnek, sokáig mint volt „birodalmi” kisebbségre tekintettek rájuk a többségiek, és a magyarságnak sem volt könnyű elfogadni a kisebbségi sorsot. Az államhatalom a saját nemzetépítési projektjének konszolidálásán dolgozott, és ezzel az erdélyi magyar kisebbség önazonosságának fenntartását célzó törekvések sok esetben

konfliktusba kerültek az állammal. Ezek a feszültségek gátolták azt is, hogy a magyar kisebbségek sikeresen integrálódjanak Románia politikai nemzeti közösségébe és intézményrendszerébe. Az államhatalom igyekezett a városi népesség, valamint az értelmiségiek és a hivatalnokok körében a román etnikum súlyát növelni, és ezáltal, főleg az Erdélyben és Bukovinában élő, a magyar, német és a zsidó kisebbségekhez tartozókat háttérbe szorítani, különböző eszközökkel (Livezeanu, 1995).

A második világháború alatt (1940-44) az erdélyi magyarság nagy többsége, amely Észak-Erdély, Partium és Székelyföld területén élt, újra Magyarország részévé vált, ezzel megerősítve a magyar nemzeti egység politikai visszaállítása lehetőségének tudatát, és egyben gyengítette a „magára hagyott” dél-erdélyi és bánági magyar szórványok identitásmegetartó törekvéseit, akiknek közel fele el is vándorolt ebben az időszakban (Ablonczy, 2011.204). Az 1945 utáni időszakban a romániai magyarság korábbi politikai vezetőit, vagy bebörtönözték, vagy elmenekültek. A fokozatosan kiépülő romániai kommunista diktatúra hatalmi rendszerébe a magyarok közül is bevont soraiba számos volt illegalistát vagy újdonsült kommunistát (Bottoni, 2008), de ezáltal nem alakult ki egy önálló, választott kisebbségi magyar politikai elit. Egy saját elit hiányában a magyar kisebbségi nemzeti ideológia is átrajzolódott, és alárendelődött a centralizált román állami nemzetpolitikának. Ennek következtében a nemzeti szocializációban fontos szerepet játszó magyar nyelvű közoktatás által közvetített nemzeti diskurzus jelentősen megváltozott a két világháború közötti időszakhoz képest (pl. a magyar irodalomoktatáson belül az „önálló” romániai magyar irodalom megjelölése, Erdély Magyarországtól való történelmi különállóságának hangsúlyozása a történelemoktatás keretében stb.). A tankönyvekben Románia mint a „haza” jelenik meg, aminek szocializációs funkcióját empirikusan máig be lehet azonosítani.

Az 1989/90-es politikai változások után Románia kisebbségpolitikája lényegesen megváltozott, sok tekintetben toleránsabb lett. A kisebbségi jogok biztosítása terén lényeges áttörés történt: Románia euroatlanti integrációs törekvéseivel párhuzamosan következett be a lényegesebb változás. Ez egybeesett, sőt összefüggésben állt, 1997-től kezdődően, a magyarság politikai képviselőinek kormányba való bevonásával. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) kormányzati szerepvállalása nem csupán bizonyos kisebbségi jogok jogi szabályozása (kisebbségi nyelvhasználat helyi és megyei szinten, a kisebbségi nyelvű oktatási intézményrendszer kiépülése stb.) által hatott a magyarok otthonosságérzetére Romániában, hanem közvetve is, mivel javult a kisebbség és a többség viszonya a románok megítélése, és a Romániához, mind országhoz való viszony is. Ezek a változások azonban törékenyek, ellentétes tendenciák felmerülése esetében hatásuk változhat, ezért további vizsgálódás tárgyát képezik.

Az erdélyi magyarság identitásában fontos szerepet játszik Magyarország nemzetpolitikája is, illetve azok a megnyilvánulások, amelyek az erdélyiek ennek folyományaként értelmezhetnek. A magyar kormány aktív szerepet kívánt vállalni a határai kívül élő magyarok helyzetével kapcsolatban, ennek függvényében közvetett és közvetlen intézkedéseket is hozott ezen a téren, amelyek kihatottak a magyar kisebbségek identitására is. Ezek a hatások azonban áttételesen érvényesülnek, egyrészt a magyar közvélemény és a politikai szereplők megnyilvánulásai által, másrészt a média szűrőjén át. Harmadrészt pedig, a kisebbségek identitásának három fő ideológiai forrása van, ebből csak az egyik a magyar állam nemzetpolitikája és nemzeti diskurzusa, és ennek hatása a másik két ideológiai forrással (többségi állam, kisebbség elitje) kölcsönhatásban érvényesül (lásd Brubaker, 1996).

Az Európai Unió integrációs folyamat újabb lehetőségeket nyitott a magyar–román viszony terén. Magyarország 2004. évi májusi és Románia 2007. évi januári csatlakozása új feltételeket teremtett a szabad helyváltoztatásra, kapcsolattartásra, a kulturális javak, a piaci termékek és a munkaerő áramlására.

A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek esetében egy nemzeti csoporthoz való tartozás érzése nem zárja ki más csoport-hovatartozások vállalását. A nemzeti kategória meghatározása és értelmezése által felvetett egyik jelentős kérdés, hogy elképzelhető-e a többszörös nemzeti hovatartozás. Csepeli szerint a kisebbségben élők tartozhatnak egyszerre több nemzeti kategória hatálya alá is (Csepeli, 1992. 34-35).

A nemzeti attitűdök a nemzeti identitás fontos megnyilvánulási formáit képezik. Ezért nem gondoljuk azt, hogy a hetero-sztereotipizáció önmagában káros lenne, és azt sem, hogy etnocentrizmust fel kellene számolja a kozmopolitizmus. Calhoun szerint a kultúra és a társadalmi kapcsolatok annyira valószerűek, akár az egyének, még ha nem is öltenek testet (Calhoun, 2003.531-553). Ezzel összefüggésben csatlakozunk Calhoun kritikai magatartásához a „szélsőséges kozmopolitizmussal” kapcsolatban, tehát nem értünk egyet azzal, hogy kívánatos lenne minden csoportlojalitást felszámolni, és csupán az egész emberiség iránti lojalitást kellene fenntartani.

A vizsgálatunk során elemezzük, hogy Barth-i (1969) értelemben véve, hogyan jelölik meg az erdélyi magyar fiatalok a „saját csoport” határait, mit jelent nekik a „mi” és az „ők” kategóriái és ennek milyen regionális-települési meghatározói vannak.

Az elemzés a következő kutatási kérdésekre keres választ:

- Hogyan írják körül a saját nemzeti csoportot az erdélyi magyar, városi fiatalok? Milyen nemzeti kötődés-minták figyelhetők meg a magyarság és a románság irányában?

- Milyen haza-konstrukciók léteznek, ezeknek mi a kognitív és affektív környezete, és miben térnek el a szülei korosztályától a fiatalok?
- Hogyan kapcsolódik össze az „erdélyiség” és a „romániaiság” a haza-fogalommal az erdélyi magyar fiatalok tudatában?
- Hogyan kapcsolódik a saját-csoportattitúd a magyarságtudathoz, és hogyan sztereotipizálják a fiatalok a fő referenciacsoportokat, és hogyan jellemzik a velük való viszonyt (románok, magyarországiak)?

MÓDSZERTAN

A tanulmány empirikus forrása az erdélyi városi fiatalok körében a „Magyar fiatalok nemzeti identitásának fejlesztési lehetőségei határon innen és túl”² kutatási projekt keretében 2014. május-júniusában fókuszcsoporthoz módszerrel végzett kvalitatív vizsgálat. Erdélyben négy városban készítettünk fókuszcsoporthoz 15-29 éves korú magyarul beszélő fiatalokkal, figyelve arra, hogy a települések képviseljék regionálisan a magyar lakta területek sajátosságait. A vizsgálatba bevont települések a következők: Gyergyószentmiklós (tömbvidék: Székelyföld, kisváros), Marosvásárhely (Székelyföld peremvidéke, etnikailag vegyes közepes város), Kolozsvár (román többségű régió, egyetemi város, regionális központ), Nagyvárad (Partium, határmentes, etnikailag vegyes közepes város).

E tanulmányban a következő kérdésköröket dolgoztuk fel, a fókuszcsoporthoz vezérfonal következő kérdéseire alapozva:

- Nemzeti kötődés, csoportthatárok: *hogyan mitől számít magyarnak/székelynek/románnak valaki? Érezheti-e valaki magát egyszerre több nemzethez is tartozónak? És ha igen, miért?*
- *Hogyan látjátok a székely/magyar ugyanaz, vagy van eltérés? Ha igen, miért, ha nem miért nem? (attól függően, hogy mit említetek)*
- A haza fogalmának konstrukciói: *Meg tudnátok fogalmazni, hogy számotokra mit jelent a haza? Hol van a haza? Kik tartoznak bele? Miért?*
- *Ha nem említik: És mi a helyzet Magyarországgal /Romániával/Erdéllyel/Székelyfölddel (attól függően, hogy mit említetek)?*
- A haza konstrukciók intergenerációs nézetben: *A születek számára mit jelent a haza?”*

² A kutatás jogtulajdonosai az Új Ifjúsági Szemle Alapítvány (Budapest, Magyarország) és a Max Weber Társadalomkutató Alapítvány (Kolozsvár, Románia).

- A nemzeti referenciacsoportokkal kapcsolatos sztereotípiák: Ezt egy csoportos szerepjáték szimulációval közelítettük meg, a következő feladattal: *Képzeljétek el, hogy egy különleges buli/party-t rendeznek, ahol a résztvevők különböző származásúak. Vegyétek újra elő a papírlapot és írjátok le néhány szóban, hogy mit venne fel, kivel, vagy kikkel beszélgetne/táncolna, mit enne és mit inna, hogyan viselkedne egy székely, egy erdélyi (nem székely) magyar, egy erdélyi román, egy Kárpátokon túli román és egy magyarországi magyar?*
- Csoportközi viszonyok: *Milyennek érzékelitek Ti személy szerint a viszonyt a románokkal itt a városban? És az országban? Tapasztaltatok-e valami hátrányt azért, mert magyarok vagytok Romániában? Külföldön hogy élitek meg, hogy magyarként román állampolgárok vagytok? Milyennek látjátok az erdélyi magyarok és magyarországiak közötti viszonyt? Tapasztaltatok-e valami hátrányt erdélyiként Magyarországon?*

A fókuszcsoporthoz tartozó interjúfeldolgozás a szekvenciális tartalomelemzésen alapult, a különböző fókuszokban egy kérdéshez tartozó részeket feldolgoztuk, beazonosítottuk azokat a tartami kategóriákat, amelyek előfordultak, és azoknak affektív és kognitív környezetét, jelentését próbáltuk megkeresni, értelmezni. A értelmezésekhez felhasználtuk azokat az előzetes ismereteket, amelyeket a korábbi vizsgálatokban kvantitatív módszerekkel nyertünk.

EREDMÉNYEK

NEMZETI KÖTŐDÉS, CSOPORTHATÁROK: MITŐL SZÁMÍT MAGYARNAK /SZÉKELYNEK/ROMÁNNAK VALAKI?

Először a fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetések azon részét elemezzük, amelyek arra a kérdésre keresték a választ, hogy *mitől számít magyarnak/székelynek/románnak valaki? Érezheti-e valaki magát egyszerre több nemzethez is tartozónak? És ha igen, miért?* Az előző tanulmány alapján már tudjuk, hogy a válaszadók önmeghatározásában meghatározó szerepe van a magyarságtudatnak, amellyel csak a regionális tudat bizonyos megnyilvánulási formái konkurálnak, mint például a székeltség (Székely, 2014).

A korábbi, Kárpát Panel kérdőíves kutatás eredményei alapján azt láthattuk, hogy, a magyarsághoz való tartozás kritériumait tekintve a 18-29 éves korú fiatalok körében szignifikánsan alacsonyabb az átlagértéke a „mindkét szülő magyar legyen”, „magyar szertartású nyelvű egyházhoz tartozzon”, „...magyarok között éljen”, „magyar pártra szavazzon”, „magyar iskolát végezzen”, „magyar állampolgár legyen” kritériumoknak, átlagosan mintegy 0,3 – 0,5

százalékponttal, mint a 30. év fölötti felnőtt és idős népesség körében. Más szóval, az etnikai eredet, a tradicionális, vallási alapú azonosulás és az állampolgári meghatározások egyaránt kisebb szerepet játszanak a fiatalok körében, míg a „vegytiszta” kultúrnemzeti alapozású önbesorolás, és a magyar kultúra ismerete és szeretete az átlagnépességgel egy szinten fontos a fiataloknak is. Az eltérések egyben azt is tükrözik, hogy a fiatalok jobban érzékelik a kritériumok közötti koncepcióbeli eltéréseket, és nem nevezik őket kivétel nélkül „nagyon fontosnak” vagy „fontosnak”, legalább is kisebb mértékben, mint az idős, 65 év feletti népesség (lásd Veres, 2014).

A 2014. évi ifjúsági fókuszcsoporthoz tartozó vizsgálat eredményei értelmében, a korábbi kvantitatív mérésekkel egybecsengően, a 15-29 éves városi fiatalok körében Erdélyben az önbesoroláson alapuló nyelvi-kulturális identitáskritériumok dominálnak. Egyes alanyok határozottan utaltak arra, hogy az eredetkritériumok nem fontosak, sem a tágabb kulturális közeg (pl. román többség).

Nem tartom azt sem valószínűnek, ha akkor vallhatja magát magyarnak, ha x felmenői magyar nemzetiségűek. Vannak dolgok, amiket tudnia kell, hogy azt mondhassa és azt érezhesse, hogy magyar, ami inkább a kultúrával függ össze. (E., Marosvásárhely)

Én is inkább a nyelv és a kultúra, de ezen belül is a hagyományok, melyek erősen meghatározzák. (A., Marosvásárhely)

A magyarok és a székelyek közötti különbségeket tárgyalva, két eltérő megközelítést azonosíthatunk be: az egyik esetben markáns csoporthatárt jelöltek meg a székelyek és magyarok között, a másik esetben csak egy lazább elhatárolást.

1. Markáns székely/magyar csoporthatárok: a székelyek csak nyelvükben magyarok, egyébként egy eltérő sajátos nemzeti közösség.

Szerintem a nyelven kívül nem sokban hasonlók, ugyanazt a nyelvet beszéljük. Történelmileg sem tud találkozni a két nemzet, mert igazából [...] (G., Gyergyószentmiklós)

2. Laza székely/magyar csoporthatárok: Ebben az esetben a nemzeti csoportbesorolás értelmében a székelyeket is a magyarokhoz sorolták, az eltéréseket csak ennél gyengén, ún. szubnacionális szinten érzékelték. Ezen álláspont értelmében a székelyek éppolyan magyarok,

mint a többiek, csak regionális nyelvi, kulturális sajátosságaik vannak, nem egy külön nemzeti közösség.

Hát székelynek...nem...a székely is magyar.. K: Az is magyar. K-D.: Csak a székely az kicsit másképp magyar...a szokások a mások, a viselkedések mások, de összességében a magyar ember az magyar ember, ha székely, ha cioban, ha falusi...így is úgyis magyar... és szerintem ez az ami számít igazán... nemcsak a nyelv, a viselkedés, a nevelkedés. (K., K-D., Nagyvárad)

Szerintem csak, tehát ugyanolyan magyarok mint mi, csak nekik más hagyományaik vannak. Más ... (A1, Kolozsvár)

Megvizsgáltuk, hogy mennyire létezik a kettős identitás fogalma a fiatalok azonosulásában. Azzal a kérdéssel közelítettük meg a témát, hogy hogy érezheti-e magát valaki egyszerre több nemzethez tartozónak? A válaszok regionálisan számottevő mértékben eltérnek, és elég homogének az egyes fókuszok szintjén. Itt megjegyezzük, hogy a korábbi identitáskutatások is rámutattak arra, hogy a magyar nemzetséggel mellett, amellyel az erdélyi magyarok túlnyomó többsége felvállalja, egy számottevő, 60 százalékot meghaladó többségük a román nemzet részének látja az erdélyi magyarokat. A korábbi (2009) fókuszcsoportos vizsgálatok arra derítettek fényt, hogy ez a román nemzetséggel elsősorban a román állampolgári közösségen való osztozást jelentette, kiegészülve egyfajta „romániaiasság” tudattal, közös sorsközösséggel, területi kötődéssel (Veres – Papp, 2012).

A jelen ifjúsági vizsgálat fókuszcsoport interjúi alapján azt láthatjuk, hogy a magyarság arányának függvényében Erdély különböző régióiban eltérő mértékben tartják relevánsnak azt a kérdést, hogy mind a magyar, mind pedig a román nemzethez kötődjenek. Minél nagyobb a románok aránya egy régióban, annál inkább jelentkezik a kettősség, a kettős kötődés az identitásban. Míg Székelyföldön, Gyergyóban érdemben nem is reagáltak a kérdésre, és elutasították a kettősségre való reflektálást is, addig az etnikailag vegyes közegekben, megoszlottak a vélemények. Azt figyelhettük meg, hogy a dominánsan román többségű észak-erdélyi városokban, így Kolozsváron (ahol a magyarok aránya 20 százalék alatt van) a válaszadók körében inkább elfogadott a kettős nemzeti kötődés ténye, addig a nagyobb arányban magyarul beszélők (30-50 százalék között), de román többségű városokban is markánsan megjelenő kettős kötődéssel szemben azért megjelentek ellenvélemények, amelyek a csak magyar nemzeti kötődést hangsúlyozták, mint relevánsat az identitásukban.

Marosvásárhelyen, ahol a románok és a magyarok aránya hasonló, a fiatalok körében enyhe román többség jellemző, ott a hangsúlyosan igenlő válasszal érdemben nem szálltak szembe

(Kérdés: hogy érezheti-e magát valaki egyszerre több nemzethez tartozónak)A5: Igen.A4: Igen.A2: Igen. [M: Tudnátok példát is mondani?] A5: Saját magamat. Szóval én ugyanúgy lehetnék román is bármikor. Olyan társaságban nőttem fel, hogy egy időben szinte az is voltam. A4: Én is gyermekkoromban szinte [csak] románok között töltöttem el a nyarat. Egy magyar barátom se volt, és ők befogadtak, és mintha közjűk tartoztam volna. És most is jó viszonyban vagyok velük. És ezért. Most vannak magyar barátaim is (nevet). Most úgy érzem, hogy két társasághoz tartozom, szóval. (Többségi válaszok, Marosvásárhely)

Ezzel a többségi véleménnyel szemben, amely a kettős nemzeti kötődés lehetőségéről, meglétéről szólt, markáns kisebbségi vélemények is megfogalmazódtak, amelyekben nem a kettős kötődés lehetőségét kérdőjelezték meg, hanem a maguk helyzetét egyértelműsítették, kihangsúlyozva, hogy ők magukra nézve a magyar nemzeti kötődés érzik relevánsnak:

Nem én nem vallom a román, szóval román nemzetiségűnek semmiképp nem tartom magam. Nem tartozom román csoportokba. Úgyhogy nem is tudnám azt mondani, hogy én román vagyok. Magyarok közt nőttem fel, most is magyarok közt élek, úgyhogy ... (A2, Marosvásárhely)

A leginkább megoszló, ellentmondó válaszok Nagyváradon születtek. A beszélgetés során először csak a kivételes helyzetekben, vegyes házasságok esetében tudták elgondolni, hogy valaki mindkét nemzethez kötődik. Aztán a kört bővítették azokkal, akiknek az iskolai szocializációja mind román, mind magyar nyelvű volt.

F.T.: Ez vegyes házasságokban lehet jelen, ha azt mondja valaki, hogy ha nem állok fel a magyar himnuszra apámat tagadom meg, ha nem állok fel a román himnuszra anyámat tagadom meg... tehát, aki vegyes házasságban van, az igen, az nyilván mondhat ilyet... K.D.: Egyetértek ezzel, de nem csak a szülők... hanem, például, ha a magyar gyerek román óvodába járt aztán ha már az 1-4-et is úgy végezte, hogy felét magyarul, felét románul, akkor ha román barátai vannak, de magyar szülei akkor ez így vallja magát mind a kettőnek... tehát a társadalmi dolgok is belemennek... (Nagyvárad)

Végül, a csoportinterjú során a továbbiakban az alanyok megállapodtak egy közös nevezőben, amelynek értelmében létezik a kettős kötődés, de úgy gondolják, hogy az egyik erősebb,

elsődleges közöttük. A válaszadók túlnyomó többsége számára a domináns a magyar nemzeti kötődés.

T.: Hát szerintem inkább csak egy... tehát, hogy ha a kettő... tehát volt az úgy, hogy kettőnek vallja magát, akkor is van egy ami nyomósabb részben ott van, az ami, úgymond, nagyobb százalékba lefedi, jobban magyar... de ha nem is mondja ki, azért benne van...K: Dominál...I.T.: Ez dominál, jobban dominál. (egybehangzó vélemények, Nagyvárad)

Kolozsváron, ahol a magyarok aránya a legalacsonyabb volt a vizsgált városok közül, dominánsan igenlő válaszokat adtak a fókuszcsoporthoz tartozók a magyar és román nemzetségi kötődés jelenlétére:

[Kérdés: És érezheti-e magát valaki egyszerre több nemzethez tartozónak?]

A5: Igen. A4: Igen. A2: Igen.[...Példa?] A5: Saját magamat. Szóval én ugyanúgy lehetnék román is bármikor. Olyan társaságban nőttem fel, hogy egy időben szinte az is voltam. A4: Én is gyermekkoromban szinte románok között töltöttem el a nyarat. Egy magyar barátom se volt, és ők befogadtak, és mintha közém tartoztam volna. És most is jó viszonyban vagyok velük. És ezért. Most vannak magyar barátaim is (nevet). Most úgy érzem, hogy két társasághoz tartozom, szóval (Kolozsvár)

A domináns, egybehangzó válaszokkal szemben azért elhangzottak ellenvélemények is, akik a román nemzeti kötődéstől elhatárolódtak:

A1: Nem én nem vallom a román, szóval román nemzetiségűnek semmiképp nem tartom magam. Nem tartozom román csoportokba. Úgyhogy nem is tudnám azt mondani, hogy én román vagyok. Magyarok közt nőttem fel, most is magyarok közt élek, úgyhogy... (Kolozsvár)

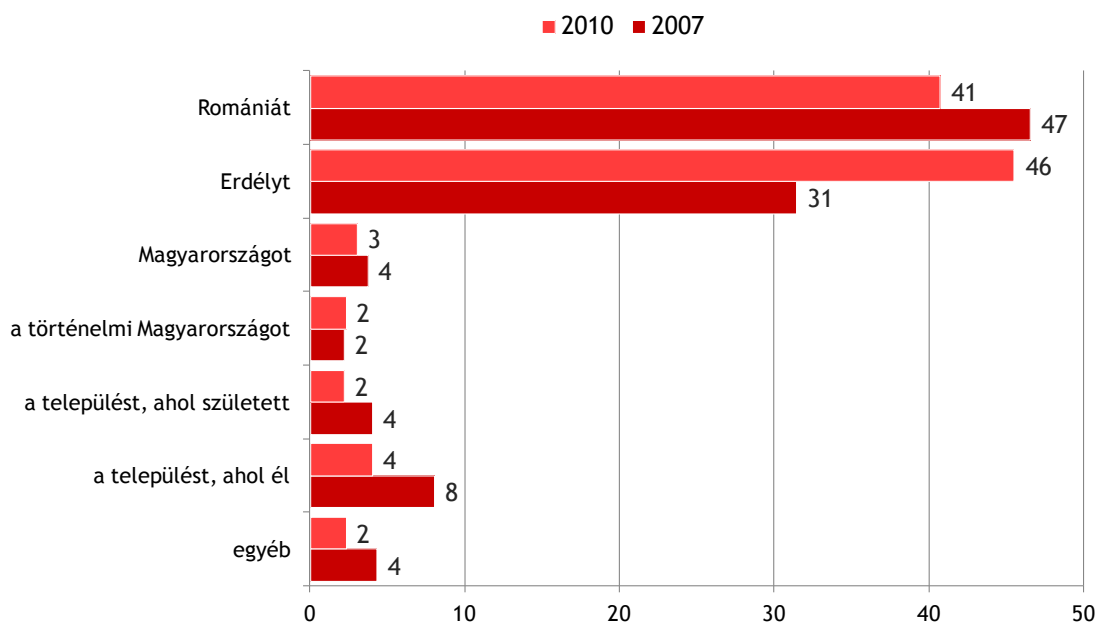
Szerintem ezt meghatározzák a körülmények, amik között felnőttem vagy élt valaki (A3).

A HAZA FOGALMÁNAK KONSTRUKCIÓI

Korábbi kutatási eredmények, így a Kárpát Panel 2010. évi adatfelvétel eredményei azt mutatják, hogy az erdélyi magyarok körében a hazájukként Romániát megjelölők aránya 40 százalékra csökkent (korábbi mérések során ez magasabb volt), ám lényegesen megemelkedett, mintegy 14

százalékkal, és így 45,5 százalékot tett ki az a hazájuknak Erdélyt válaszolók aránya, míg Magyarországot mindössze 3 százalék jelölte hazájának. (1. ábra). Nem találtunk erős összefüggéseket a szocio-demográfiai változók és haza fogalom között, azonban egy jelentősebb sajátosság körvonalazódott: a hazájuknak Erdélyt válaszolók nagyobb arányban vannak a magasabb iskolai végzettségűek és a városiak körében. A kérdőíves válaszok mögöttes tartalmára a 2009-es fókuszcsoport-vizsgálat világított rá. Ennek eredményeként, akik Romániát nevezték meg hazájuknak, rendszerint szükségét érezték annak, hogy magyarázatot fűzzenek a válaszhoz, vagy Erdélyt is megemlítették (Veres-Papp, 2012). A 2000. évi vizsgálat eredményeivel (Veres, 2005) összevetve jól látszik, hogy az utóbbi évtizedben erőteljesen megnövekedett az Erdélyt hazájukként megjelölők aránya.

1. ábra: Mit tekint Ön hazájának? (%) N₂₀₀₇=893, N₂₀₁₀= 890 (Forrás: Kárpát Panel 2007, 2010)

A jelen fókuszcsoportos kutatás a városi fiatalok haza-konstrukcióit vizsgálta, mind területi értelemben, mind pedig érzelmi és értelmi (kognitív) szinten, hogy milyen tartalmat tulajdonítanak, mit jelent ez nekik, és hogyan. A feltett kérdés így hangzott: *Meg tudnátok fogalmazni, hogy számotokra mit jelent a haza? Hol van a haza? Kik tartoznak bele? Miért?*

Az eredmények alapján nem csupán a kérdőíves válaszokhoz hasonló címszavakat kaptunk, hanem ennél sokkal komplexebben érzékelt lehetett hogyan is pozicionálnak az alanyok a hazával kapcsolatos kérdéskörben.

A haza fogalmi-tartalmi megkonstruálását úgy próbáltuk megérteni, hogy három aspektusból értelmeztük a válaszokat: műfaji-tartalmi szempontból, hogy milyen jellegű fogalommal írják le, mennyire elvont/manifeszt ez a fogalom, a második, hogy kognitív-értelmi szempontból, mit, milyen területet jelölnek meg hazájukként, és a harmadik, hogy érzelmi (affektív) szinten hogyan élik meg a hazához való kötődést.

Műfaji-tartalmi szempontból, a hazát különböző jellegű fogalommal fejezik ki az erdélyi fiatalok. Egyrészt a haza a ház, az otthon kiterjesztését jelenti, s összefonódik a családdal. Másrészt a haza a szülőföld fogalommal szinonim fogalomként jelenik meg, harmadrészt a haza egy országgal, régióval összekapcsolódó közösséggel való azonosulást fejez ki.

Kognitív szempontból úgy értelmeztük, hogy az alanyok a válaszaikat egy területi kontinuumon helyezték el, mely a családtól és annak a lakóhelyétől, a lakástól kezdődően egy kisebb néprajzi-etnikai régió át egy nagyobb területig terjedt ki, amely lehet egy egész ország, vagy ennél is nagyobb egység (Erdély, Románia, ritkábban Kárpát-medence).

A fókuszcsoportos beszélgetésekben beazonosítható hazafogalom-kategóriák a következők: a család-lakás-családi ház, település, szülőváros, a városhoz kötődő kistáj, nagyobb erdélyi régiók (Székelyföld, Partium), Erdély magyarlakta részei, Erdély (egészében), Erdély, kiterjesztve Romániával, Magyarországgal, Kárpát-medence, valamint a hazátlanság gondolata. A haza-kategóriák eltérő arányban fordultak elő a különböző városok fiataljai körében, vannak gyakoribb és ritkábban előforduló kategóriák, amelyek a helyi sajátosságokat is tükrözik (lásd 1. táblázat).

1. táblázat: Hazafogalom konstrukciók az erdélyi városi fiatalok körében (X- az említések gyakorisága)

	Gyergyó	Marosvásárhely	Kolozsvár	Nagyvárad
Haza mint az a család, a családi otthon, lakás (elvont, emocionális)	XX	XX	XX	XX
Település, szülőváros, kistáj, megye	X	XX	XX	XXX
Erdély, vagy annak magyarlakta részei, kiterjesztett "szülőföld"	X	XX	XX	
Székelyföld, Partium	XX			
Erdély, kiterjesztve Romániával, Erdély/Románia kognitív leírása			X	XX
Erdély, kiterjesztve Magyarországgal		X		
Kárpát-medence (ahol magyarok élnek)	X	X		
"kisebbségi magyarnak nincs hazája"		X		

Mint láthatjuk, a különböző haza-fogalmak között, mint a család, az otthon, a település, (mint szülőváros vagy jelenlegi/választott lakóhely), Erdély és Székelyföld jelenik meg gyakrabban, és ritkábban Románia, a Kárpát-medence vagy Magyarország.

Ezek a leíró kategóriák így táblázatba besorolva azt mutatják, mintha a haza egy statikus fogalom lenne a fiatalok identitásában, amely akár egy szóval is beazonosítható. A fókuszcsoportos beszélgetések során viszont azt mondhatjuk, hogy a haza mint dinamikus, relacionális fogalom jelenik meg a fiatalok gondolkodásában, és aszerint jelenítik meg, hogy kivel kommunikálnak. A „haza” kontinuum fogalma koncentrikus körök formájában szerveződik, a család, lakás van a centrumban, a település a következő kör, majd a szűkebb régió, tájegység, tágabb régió (Székelyföld, Partium), történelmi tartomány (Erdély), majd egy szélesebb „nemzeti terület” vagy állami terület (Kárpát-medence, Románia, ritkán Magyarország). Nagyon ritkán Európa is létezik, mint a legtágabb koncentrikus kör.

A hazafogalom kognitív szintjének koncentrikus leírása megkönnyíti számunkra azt is, hogy értelmezzük az affektív érzelmi megközelítését. Azt mondhatjuk, hogy e dinamikus fogalomrendszerben az egyes válaszadók számára valamely kognitív szinthez – legyen az a település, nagyobb régió, mint Székelyföld, vagy teljes Erdély – egy erősebb affektív tartalom társul, és ez lesz számára a meghatározóbb. A következő idézetek jól szemléltetik ezt:

Cs: valami ehhez hasonló...többé kevésbé... az érdekes dolog az, ha Angliába megkérdezik, hogy hol a hazád, vagy honnan jöttél, akkor már nem mindegy, hogy mit mondasz, hogy Románia vagy Magyarország [...]

G.: Minél távolabb vagy annál nagyobb területet adsz meg.

Cs: Igen. (Gyergyószentmiklós, Székelyföld)

A5: Attól is függ, hogy mit csinál az ember, ha van dolga arra, Erdélyen kívül, s ott is kell beszéljen emberekkel, vagy ez-az, csinálja, szerintem az is egy idő után megszokod s normálisnak tűnik [Románia]. (Kolozsvár)

Á: A haza... nekem nem csak egy darab föld, hanem az a hely, ahol felnőttem, ahová köt minden, ahol élnek a szeretteim, ahova a legtöbb emlékem fűződik. Úgy érzem, hogyha bárhova elmennék, csak ott találnék menedéket. (Marosvásárhely)

A5: Szerintem a haza az a hely, ahol otthon érzed magad. A hogy hol van, nem tudom, ahol felnőtöttél, ahol formálódtál, s te úgy érzed, hogy annak köszönhetően vagy, vagy annak a befolyása miatt vagy te olyan, amilyen vagy. Szerintem ez. (Kolozsvár)

A válaszadók között elkülönül két csoport, az egyik akiknek a haza egy szűkebb fogalom, a családot, vagy a települést jelöli, ahol élnek. A másik csoport egy nagyobb régiót jelölt meg hazájául, legtöbben Erdélyt, kevesebben ennek egy régióját, Székelyföldet vagy Bihar megyét. Kolozsváron fordult elő gyakrabban az, hogy az Erdély fogalmat „kiterjesztik” Romániára is, de emocionálisan egy „gyenge” kötődés, gyengébb, mint ami Erdély vagy Székelyföld fogalmához kapcsolja őket, és megosztódnak ebben a válaszadók, vannak, akik Erdély fogalmával lezáródik a haza fogalma is Románia irányában.

[M: És Romániát a maga egészében hazának érzik-e? Ezt hogy látjátok?]

A5: Hát inkább azt [Romániát], nem tudom. Lehet, hogy az embernek kedvessé válnak azok a helyek és emberek, akikkel nőtt fel és kapcsolata volt az élete során, és tapasztalata van velük, és akkor nem tudom, olyan érzést kelt, hogy otthon is, hogy jobban hozzánősz ahhoz a helyhez. (Kolozsvár)

A2: Hát nekem Románia is kb. olyan idegen mint Magyarország haza szempontjából, mert nem mondhatom azt, hogy nekem Románia a hazám, hát Erdély, ahol magyarok vannak. Moldvában nem érzem jól magam. (Kolozsvár)

Megvizsgáltuk, hogy a hazafogalom konstrukciójában milyen szerepet játszik Magyarország. Kevés kivételtől eltekintve, a haza fogalmába Magyarországot nem foglalják bele, ennek indoklásában legtöbben arra hivatkoznak, hogy az erdélyiek ottani elutasítása az oka (a lerománosítás), hogy nem érzik hazájuknak Magyarországot. Íme az érvelések:

[Magyarország haza-e?]

H: Először is [a haza] egyértelműen az embernek a szülőföldje, [...] ha én lemegyek egy xy 100 százalékosan román lakosú földre, akkor nem fogom azt mondani, hogy ez a hazám, most végre itthon vagyok (kis kacaj), de például itt Vásárhelyen vagy a Székelyföldön már annál inkább, viszont már Magyarországon sem, mert az egy teljesen másfajta magyar. A: Egyetértek a H. által mondottak első részével, a második részével azért nem, mert én például Magyarországot is a hazámnak tekintem és gondolom. (Marosvásárhely)

A4: Az, ami meghatározza a természetedet, és ott ahol felnősz. Ahol kényelemben érzed magad. A2: Hát én nem tudnám hazámnak tekinteni annyira, mint azt a tájat, ahol születtem. Tudom, hogy ez is, itt is Magyarország volt, de ezt inkább, mint Magyarországot. (Kolozsvár)

A1: Én se érzem úgy, hogy Magyarország hazám lenne. Nem tudom, én még, hogy járunk oda, tehát ha megmondjuk, hogy Erdélyből vagyunk, akkor teljesen másképp néznek ránk, és egyáltalán nem érzem úgy, hogy ott otthon lennék. Attól függetlenül, hogy magyar vagyok. A4: Valahogy nincs az a kötődés ahhoz a helyhez, mint ami van itt, ahol születünk. (Kolozsvár)

A5: Hát én is ugyanazt gondolom. Az annyi csak, hogy magyarok vannak ott, de ugyanúgy lehetne hasonlítani egy másik országhoz is: Bulgáriához. [...].(Kolozsvár)

T: Anyaország ugye, tehát az úgy az embernek a lelkéhez közel van, de hát ez egy olyan hasonlat, hogy sokszor megkérdezik, hogy melyiket szereted Magyarországot vagy Romániát, és erre mondta valaki, hogy ez ugye olyan, hogy szeretem édesanyámat, szeretem a feleségemet, de nem lehet a két szeretetet összehasonlítani? Én tényleg nagyon szeretem Magyarországot, tehát 90-ben oda meg vissza voltam érte, de most már, tényleg, a guta üt meg tőlük meg a mentalitásuktól... de szeretem attól még mert hát az enyém, lelkileg vagy hogy mondjam? (Nagyvárad)

D: Igen, Magyarországon bűdös román vagy, itt meg bűdös idegen... szóval... : És nem mindegy... K: És melyik esik rosszabbul? Á: Egyértelműen az esik rosszul ha a magyar mondja neked. (Nagyvárad)

A HAZA KONSTRUKCIÓK INTERGENERÁCIÓS NÉZETBEN

Kíváncsiak voltunk, hogy a fiatalok hogyan érzékelik, van-e eltérés a saját és a szülei generációja közötti hazafogalom-konstrukciók között. Megkérdeztük, hogy „A szülei számára mit jelent a haza?” A válaszok néhány fontos területi különbséget hoztak a felszínre: amíg a nagyvárosban, Kolozsváron a fiatalok nem érzékeltek semmilyen különbséget a saját- és a szülei hazafoglama között, addig a kisebb és közepes városok fiataljainak percepciójában a generációs eltérés annál inkább érzékelődik.

Kolozsvárt leszámítva a kisebb városok fiatal válaszadóinak megítélése szerint a szülei kicsit más, „erősebb” az identitástudatuk, a hazához való kötődésük. Székelyföldön azt hangsúlyozzák ki, hogy a hazafogalom kisebb kiterjedésű, hangsúlyosabban a *lakás-otthon-település*-hez kapcsolódik, de semmiképpen nem lépi át a kistérségi határát (hegyek, fenyőfák legyenek). Marosvásárhelyen is hasonló jellegű válaszokat kaptunk, de ott inkább a racionalizációra tették a hangsúlyt, hogy miért lett ilyen: a kommunizmusban kialakult kényszerek, elnyomás a kötődésüket erősebbé tette. Nagyváradon, Kolozsvárhoz hasonlóan,

kisebbségi eltérést érzékeltek a szülők és a fiatalok válaszai között. Míg kognitív szinten alig érzékeltek eltérést, a települést, Nagyváradot, illetve Erdélyt említették a szülők hazafogalmaként, akárcsak maguk a válaszadók, azonban ők is azt hangsúlyozták, hogy affektív szinten a szülők esetében a kötődés erősebb, kevésbé hagynák el a hazájukat, mint a fiatalok. E vélemények jól tükröződnek a következő rövid interjúrészletekben:

D: Szerintem nekik még határozottabban, mert az ő idejükbe ugyebár a kemény kommunizmus volt és az asszimilációs folyamatok meg ehhez hasonló dolgok. (Marosvásárhely)

R: Szerintem az én szüleimnél biztos másképp van. Sokkal konzervatívabbak, másabbak, másképp is nőttek fel, nem abba a világba nőttek fel, mint mi. G: Az biztos, én azt gondolom, hogy a szüleinknek fontosabb dolog, egy erősebb kötelék, úgymond.

D: Az én szüleimnek a haza az, amit felépítettek maguknak. A: nálam is elég lokálpatrióta. (Gyergyószentmiklós)

O: Szerintem az én szüleim nagyon függenek Erdélytől, tehát már megtehettük volna azt is, hogy ha már költözünk miért nem megyünk messzebbre? De... hogy is mondjam... valamilyen szinten hiába is vagy romániai magyar... te... ez az ország, hogy is mondjam... ebben nőttek fel... ők már nincsenek benne abban, hogy akárhova menjenek, szóval mehetnek, de már nincs meg bennük az a hajlam, az az ösztön, nem mindenkibe van benne... (Nagyvárad)

A NEMZETI REFERENCIACSOPORTOKKAL KAPCSOLATOS SZTEREOTÍPIÁK

A fókuszcsoporthoz tartozó vizsgálat következő témája a szeretépítési vizsgálat volt, olyan dinamikus kontextusban, amikor egyúttal a „saját csoport” (ingroup) kontextuális lehatárolását, meghatározását megkapjuk. A fókuszcsoporthoz tagjait megkértük, *képzeljék el, hogy egy különleges buli/party-t rendeznek, ahol a résztvevők különböző származásúak.* Az volt a feladat, hogy írják le néhány szóban, hogy jellemeznék öltözködés, fogyasztás, viselkedés szempontjából, az interakciók létesítése terén a következő csoportok tagjait: egy székely, erdélyi (nem székely) magyar, erdélyi román, Kárpátokon túli román és magyarországi magyar.

A résztvevőknek, kevés kivétellel sikerült jól beleélniük magukat a felkínált szerepbe, és sztereotip képekben írták le a különböző, említett referenciacsoporthoz tartozó tagjainak megjelenését és viselkedését, amelyből érzékeltetni lehet a csoportok között észlelt különbözőség mértékét is.

A válaszokat két fő csoportba soroltuk, aszerint, hogy mennyire markánsan különítették el a különböző csoportokat, így megkülönböztettünk erős és gyenge sztereotípiákat.

Az elkülönítés inkább ideáltipikus szinten tehető meg, a beszélgetések során nem alakult ki élesen két eltérő csoport a sztereotipizálás során, csupán a különböző válaszok, vélemények árnyalták ezeket, de az interakciók nem szakadtak meg, nem polarizálódtak ezek a vélemények radikális módon. Ezzel együtt, érzékelt lehetett, hogy a fiatalok egy része előítéletesebb más csoportokkal szemben, és inkább hajlamos sztereotip látásmódra a többiek kisebb mértékben, vagy alig. Ezért mindkét megközelítést megvizsgáljuk részletesebben, és megpróbáljuk rekonstruálni az eredményeket a maguk dinamikájában.

Erős sztereotípiák

Az erős sztereotípiák minden régióban előfordultak, de markánsabban jelentek meg a székelyföldi (Gyergyószentmiklós) fókusz esetében, és Marosvásárhelyen is, de némiképp más formában, mint Gyergyószentmiklóson. Minkét esetben a válaszadók egyik csoportja élesebben az öltözködés és az interakciók szintjén is először a nagy nemzeti csoportok szerinti elkülönülést feltételezték, hogy először az erdélyi magyarok a székelyekkel lépnek kapcsolatba, aztán a magyarországi magyarokkal is. Az erdélyi románok esetében, többen is úgy vélték, hogy először az óromániaiakkal lépnek kapcsolatba velük beszélgetnek. Ennek az elkülönülésnek elsősorban a nyelvi okait említették, de megjelentek más érvek is, mint az ízlés. Főleg a Kárpátokon túli románok esetében feltételezték, több fókuszban is, hogy az öltözködésük jelentősebben elüt a többiekétől, gyenge minőségű, „fényes” inget, nadrágot említettek, vagy egyenesen rendőrnek öltözve írták le, a lányok esetében pedig a „túlsminkelést” említették. A magyarországi magyarok esetében is egy jelentősebben eltérő megjelenést feltételeznek, de nem a gyengébb minőségű ruhák irányában, hanem inkább a változatosság, a feltűnés irányában, bár ezeket a jellemzéseket eléggé ironikusnak szánták, és megtörtént, hogy felnevettek rá (hogy előfordul, akin Michael Jackson-os poló lesz).

D: Az erdélyi román a moldvaival vagy az oltyánnal nagyon jól fog bulizni, én azt úgy gondolom, sőt lehet, hogy az erdélyi magyar is csatlakozik egy kicsit hozzájuk. Lehet, hogy a székely és a magyarországi azok ismerkednek székely vagy magyar alapon. Mindenféleképpen a magyarországiak hipsterek lesznek, tehát hogy a legújabb trend szerint. A románoknál azért fog látszani az ilyen inges farmernadrág, vagy szövetnadrághoz hasonló öltözet. A: Zselés fej. (Gyergyószentmiklós)

H: Először is öltözet szempontjából, valószínűleg, eddigi tapasztalatom alapján legalábbis, a magyarországi magyaroknál, az ilyen deszkás stílus jelenik meg, ez most ott nagyon-nagyon elterjedt. [...]...Deszka cipő, nadrág, ilyesmi. Az erdélyi magyaroknál a valamivel sötétebb, rockernek nevezhető valami, a székelynél már, hát tíz emberből hat, biztos visel egy piros-fehér-zöld karszalagot, vagy egy magyar címeres nyaklánc vagy Kárpátiás póló vagy valami hasonló, ami eléggé jellemző. Hogy ki kivel beszélgetne, szerintem az első, fél órában, órában csend lenne vagy ilyen klikkesedés. Erről már volt alkalmam jó párat végighallgatni és a legérdekesebbek, azt hiszem. [M: És a románok hogy öltöznének szerinted?] H: Azt elfelejtettem. Hát nem tudom miért, tudom, hogy nem illik, meg ilyesmi, de így tudom elképzelni: ilyen kopott, szakadt, hátrátolt rendőrkalap, vagy ilyesmi, valahogy mindig ez jelenik meg, ha hirtelen rá gondolok. (Marosvásárhely)

G: Én látom magam előtt, hogy a regátiakon sok a smink, valami élénk szín van rajtuk, piros rúzs esetleg a lányokon, virág, vagy fejen, fejrészen vagy hajpánton vagy mellrészen valahol. Ruhácska minél rövidebb, a fiúk szigorúan csak ingben, azt szögezzük le, nagyon hangosak és bulisak. [...] Szerintem igen. Ez a ... Betévedtem én is Kolozsváron és azt hittem, hogy öngyilkos leszek. A székely lányok öltözéke ilyen lengébb, virágos, ez a vékony szép blúzocska. (Marosvásárhely)

A sztereotipizálás folytatódik a fogyasztási szokások terén, és még inkább, a vélemények, identitások kifejezése által. A fogyasztási szokások esetében a hagyományos röviditalok régiók közötti eltérése lenne az egyik ilyen választóvonal (a Kárpátokon túli „pálinka”, a „cujka” sokkal gyengébb, mint az erdélyi pálinkák. Egy másik megosztó tényezőnek látják az eltérő nemzeti „elbeszéléseket” a közös múlttól, a közös területek, főleg Erdély megtelepedéséről, birtokba vételéről, az elérő percepciókról Erdély történetét illetően.

Akkor miután előkerülne az alkohol, az soha nem maradhat el, eleinte a „ki hol volt előbb” című vita, amit eddig soha nem sikerült megússzak, mindig végig kell hallgatni és aztán jönne később az örök barátság illetve vita, hogy mi számít erős pálinkának és mi nem. (Marosvásárhely)

A gyergyószentmiklósi fókusz egyik résztvevője esetében tapasztaltuk a székely etnocentrizmus megjelenését: minden más csoport tagja egy „alap semleges” öltözékbe jelenik meg, amelyről később kiderítik, hogy „kínai-multinacionális”, kivéve a székelyeket, akik ...megmutatják, hogy ők mások, „autentikusak”:

E: Erre gondoltam, hogy az öltözködéssel lesz, meglehetne egy alap semlegesség, kivéve a székelyek részéről, nem hiszem, hogy aki ha székely székely, akkor egy átlagos, semmitmondó öltözéket felvenne. ...persze nem, pont ezt mondom, hogy meglenne egy alap semlegesség mindenki részéről, viszont a székelyek...

D: Én azért nem hiszem, hogy [a székelyek] vitézkötéses nadrágba fognak járni.

G: Ezt úgy hívják, hogy amerikai és kínai [öltözékű] lenne ez a buli.

E: Igen, végül is, nem akartam így kimondani, de... hogy igen.

A beszélgetés során viszont e vélemény alulmarad, a többiek nem igazolják vissza, hogy a székelyek annyira eltérően öltöznének a többiektől, még ha valamelyest egy részük igazat is adnak abban, hogy a székelyek specifikusabbak, mind az öltözékben, mind pedig a zenei ízlésben.

Gyenge sztereotípiák

A nagyobb méretű és nagyobb arányban románlakta városokban, Kolozsváron és Nagyváradon inkább a gyenge sztereotipizálás jellemző, amely azonban az előző két város fiataljai körében is jelen volt, de nem annyira dominánsan mint a másik két városban. A legjelentősebb eltérés az, hogy a nemzeti csoportthatárok átrendeződnek, és nem a „magyarok” és a „románok” eltéréséről, interakcionális közösségéről szólnak a sztereotip képek, hanem inkább az erdélyiek, és a „többiek” jellemzésének lehetünk tanúi, de ezekhez a sztereotip képekhez nem kapcsolódnak különösebb negatív vagy pozitív indulatok. Az erdélyi magyarokat és románokat érzékelik egymáshoz a legközelebb állónak, ebből egyesek „kilógni” látják a székelyeket, mások nem annyira, ám a magyarországi magyarok és a Kárpátokon túli románok mindenképpen kilógnak ebből, még ha nem is annyira markánsan van a másságuk reprezentálva: csak az attitűdjüket jelzik, mint akik „távoliak”, visszahúzódottan viselkednek.

A2: Én úgy képelem el, hogy a magyarországi magyarok és a székelyek ők hasonlóan öltözködnének, meg ők hasonlóan viselkednének. Ők együtt beszélgetnének inkább, mert én úgy látom, hogy a székelyek, ők inkább hozzájuk kötődnek, hogy nagy magyarok. S az erdélyi magyarok és az [erdélyi] románok, szerintem ők inkább a románokhoz hasonlítanak, mint a magyarországi magyarokhoz. Az öltözködésük is, én divatosabbnak látom, és ugyanúgy viszonyulnának körülbelül mint a székelyek a magyarországiakhoz. Szerintem, én így látom, szóval. (Kolozsvár)

A3: És nem választottam külön, de nem hiszem, hogy a székelyek annyira jól lennének a magyarországiakkal, és az erdélyi magyarok – vagyis mondjam a többieket is? A4: Az én véleményem az, hogy az erdélyi magyarok és a románok, ezek barátságosabbak, és ezért inkább, velük állnék szóba. Mert vannak magyar barátaim is, Magyarországról is, elmesélték, hogy valójában [...] ott inkább ilyen zártabbak, még a bulik is, nem ilyen nyíltak. Szerintem kicsit visszahúzódtabbak lennének, meg a Kárpátokon túliak [románok] is visszahúzódtabbak lennének, mert szerintem bárki, aki nem Erdélybe tartozik, az inkább ilyen [...] (Kolozsvár)

Jellemző, hogy az öltözködés tekintetében a „gyenge” sztereotípiák nem is fogalmazzak meg markáns eltéréseket, még ha meg is vannak azok a sztereotip elemek, amelyekből ezt fel lehetne építeni, de nem általánosítják ki egyértelműen ezekre a csoportokra (Kárpátiai póló, a székelyekre utal). Az eltéréseket főleg attitűdökben, viszonyulásokban látják, de minden esetben az erdélyi magyar- és román áll a centrumban, és hozzájuk képest érzékelik először a székelyeket, majd a másik két, Erdélyen kívüli referenciacsoport képviselőit, mint „másokat”.

Ezekben a sztereotip képekben jelen van a „saját csoport”, és a többi csoportok belső szerkezetének heterogén észlelése, miszerint mindenkinek megvannak a maga radikálisai a „nyakas magyarok”, akik esetenként, magasabb alkoholszint mellett konfliktusba keveredhetnek a románokkal

D: Szerintem minden résztvevőn farmernadrág lenne vagy valamilyen sima nadrág, egy póló vagy ing. Nem hiszem, hogyha valaki elmegy buliba, Kárpátiai pólót vesz magára, szerintem, már ha olyan a buli, „románzászlós”. A kaja az gyorskaja lenne nem kezdenének el gulyást főzni, meg miccset (röhögés), mondjuk az elég gyors kaja. Hamburgert meg ezeket a standard gyors kajákat. A Don Pepe, az non stop, oda szoktak menni buli után kajálni az emberek. A társaság fele az biztos berúgna, ez nem kérdés, úgyhogy ennek már mindegy, hogy román, magyar, csak csaj legyen (röhögés). Szerintem ők így fognák fel a dolgot. De akkor az lenne, a székelyek, meg a nyakasabb magyarok azok összeverekednének szerintem a románokkal (kacagás). De csak ilyen lightosabb szinten, utána ők is barátok lennének, úgyhogy jól berúgnának. [...]. Valamikor én látom a románokat is magyar zenére bulizni, a Jazzben, mint ahogy más magyar is bulizik a román zenére. (Marosvásárhely)

Gy: Az itteni románok... csak nem a Kárpátokon túli románok. (kacaj) (Marosvásárhely)

T: Erre most nehéz válaszolni, komolyan mondom... tehát, hogy most ki, kivel, hogy... valószínűsíteni lehet, hogy többet ülne az erdélyi román a Kárpáton túli románnal, hisz egy nyelvet beszélnek, ezt is el tudom egy adott szituációban képzelni, de az is lehet, hogy utálják egymást vagy lenézik egymást és akkor azt is kinézem az erdélyi románból, hogy szívesebben beszélget egy erdélyi magyarral, vagy én voltam így, jártam így, hogy angol nyelven Magyarországon... öltözködésben abszolút lenne szerintem különbség, olyan szinten, hogy a románok kicsit „fitzásabbak” és másfajta divatot követnek adott esetben. [...] igen, valószínűleg klikkesedések lennének, de függ attól, hogy azok a magyarok nyitottabbak a románok felé vagy inkább egy kicsit... úgy azok, akik olyan területekről jönnek, hogy inkább nem nagyon vannak románok és nem szívesen beszélnek románul és akkor inkább a magyarokhoz fordulnak... (Nagyvárad)

G: Az a baj, hogy az ízlés nem nemzetiség kérdése. Szerintem nem. Az hogy kinek milyen az ízlése, az nem attól függ, hogy, jó, lehet, hogy van ilyen is, el tudom képzelni, de attól, hogy én magyar vagyok, az nem azt jelenti, hogy nem szeretem a Chrysler autókat, má' mért ne szerethetném. Azt gondolom, hogy ezt nem tudom meghatározni zenében, mert nem mindegy, hogy egy képzőművésszel megyek el bulizni, vagy egy mezőgazdással, mert különbség van. E: inkább attól függ, hogy ki lesz a Dj. (Gyergyószentmiklós)

Sztereotípiamentes attitűdök

Mindegyik fókuszcsoportban előfordultak sztereotípiamentes attitűdök, megnyilvánulások, amelyek egyáltalán nem tudták a nemzeti referenciacsoportok mentén elgondolni a partyhelyzetben való viselkedést. Ezek a válaszok, vélemények többségben voltak Nagyváradon, jelentős arányt képviseltek Kolozsváron. Az alanyok az emberek sokféleségére utaltak, eltérő személyiségekre, az öltözködés egyéni ízlésfüggőségére, és hogy maga az ízlés nem a csoport-hovatartozástól függ. Nem láttak a referenciacsoportok között olyan markáns értékrendbeli eltéréseket, amelyekből levezethető lenne az eltérő megjelenés és viselkedés. Íme, néhány idevágó vélemény:

D: Szóval ez teljesen személytől függ, itt ahányan vagyunk, annyi véleményünk van... szerintem ahány ember lesz azon a party-n annyi különféle személyiség lesz és ahogy én tekintek egy románra nem biztos, hogy a másik ember is úgy tekint a románra... úgyhogy... az öltözködés, szerintem ez is személytől függ. (Kolozsvár)

Á: De én most azt mondom, hogy függetlenül attól, hogy most házibuli vagy egy klubba legyen, vagy egy összejövétel, ami összeköti az embereket az a jó pálinka és azután a minden nemzeti korlát ledől, ezzel feloldják.(Nagyvárad)

D: Szóval ez teljesen személytől függ, itt ahányan vagyunk, annyi véleményünk van... szerintem ahány ember lesz azon a party-n annyi különféle személyiség lesz és ahogy én tekintek egy románra nem biztos, hogy a másik ember is úgy tekint a románra... úgyhogy... az öltözködés, szerintem ez is személytől függ, mert én magyar létemre úgy öltözök, ahogy nekem tetszik... ha egy románt ugyanúgy nem érdekli, hogy mi a divat azt vesz fel amit akar, szóval ezt ugyanúgy megcsinálja a román is, ugyanúgy a magyar is, ugyanúgy megcsinálja a székely is... szóval megcsinálja szerintem akárki... szóval szerintem ez egy elég furcsa kérdés... (Nagyvárad).

O: De ha az egyik román is túl sokat iszik meg a másik magyar is túl sokat iszik abból...

M: Jó, most nem ilyen agresszív példáról... O: Mert szerintem abból nem egy ilyen beszélgetés lenne... Á: Releváns ha csak egy ideális esetet nézünk, nem azt nézzük, hogy a nacionalista románt összezárod a nacionalista magyarral vagy egy nagy magyarral és akkor most összeverekednek... én azt mondom, hogy legyen bármilyen buli, kell egy szikra ami beindítja a bulit és beindítja azt a folyamatot, hogy ők most egy közösséget alkotnak, egy buliban vannak, függetlenül attól, hogy honnan jöttek, mit viselnek, esetleg mit tanultak, vagy mit tanulnak... kell egy szikra, ami elindítja ezt a folyamatot, hogy ők megtapasztalják azt a közösségi érzést, ami ott van. (Nagyvárad)

A románokhoz való viszonyulás érzékelése

A román-magyar viszonyt annál jobbnak érzékelik, minél közvetlenebb szinten érzékelik: helyi szinten többnyire mindenki pozitívan nyilatkozik, Nagyváradon és Marosvásárhelyen vannak negatív élmények is, múltbeli események, vagy helyi, politikailag generált feszültségek, konfliktusok.

[M: Milyen a román-magyar viszony?]

A2: Hát igen. Szerintem így átlagba tényleg jó a viszony annak ellenére, hogy mit mondanak, de vannak románok, akik nem így látják ezt. Szóval magukat tartják felsőbbrendűnek, és nem tudják, hogy mi volt itt, teljesen rosszul tudnak mindent. (Kolozsvár)

H: Szerintem elég vicces, hogy ha kiírják, hogy Marosvásárhely harmónia, nem konfliktus. Ezen nagyon sokat kacagtam, ahányszor megláttam, mert úgy gondolom, hogy ez is valamilyen szintű képmutatásként jelenik meg, mert jelenleg, legalább is itt Vásárhelyen amiért kiéleződött a helyzet, az leginkább a politika. Volt olyan, hogy három négy személy, nem is az, hogy politika, mert három négy személy az interjúknak, meg a nyilatkozatoknak köszönhetően teszi a fát a tűzre, addig nem is lehet mást várni. (Marosvásárhely)

Az országon belüli román-magyar viszonyt már inkább konfliktusosnak érzik, de többen is jelzik, hogy ez a politika hatása. Az országok közötti román-magyar viszonyt érzik a legátropolitizáltabbnak, legtöbb feszültséggel telinek:

A2: Mindenképpen rosszabbnak látom a román-magyar viszonyt ország szinten mint Erdélyben a románok és a magyarok közt, mivelhogy mi ismerjük a románokat, és vannak jó tapasztalataink is velük. De egy magyarországi, aki életében még nem látott román, csak azt tudja, amit hallott. És nem jó dolgokat hallanak. (Kolozsvár)

A1: Szerintem is rosszabb így ország szinten, mint Kolozsvár szinten, de ugyanakkor vannak ismerőseim, akik Bukarestben élnek vagy más nagyobb román városokban, és nem érzik azt, hogy el lennének nyomva. (Kolozsvár)

T: szerintem összességében jó... jó, hát hogy mondjam, nem ideális, de összességében... ritkán hallani, vannak azért olyanok, hogy most megszólalt magyarul és fejbe verték ezért az utcán... nekem 2007 óta soha nem szóltak oda, hogy ne beszéljek magyarul, semmi ilyesmi... de halottam, hogy másnak volt ilyen problémája...összességében jó, én szerintem, egyébként, elég jó szinten állunk. (Nagyvárad)

A: Én azt látom inkább, hogy itt vannak ilyen, mint a hullámvasút, a magyarság és a románság együttélésében, főleg ha ilyen politikai momentumok vannak, választások, akkor aztán, főleg a román tábor, onnan is néhány emberke feltupírozza mindenkinek a hajszáját és emiatt kiélezettebb a helyzet, de általában választások után minden visszarázódik a régi kerékvágásba. (Marosvásárhely)

A magyarországiakhoz való viszony érzékelése

A magyarországi népességhez való viszony elsősorban annak a sztereotip képnek a függvénye, amely a hatás-visszahatás elve alapján kialakult az erdélyiekről Magyarországon, és Erdélyben

viszont, majd ezeknek a véleményeknek az interaktív kicserélése megismerése. A vélemények megoszlanak, de dominánsan inkább negatívak:

G: Távolságtartó.

D: A magyarországiak teljes tudatlanságban élnek. Azt hiszik, hogy mi egy nagyon kihalófélben való állatfaj vagyunk. Akiket nagyon kell ápolgatni, meg pátyolgatni, de hogy milyen módszerekkel azt nem tudják. Egy személyes tapasztalat, ami örökre megpecsételte a magyarokról alkotott képemet, vagy attól a perctől kezdve alakult ki egy képem a magyarokról, így is fogalmazhatnék. (Gyergyószentmiklós)

G: Igazából azt gondolom, hogy a magyarok és az erdélyi magyarok között, csak politikai jelentősége lenne Erdélynek, mert nekem se kellenének a magyarok és valószínűleg nekik sem kellenénk mi. (Gyergyószentmiklós)

R: Az erdélyi magyarok se nagyon szeretik a magyarországiakat, mert...mindig össze szoktunk szólalkozni. (Gyergyószentmiklós)

A3: Jó. [...] Bővebben? A5: Itt is van, most nem tudom, személytől függ szerintem, hogy van, nem tudom. És is ismerek olyant, aki kiment, és jól, szerette ott, oda is költözött, és van aki kiment és nem szerette. Szerintem ez relatív na, attól függ, hogy milyen emberek. Személytől függ, szerintem. Nem annyira az határozza meg őket, hogy magyarországiak, hanem az a mentalitás, amit helyenként... (Kolozsvár)

A2: [...] Nekem is hasonló tapasztalataim vannak. Ők nagyon szívesen jönnek ide kirándulni, nagyon élvezik, meg minden, nincs semmi baj, akkor magyarok vagyunk, de mikor mi vagyunk ott egy csoportban, akkor ők: a románok. És hiába magyarázom nekik, hogy erdélyiek, nem románok. (Kolozsvár)

Vannak árnyaltabb vélemények is, amelyek kevésbé általánosítanak, megemlítenek pozitív élményeket is.

D: Szerintem finom vegyes. Ugyanúgy megvan mindenhol aki barátkozik és aki nem... csórlátással rendelkezők. (Marosvásárhely)

Arra a kérdésre, hogy „tapasztaltak-e valami hátrányt erdélyiként Magyarországon?” A legtöbben nemleges választ adtak, és inkább előnyt éreztek, azzal együtt, hogy az attitűdjeik elége negatívak, úgy általánosságban?

D: Csak előnyt. A: Igen, csak előnyt. G: De ott vannak, akik nagyon megörülnek, hogyha hallják, hogy erdélyi. A: Ja, és van, aki nem. [mosolyhangok]. H: Olyan... megjöttek a románok történet van, ez vele jár. (Marosvásárhely)

D: nekem is a nyelv volt a hátrány, egyszer akartam szalma krumplit rendelni és nem tudtam, hogy ott hogy mondják, hogy „pomesznek” mondják, ki volt írva, hogy pomesz... ami ha nem tévedek francia eredetű szó, nem tudom, hogy mit jelent, de ők úgy használják, ennyi volt. Tényleg... Cs: Nem, én is abba a környezetbe, ahol Magyarországon mozogtam, nem volt problémám velük. (Gyergyószentmiklós)

Az erdélyi-magyarországi viszony egy sarkalatos kérdése a könnyített magyar (kettős)állampolgárság megadása. Az erdélyi fiatalok körében megosztott vélemények vannak a magyar (külhoni) állampolgárságról. Két markáns, és egy kisebbségi véleményt lehet beazonosítani:

- Pragmatikus, pozitív viszonyulás
- Pragmatikus, semleges-ambivalens viszonyulás
- Egyaránt pragmatikus és affektív viszonyulás (ritka)
- Kritikus, elutasító magatartás

A fiatalok hozzáállása a kérdéshez dominánsan pragmatikus, sokan látnak benne előnyöket, amely segíti őket, főleg külföldön, de szimbolikus szempontot is említene, miszerint külföldön könnyebben tudják magukat magyarnak „láttatni”. Az otthoni mindennapokban, a magyarságuk kifejezésében a többség esetében nem játszik különös szerepet.

E: Nekem ez túl sok mindent nem jelent, tehát nekem az ebből adódó pozitív jogaimmal ez idáig nem éltem és nem is hiszem, hogy lesz rá alkalmam huzamosabb ideig. Különösebben nekem sem jelent semmit. Megvan, de soha nem jut eszembe. De van. (Gyergyószentmiklós)

A5: Szerintem ennek csak előnyei vannak, hátrányai nem hiszem, hogy vannak. (Kolozsvár)

A1: Hát én Magyarországon azért tapasztaltam, hogy Magyarországon azért nem nézik jó szemmel, hogy kettős állampolgárok vagyunk. (Kolozsvár)

A3: Viszont hogy ha külföldön vagy és megmutatod, vagyis nem adod oda a román személyit, csak egyenesen azt, akkor meg teljes mértékben pozitívan, másképp néznek rád. Mert alapból másképp néznek a magyarokra, mint a románokra. (Kolozsvár)

Á: Hát hogy vízum nélkül ki lehet menni Amerikába, úgymond és ezt nagyon sokan ki is használják. (Nagyvárad)

G: Nekem nincs meg az állampolgárságom, mert egyszerűen dög voltam ennek eddig utánajárni, de ha felvenném, simán csak azért venném fel, hogy külföldön tudjam azt mondani, bizonyítani papírilag is, hogy magyar állampolgár vagyok. Ha megnézik a papírjaimat, nem azt mondják, hogy jött a román ide dolgozni vagy valami. (Marosvásárhely)

Vannak kritikus hangok is, akik érzékelik a jelenség bumeráng hatását, amely negatívan hat ki az erdélyi – magyarországi viszonyra. Vannak akik a hosszú távú, esetleges negatív hatásairól szólnak, ha a román állam ellenintézkedéseket foganatosítana. A fiatalok érzékelik azt is, hogy az idős generáció számára ez többet jelent, szimbolikus-érzelmi értelemben is, mint számukra.

H: Nagyon nem tetszik ez a kettős állampolgárságos dolog. Sajnos volt alkalmam részt venni egy ilyen, mondhatnám, kerekasztal beszélgetésen, inkább kerekasztal ivás, ahol ott volt valamilyen magyar politikusnak a szóvivője, vagy valami hasonló. Ő mondott túl őszintén dolgokat, aminek köszönhetően eléggé megutáltam az egészet és amellet, hogy könnyebb elutazni több irányba, el is döntöttem, hogy nem kell, úgyhogy nem tudom. (Marosvásárhely)

G: Én teljesen hülyeségnek tartom a magyar állampolgárságot. Nem tudom na... nagyon sokat vacillálok... Egyik barátom mesélte, hogy a nagyapja, aki az orosz fronton volt és a nagy Magyarországért harcolt és mi meséltük neki, már nagyon öreg volt, hogy na most már tata, lehetsz magyar, mehetsz vissza. Ő, sírt... zokogott, amikor meghallotta ezt. De nekünk minek? (Gyergyószentmiklós)

O: Én ennek hátrányát nem látom, csak előnyét, mert hogy hát tényleg... mert akárhová mehetünk így a környező országokba, nem kell közjegyzői papírt íratni meg. (Nagyvárad)

T: Hát hátrány abban az esetben lesz, hogy ha holnap nem lehet tudni, hogy mi történik... lesz egy olyan törvény, hogy bizonyos funkciókat nem lehet kettős állampolgársággal betölteni. Most itt egymás között vagyunk, ne fessük az ördögöt a falra, de elképzelhető ilyen, hogy megtiltják... (Nagyvárad)

KÖVETKEZTETÉSEK

A fiatalok csoportidentitásának centrumában az erdélyi magyarságtudat áll. A magyar nemzeti kötődést általánosan jelenlevőnek érzékeljük. A román nemzeti kötődést illetően, Erdély különböző régióiban eltérő mértékben tartják relevánsnak azt a kérdést, hogy mind a magyar, mind pedig a román nemzethez kötődnének. Minél nagyobb a románok aránya egy régióban, annál inkább jelentkezik a kettősség, a kettős kötődés az identitásban. A többszámú magyar vidékeken, jelesen Székelyföldön, alig jellemző a román nemzeti kötődés jelenléte az identitásban.

A hazafogalom kevésbé jól definiált kontinuumként értelmezhető, a családtól és a lakóhelyétől egy nagyobb területig (Erdély, Románia, ritkábban Kárpát-medence), amely koncentrikus körök formájában gondolható el. A család, lakás van a centrumban, a település a következő kör, majd a szűkebb régió, a tájegység, a tágabb régió (Székelyföld, Partium), a történelmi tartomány (Erdély), majd egy szélesebb „nemzeti terület” vagy állami terület (Kárpát-medence, Románia, ritkán Magyarország) következik. A haza mint dinamikus, relacionális fogalom jelenik meg a fiatalok gondolkodásában, és aszerint jelenítik meg, hogy kivel kommunikálnak. A kognitív szinthez kapcsolódva értelmezzük a haza affektív érzelmi megközelítését is, miszerint a dinamikus fogalomrendszerben az egyes válaszadók számára valamely kognitív szinthez – legyen az a település, nagyobb régió, mint Székelyföld, vagy a teljes Erdély – egy erősebb affektív tartalom társul, és ez lesz számára a meghatározóbb.

Generációs kontextusban vizsgálva, amíg a nagyvárosban a fiatalok nem érzékeltek semmilyen különbséget a saját- és a szüleik hazafogalma között, addig a kisebb és közepes városok fiataljainak percepciójában a generációs eltérés annál inkább érzékelődik. Ennek magyarázatára az ifjúságszociológiai tézist hozhatjuk fel, hogy az erdélyi nagyvárosokban korábban bekövetkezett az ifjúsági korszakváltásnak nevezett átalakulás, miszerint az ifjúsági életszakasz, ifjúsági kultúra felértékelődik, és a nagyvárosi fiatalok és szüleik értékrendje egyaránt közelebb áll ehhez, és ezáltal egymáshoz, mint a kisebb városokban.

A csoport-sztereotípiák tekintetében azt figyeltük meg, hogy a mindennapokban multietnikus környezetben élők kisebb mértékben, „gyengébben” sztereotipizálták a „szignifikáns mások” csoportjait, mint a etnikai többszámú, domináns etnonemzeti pozícióban élők (Székelyföld). Az „erős” és „gyenge” sztereotipizáció közötti legjelentősebb eltérés az, hogy a nemzeti csoportthatárok átrendeződnek, és nem nagy átfogó nemzeti kategóriák, a „magyarok” és a „románok” eltéréséről, „interakcionális” közösségéről szólnak a sztereotip képek, hanem inkább az erdélyiek, és a „többiek” jellemzésének lehetünk tanúi, de ezekhez a sztereotip képekhez nem kapcsolódnak különösebb érzelmi indulatok. Mindegyik fókuszcsoportban előfordultak

sztereotípa-mentes attitűdök, megnyilvánulások, amelyek egyáltalán nem tudták a nemzeti referenciacsoportok mentén elgondolni a party-helyzetben való viselkedést, ezek gyakoribban voltak a nagyobb városokban.

A román-magyar viszonyt annál jobbnak érzékelik, minél közvetlenebb szinten érzékelik: helyi szinten nagyjából jónak együttműködésnek érzékelik, kisebb regionális különbségekkel, országos szinten viszont inkább előfordul, hogy érzékelnek feszültséget, konfliktust, mivel ezen a szinten a viszonyok a nemzeti ideológiák szűrőjén át jutnak el az emberekhez.

A magyarországi népelemhez való viszony elsősorban annak a sztereotíp képnak a leképezése, amely kialakult az Erdélyben a magyarországiakról, és viszont, minek következtében gyakori a negatív, vagy semleges viszonyulás, és ritkább a pozitív jellegű. A vélemények megoszlanak, de dominánsan inkább negatívak:

IRODALOM

- Ablonczy, B. (2011): A visszatért Erdély, 1940–1944. Jaffa Kiadó, Budapest, 204.
- Anderson, B. (1994): Imagined Communities. In: Hutchinson, John – Smith, Anthony D. (eds.): Nationalism. Oxford University Press, 89–95.
- Bárdi, N. (1997): 1997A romániai magyarság kisebbségpolitikai stratégiái a két világháború között. Regio. 2. sz. 32–67.;
- Barth, F. (1969): Ethnic Groups and Boundaries. Boston: Little, Brown, and Co.
- Bibó, I. (1997): A kelet-európai kisállamok nyomorúsága. Kriterion, Bukarest – Kolozsvár, 1997. (Első kiadás: 1946.) 23–24.
- Bottoni, S. (2008): Sztálin a székelyeknél (A Magyar Autonóm Tartomány története 1952–1960). Pro-Print Rt., Csíkszereda.
- Brubaker, R. (1996): Nationalism reframed. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brubaker, R. – Feischmidt, M. – Fox, J. – Grancea, L. (2006): Nationalist Politics and Everyday Ethnicity in a Transylvanian Town. Princeton University Press, Princeton and Oxford, 14.
- Calhoun, C. (2003): Belonging' in the cosmopolitan imaginary. Ethnicities, 3(4): 531-553.
- Csepeli, Gy. – Örkény, A.– Székelyi, M. (2000): Grappling with National Identity. How Nations See Each Other in Central Europe. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Csepeli, Gy. (1992): Nemzet által homályosan. Századvég, Budapest, 34–35.
- Hobsbawm, E. (1990): Nations and Nationalism since 1780. Cambridge University Press.
- Horváth, I. (2006): Kisebbségsszociológia. Alapfogalmak és kritikai perspektívák. Cluj University Press, Kolozsvár.
- Kymlicka, W. (1995): Multicultural citizenship. Oxford University Press. 10–11.
- Livezeanu, I. (1995): Cultural politics in Greater Romania. Cornell: University Press.
- Papp, Z. A. – Veres, V. (2007): Kárpát Panel. Gyorsjelentés. MTA ENKI, Budapest.
- Szarka, L. (2004): Kisebbségi léthelyzetek – közösségi alternatívák. (Kisebbségkutatás Könyvek.) Lucidus, Budapest.
- Székely, L. (2014): Az erdélyi fiatalok mindennapi nemzettudata. (in: Székely, L. /szerk./ (2014): Magyar identitás határon innen és túl. Új Ifjúsági Szemle Alapítvány, 5-14.)

Szűcs, J. (1984): Nemzet és történelem. Gondolat, Budapest, 30–31.

Veres, V. – Papp Z. A. – Geambaşu, R. – Kiss, D. – Márton, J. – Kiss, Z. (2012): Szociológiai mintázatok. Erdélyi magyarok a Kárpát Panel vizsgálatai alapján. [Social Patterns. Hungarians from Transylvania in the light of the Carpathian Panel Study]. Cluj-Napoca: ISPMN.

Veres, V. (2014): Magyarságtudat és erdélyiség. A nemzeti azonosságtudat sajátosságai, változása az erdélyi magyarok és a fiatalok körében. Kárpát h. Szemle: Metszetek II. 7. sz. 36-61.

Veres, V. (2013): National Attitudes of Ethnic Hungarians from Romania, Slovakia, Serbia And Ukraine: A Comparative Perspective. Studia UBB Sociologia. LVIII,(1), pp. 87-112.

Veres, V. (2005): Nemzeti identitás Erdélyben – szociológiai olvasatban. Akadémiai Kiadó, Budapest.

A JÖVŐ KÉPE AZ IFJÚSÁG SZEMÉBEN

Szabó Júlia

BEVEZETÉS

A szociológiai vizsgálatok egyik fontos szegmense a fiatalokat érintő kérdéskörök vizsgálata, az ifjúság életútjának elemzése. Mind a demográfiai, mind a technológiai és gazdasági változások, az oktatás és a képzés módosítják az ifjúsági átmenetek mechanizmusait. Vitatott kérdések, hogy a fiatalok értékei, életükkel, jövőjükkel kapcsolatos attitűdjei hogyan változnak. Úgy jelentenek-e pluszt a strukturális változásokhoz képest, hogy függetlenek tőlük vagy alapjába véve a részét képezik azoknak?

Jelen felmérés alapvető célja az erdélyi magyar fiatalok nemzeti identitásának vizsgálata volt, arra voltunk kíváncsiak, hogy a fiatalok milyen identitástudattal rendelkeznek, hogyan jelenik meg a fiatalok mindennapjaiban a nemzettudat, illetve mindezek hogyan befolyásolják a jövőterveiket. Arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen jövőstratégiával rendelkeznek illetve milyen a világhoz és önmagukhoz való viszonyulása.

Olyan kérdésekre fókuszáltunk, ami a nemzeti identitással van szoros összefüggésben, mégpedig: Lehetségesnek tartják, hogy elköltöznék arról a településről, ahol élnek? Lehetségesnek tartják, hogy elköltöznék az országból? Lehetségesnek tartják, hogy 10 év múlva családot alapítanak, illetve, hogy nem hasonló nemzetiségűvel alapítanak családot? Mivel fognak foglalkozni 10 év múlva? Hogyan látják 10 év múlva a régió és az erdélyi magyarok helyzetét?

Jelen írás arra vállalkozik, hogy röviden összefoglalja a fiatalok jövőorientációját, mivel az eddigi nagy ifjúságkutatásokat többnyire kvantitatív módszerrel végezték, nem vállalkoztunk mélyebb összehasonlításokra.

JÖVŐKÉP ÉS PROBLÉMAÉRZÉKENYSÉG, ÖNMEGVALÓSÍTÁSI PERCEPCIÓK

Az ifjúságkutatás központi kérdésévé válik az ifjúsági korszakváltás, az ifjúsági életszakasz megváltozásának kérdése, ami leginkább a fiatalok korai önállósodásában mutatkozik meg. Az ifjúsági korszakváltásnak több megközelítésmódja létezik, a rendszerváltás előtti *átmeneti ifjúsági korszaka* és a poszt-indusztriális társadalom *iskolai ifjúsági korszaka* közötti átmenet. A kelet és közép-európai országokban a tervgazdaságra épülő államszocialista diktatúra következtében a korszakváltás nem ment végbe egyidőben a nyugati országokkal. A társadalmi és gazdasági fejlődés következtében a poszt-indusztriális társadalmakban a kulturális tőke felértékelődésével a fiatalok igyekeznek egyre több időt és energiát fordítani ennek a megszerzésére. Ezen tőkék elsajátítása viszonylag hosszú időt vesz igénybe, ami az ifjúsági szakasz kitolódását idézi elő (Zinnecker, 1993). Ugyanakkor a mai társadalmakban a fiatalok mindennapi eleme a kockázat, az élet minden területén csökkent a kiszámíthatóság (Beck, 1986, 1999, 2007).

Az *átmeneti korszakban* az ifjúság viszonylag rövid és kevés szociális és kulturális önsúlyal rendelkezik. A teljes életpályán belül az ifjúsági életszakasz kényszerű, átmeneti esemény, melyben a fiatalok a felnőtt társadalomhoz igazodnak, szorosan kötődnek a felnőttek intézményrendszeréhez, különösen a munka intézményeihez meg a családhoz, a szűkebb szocio-kulturális környezethez. Így a munkában, a családban, a társadalomban a tapasztalt felnőttekhez képest alárendelt szerepet játszanak.

Az *iskolai ifjúsági korszakban* az iskolának a szerepe felértékelődik abból a szempontból, hogy egyrészt egyre hosszabb időt töltenek a fiatalok az iskolában, és az iskola határozza meg lényegében a további életkarrierjüket, ehhez igazodik a munkába állás, a házasság és a gyerekvállalás, melyek mind kitolódnak. A fiatalok norma- és értékrendszerét valamint mintakövetését is egyre inkább meghatározza a fiatalok önállósodása, így növekszik az ifjúsági kultúrának a szerepe, mind a normák, mind az értékek, mind a jövőbeli karrierminták kialakításában, és csökkennek a fiatalok körében a származási, etnikai és nemek közötti különbségek. Tehát a kulturális tőke térhódítása összekapcsolódik a származási és osztálykötelékek lebontódásával, átrendeződésével, amely az ifjúsági kultúra felértékelődéséhez vezet (Gábor, 1993).

A két ifjúsági korszaknak lényegesen eltérnek az általános vonásai. Az átmeneti korszakban egy korlátozott ifjúkorról van szó, mely a szakma megszerzésére korlátozódik, korán kell munkába állni, amelyet gyorsan követ a házasság és az első gyerek. A posztindusztriális korban az ifjúkor egyre inkább kitolódik, mely szoros összefüggésben van az iskolai idő megnövekedésével.

Bizonyos életesemények (munkába állás, házasodás, gyerekvállalás) időben kitolódnak, míg mások előbb következnek be (önálló szórakozás, utazás, sajátos fogyasztói státus).

Az ifjúsági korszakváltás a globalizációval is összefüggésben van. A fiatalok helyzetének vizsgálata nem szűkíthető le a nemzetállam keretei köze, mivel a fiatalok, köztük a kelet/európai fiatalok is egyre inkább a világtársadalom részeseivé válnak, helyzetük is egyre inkább nem csak nemzeti összefüggésben értelmezhető (Gábor, 2009).

A fiatalok életéhez hozzátartozik, hogy egyre inkább szabadabbak, önállóbbak legyenek, hogy változatos életet éljenek, az életutak egyre inkább individualizáltakká válnak, de ugyanakkor kockázatosabbá is.

A fókuszcsoporthoz tartozó interjúelemzéseink során arra törekedtünk, hogy kiemeljük azokat az elemeket, amelyek az ifjúság identitásformálásában hangsúlyosan jelen vannak. Az identitáson az életcélok felépítésének folyamatát értjük, melynek építőanyagai a történelemből, földrajzból, a biológiából, a produktív és reprodukív intézményekből, a kollektív memóriából és a személyes képzeletvilágokból, hatalmi berendezkedésekből tevődnek össze. Az egyének, a társadalmi csoportok azonban mindezeket az anyagokat újra feldolgozzák, olyan társadalmi és kulturális beidegződéseknek megfelelően rendezve át értelmüket és jelentésüket, amelyek a társadalmi struktúrában és annak térbeli és időbeli keretrendszerében gyökereznek (Castells, 2006).

Először azt néztük meg, hogy milyen jövőtervek vannak a fiataloknak a személyes életükre vonatkozóan. Az eredmények arra engednek következtetni, hogy a fiatalok először egy biztos egzisztenciát szeretnének megteremteni maguknak, és csak azután gondolkodnak családalapításon.

„Hát igen, de még akarok szórakozni, fiatal vagyok. És tudom, azt is, hogy ez felelőségekkel jár. És nem érdemes, csak úgy bevállalni, ha tényleg nem foglalkozol vele. Szóval meg kell gondolni.” (Kolozsvár)

„Hát én is. Szerintem nem kell elsietni a dolgokat. Még fiatal vagyok, úgyhogy nagyon sokszor még nem vettem fel magamnak ezt a problémát. Hát, majd ha úgy érzem magam, hogy családot alapítanék, vagy kénytelen leszek rá, akkor igen, ez is.” (Kolozsvár)

„Ez még annyira messze van, hogy még nem tudom, sok minden megfordul a fejembe, de...” (Gyergyószentmiklós)

„Hát ha tízéves távlatból beszélünk akkor már 33 éves fejjel azért már illene még nekem is egy családom legyen, még ha nem is gyerek, legalább egy feleség... aztán, hogy most már magyar lesz, vagy román lesz, vagy akár ázsiai vagy akármilyen, az

már annyira nem lényeges, persze egy magyar lánnyal jobban meg tudom érteni magamat mint egy bármilyen más nemzetiségű lánnyal....” (Nagyvárad)

Arra a kérdésre, hogy lehetségesnek tartják, hogy egy nem magyar nemzetiségűvel alapítsanak családot, a többség úgy véli, hogy ezt csakis magyar nemzetiségűvel tartja elképzelhetőnek, melynek oka elsősorban a nyelv. Úgy gondolják, hogy az érzelmek és a tettek pontos kifejezése annyira fontos a családon belül, hogy azt csakis az anyanyelvükön tudják kellőképpen kifejezni. Ez azonban városonként eltérő, míg Marosvásárhelyen és Gyergyószentmiklóson elképzelhetetlennek tartják, hogy más nemzetiségűvel alapítsanak családot, addig Kolozsváron és Nagyváradon több esetben megjelennek a vegyes házasságra vonatkozó hivatkozások és példák.

„Há, én nem tudom. Valószínű nem, mert magyarul szeretek beszélni, tehát egy családon belül nem bírnám ki, hogy másképp kéne beszéljek....” (Gyergyószentmiklós)

„Az tűnik távolinak, hogy más nemzetiségűvel...nem tudnék egy román csajszyikával úgy beszélgetni, megértetem magam, de nem tudok neki olyan szépeket mondani...” (Marosvásárhely)

„Szerintem nem akadály. Nekem mamám székely, tatám román, úgyhogy ez egy elég vicces páros, és nem voltak gondok. Szóval hogyha nekik összejött, akkor semmi nem lehetetlen. És anyum pedig magyar. Tehát nincs ilyen hogy. Szóval beszél széken a román nyelvet is, meg a magyart is. Nincs ilyen gond.” (Kolozsvár)

„... hát nem azt mondom, hogy mindegy számomra... hogy magyar vagy román, de igazából én egy román férjet is el tudnák képzelni, hogy ha ő is olyan, hogy rugalmas és nincs semmi baja velünk, hogy úgy mondjam... megtanulna egy kicsit magyarul és részemről teljesen ok lenne, mondjuk otthon nagy cirkusz lenne, de részemről okés lenne.” (Nagyvárad)

A továbbiakban arról kérdeztük, hogy hogyan látják magukat 10 év múlva, mivel fognak foglalkozni, illetve, hogyan látják a régió és a magyarság helyzetét.

A jövőbeli célokat tekintve igen erőteljesen jelen van a tanulás, tudásfelhalmozás, szakmaszerzés. Azt érzékeltetik, hogy az életben való boldoguláshoz, a leginkább problémaként érzékelt munkanélküliség és pénztelenség elkerüléséhez szükséges a tudás, illetve a jó szakma megszerzése, a biztos materiális környezet. A fiatalok alapvetően optimisták, viszont nem

mondhatjuk, hogy rendelkeznek egy jól meghatározott jövőképpel, ami alapvetően jellemzi a magyarországi ún. új csendes generációt, azaz a tizen- huszonéves fiatalokat (Székely, 2014).

„Én boldog felnőtt akarok lenni. Attól függetlenül, hogy én most ballagtam és kéne tudjam, hogy mit akarok csinálni. Egyszerűen minden lehetőség annyira szarnak tűnik, hogy nem tudom, hogy merre induljak el. Ami jön, azt megragadom. Írni meg rádiózni azt imádom, és lenne is kereset rá, de nem biztos, hogy beérem ennyivel, amit itt tudnak nyújtani nekem az újságok, meg a rádió.” (Marosvásárhely)

„Én szabadúszó fordítóként szeretnék dolgozni.” (Marosvásárhely)

„Én szerintem valamilyen média pedagógus lennék és ha már van lehetőség, akkor Tv-nél, rádiónál...” (Marosvásárhely)

„Igazából anya szeretnék lenni, de szerintem mindenki szeretne az lenni, az boldogítana a legjobban és hát családi vállalkozás, ha tudnám tovább folytatni, ezt szeretném. Vagy a testvéreim, nyomdokaiba lépni, nagyon tisztelem a testvéreimet és szeretném követni őt.” (Marosvásárhely)

Míg a saját jövőjüket illetően a fiatalok sokkal inkább optimisták, addig a társadalom jövőjét ehhez képest pesszimistábban látják. Más felmérések eredményeiben is találkozunk azzal, hogy a társadalom jövőjével kapcsolatosan a fiatalok pesszimistábbak. (Jancsák-Polgár, 2012) (Ercsei-Kiss-Szabó, 2011)

„...ha egész Erdélyről beszélünk, akkor nem sokat fog változni a helyzet, szerintem.” (Gyergyószentmiklós)

„De valószínű, hogy ez a rész, mondjuk a Gyergyó medence, az igen, nagyban. Én azt tapasztaltam az elmúlt években, nagyon közel vagyunk a neamti [etnikai] határhoz, rengeteg békási átjön, egyre többen vannak és nem beszélve arról, hogy megjelennek ilyen hatalmas üzletláncok, mint Kaufland, még bejön egy Profi vagy valami más. Ami valamilyen szinten rá vannak állva erre, a románok és román munkaerő, és lehet, hogy többen lesznek.” (Gyergyószentmiklós)

„...tíz év múlva se lesz autonómia, szerintem így elég jól van minden...” (Marosvásárhely)

„Szerintem attól függ, mikor jön elő megint az első újabb konfliktus. A magyar nép már nagyon sokszor bebizonyította, hogy olyankor tud igazán összefogni, összeállni, cselekedni, mikor igazán nagy bajba kerül. Ha ez még nem jött el, akkor attól függ, mikor jön el.” (Marosvásárhely)

„Én a következőképpen látom tíz év múlva az erdélyi helyzetet, ugyanúgy a román és a magyar szaporulat csökken, mert egyaránt megy ki külföldre, akik kimennek. Amit viccesen megfogalmazott, hogy a roma szaporulat az nő, mert ugye ők továbbra is, ha van pénz, ha nincs, ők továbbra is 5-6 gyermeket, míg a magyarok talán egyet, ami nem elég, mert minimum kettő kéne az utánpótláshoz, a normál utánpótláshoz. A népesség növekedéshez több kéne, mint kettő, három, négy.” (Marosvásárhely)

„Nem akarok politizálni, de ha politikailag nézzük, akkor lehet, hogy Románia nem is lesz már, hanem ott valahol Oroszországban, valahol a Kárpátokon túl fog...” (Marosvásárhely)

„Nem hiszem. Én úgy gondolom, hogy inkább elrománosodnak a magyarok, mint a románok hogy elmagyarosodjanak. Hát hogyha visszatekintünk, hogy hány százalékban voltak magyarok Kolozsváron tíz évvel ezelőtt és hogy most, akkor az azt mutatja, hogy ez csökken. S akkor a magyarság szempontjából nem lesz jobb, én azt mondom. Lehet, hogy nincs igazam.” (Kolozsvár)

MIGRÁCIÓS SZÁNDÉK, KIVÁNDORLÁS MINT JÖVŐSTRATÉGIA

Amikor a fiatalok jövőterveit vizsgáljuk a földrajzi mobilitásra vonatkozó terveket és törekvéseket, a migrációs elképzelések nem hagyhatjuk figyelmen kívül. A jövőtervek egyik sajátos vonatkozása, hogy a fiatalok hol képzelik el jövőjüket, szülőföldjükön vagy egy másik országban. A migrációs mechanizmusok 1990 után változáson mentek át: megváltozott a különböző migráció-típusok aránya, új migráció-típusok jelentek meg, és a migráció fő motivációi megváltoztak (Constantin, 2004). A rendszerváltás utáni migráció nem politikai és etnikai, hanem gazdasági okokból történik.

„Igen, én elköltöznék innen. Mármost, csak a fizetésekből adódóan is, itt az élet nem magas színvonalú, itt nincs amit szépíteni, nem magas színvonalú... egy olyan országba kéne menni, ahol a munkádat megfizetik, az állam téged segít, például, Svájcba vagy Amerikába, vagy...” (Nagyvárad)

„Én legszívesebben a világot járnám be. Vagy maximum kimegyek valahova jó messze, megszedem magam és visszajövök. Ez lenne az ideális, bár azt mondják, hogy aki kimegy, az nem jön vissza. De így van elrendelve, itt megöregedni és ott kiélni magam...” (Marosvásárhely)

Továbbá azt érzékelhetjük, hogy Székelyföldön mérsékeltebb a külföldi munkavállalási kedv, vagy egyáltalán annak gondolata, hogy elköltözzenek az országból. A célországok közül Magyarország érthető okokból kiemelt helyen van. A Romániából Magyarországra irányuló migrációt a kutatók az etnikai migráció kategóriába sorolják, a közös anyanyelvre és nemzetiségre, a nemzeti összetartozás szerepére, a kibocsátó országon belüli etnikai konfliktusokra hivatkozva (Gödri, 2004).

„Én se mennék el, most már hazajöttem Kolozsvárról, én itthon érzem jól magam, itt el tudok intézni öt perc alatt bármit, relatív, de sokkal könnyebb, nem kell újra felfedeznem a környezetet. Úgy gondolom, hogyha az ember akar boldogulni, akkor tud boldogulni.” (Gyergyószentmiklós)

„Véglegesen valószínű én se költöznék el. Én egy lakókocsit akarok venni, azzal mászkálni, sziklát mászni mindenképpen akarok.” (Gyergyószentmiklós)

„én azt mondom, hogyha meg tudnám valósítani mindazt, amit nagyjából szeretnék, akkor biztos, hogy nem mennék sehova máshova, de ha ne adj’ Isten nem sikerül és máshol jobb lehetőség van arra a bizonyos dologra, akkor valószínűleg meggondolnám abban az esetben, de csak abba az esetben.” (Gyergyószentmiklós)

„Sajnos én rákényszerültem, hogy kicsit gondolkozzak a jövőmön, a választott szakterületből, az egyetemi képzésből adódóan. Ha az Isten megsegít, akkor másfél éven belül Budapesten fogom kezdeni vagy folytatni az életemet. Egyetemi rendszerben és mint munkavállaló is. mert itthon a média területén nem látok jó minőségű elhelyezkedési lehetőséget. DE. Én nem tekintem Magyarországot, Budapestet külföldnek, jó van egy határ, de az na...” (Marosvásárhely)

Azt láthatjuk, hogy az EU csatlakozásnak köszönhetően a kivándorlásról alkotott kép is megváltozott, a határvonalak az országok között eltűnőben vannak, főleg ha a nyelv, illetve a kommunikáció nem okoz gondot.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a fiatalokat nem jellemzi egy jól meghatározott migrációs szándék, azonban meglehetősen nagymértékű (a határok kinyílásával, az EU-csatlakozással) a mobilitási szándék, amely tanulásra és külföldi munkavégzésre egyaránt vonatkozik, ami összefonódhat a kivándorlás és külföldi letelepedés tervével, szándékával.

„Hát nem tudom. Én attól függ, hogy mit választok, hogy mivel fogok foglalkozni. Ez fogja befolyásolni szerintem, de még nem döntöttem, nem tudom. De nekem vannak olyan terveim, hogy lehetséges, hogy kiköltözöm külföldre, vagy legalább pár évet,

hogy lássam a világot. Legyen egy viszonyítási alapom. Nem tudom még elképzelni, hogy Kolozsváron vagy sem, de megvan az esélye, hogy nem. Nincs, de jó lenne olyan helyre, ahol még vannak magyarok.” (Kolozsvár)

„Én úgy vagyok vele, hogy én el szeretnék menni, de esetleg tanulni és visszajönni ide.” (Gyergyószentmiklós)

„Hát én mindenképp elköltöznék nyugatra, valami kontinensre... mondjuk Ausztrália vagy Afrika... mármint Amerika, tehát, semmiképp nem itt látom.” (Nagyvárad)

„Mivel csökken a létszám, így kevesebb gyerek születik és a gyerekek akik születnek... hát most nem tudom, de elég sokan gondolják azt szerintem, hogy el kéne innen menni... most félretéve mindent, hármunk közül ketten azon gondolkozunk, hogy elmegyünk... szerintem ez az arány ez megvan és ha ez így folytatódik akkor a magyarság is lecsökken, mondjuk...igaz, hogy olyan szinten hogy ha csökken a magyarság akkor csökken egy szinten a románság is, de akkor meg elfogy az ország.” (Nagyvárad)

KÖVETKEZTETÉSEK

Jelen esetben is megfigyelhetjük az ifjúsági életszakasz meghosszabbodásának jeleit, az iskolai ifjúsági életszakasz meghosszabbodását. A fiatalok jövőterveiben prioritást élvez a továbbtanulás, szakmaszerzés, másodsorban a materiális javak felhalmozása és csak ezt követően a családalapítás.

Talán azt is mondhatjuk, hogy válaszadóinkra egy fokozott materiális szemlélet a jellemző, egyes fogyasztási cikkek megszerzése nagyon fontos a számukra. A fogyasztói értékek mintegy felülkerekednek a hagyományos értékeken, értékorientációjukban meghatározóvá válik a média és a fogyasztói ipar, egyre korábban válnak a piac szereplőivé.

A fiatalok által legmarkánsabban kiemelt problémák, a materiális környezet bizonytalansága, az asszimilálódás, és a magyarság fogyása. Kisebb eltéréseket figyelhetünk meg a társadalmi háttérváltozók szerint, de releváns következtetéseket ez esetben nem fogalmazhatunk meg, ugyanis a kvalitatív adataink nem adnak erre lehetőséget. Az eltérések alapvetően az életkortól és iskolázottságtól, illetve az urbanizáltságtól (régiónál) függenek. A részletesebb jövőkép inkább a tanulmányaikat befejezettek körében van megrajzolódva.

Azzal együtt, hogy a fiatalok alapvetően a saját és a társadalom jövőjét pozitívan értékelik, a földrajzi-mobilitási kedv igen magas. A megkérdezettek közül majdnem mindenki valamilyen formában kipróbálná, hogy milyen egy másik országban élni. Bár ez nem jelez egyértelmű migrációs hajlamot, mégis összefonódhat a kivándorlás és külföldi letelepedés tervével.

IRODALOM

- Constantin, D. L. – Vasile, V. – Preda, D. – Nicolescu, L. (2004): Fenomenul migraționist din perspectiva aderării României la Uniunea Europeană. (A migráció jelensége Romániának az Európai Unióhoz való csatlakozásának perspektívájából) București: Institutul European din România.
- Ercsei, K. – Kiss, Z. – Szabó, J. (2011): Fiatalok szabadidős fogyasztása, önállósodása és jövőképe a marosvásárhelyi Fél-sziget-vizsgálatok alapján. In: Kiss Tamás-Barna Gergő (szerk.) Erdélyi magyar fiatalok. Összehasonlító elemzés. ISPMN Publishing-Kriterion, Kolozsvár, 2011
- Gábor, K. (2009): Az ifjúság jövője es a globalizáció kihívásai. In: Szerk. Jancsák Csaba. Fiatalok a Karpat-medenceben. Mozaikok az ifjúsági világról, Belvedere, Szeged, 2009
- Gábor, K. (1993): Az ifjúsági kultúra és a fiatalok társadalmi orientációs mintái. In: Gábor K. (szerk.) *Civilizációs korszakváltás és ifjúság*, Szociológiai Műhely, Szeged, 1993, pp. 173 – 204.
- Gödri, I. (2004): Etnikai vagy gazdasági migráció? Az erdélyi magyarok kivándorlását meghatározó tényezők az ezredfordulón. *Erdélyi Társadalom*, 1:37–54.
- Lynne, C. (2006): Élesebb lencse vagy új kamera? Ifjúságkutatás, ifjúság és társadalmi változás Nagy Britanniában. In: *Ifjúsászkutatás. Szerk. Gábor Kálmán-Jancsák Csaba*, Belvedere, Szeged, 2006.
- Castells, M. (2006): Az információ kora: gazdaság, társadalom és kultúra. II. kötet: Az identitás hatalma. (Budapest: Gondolat: Infonia, 2005-2007)
- Jancsák, Cs. – Polgár, Zs. (2012): Új Ifjúsági Szemle 8. évfolyam, 3 szám Középiskolások továbbtanulási motivációi és jövőorientációi
- Veres, V. (2005): Az erdélyi fiatalok társadalmi strukturális helyzete és jövőképe. In: Gábor K. - Veres V. (szerk.) *A perifériáról a centrumba*. Belvedere, Szeged-Kolozsvár, 2005
- Zinnecker, J. (1993): A fiatalok a társadalmi osztályok terében. In: Gábor K. (szerk.) *Civilizációs korszakváltás és ifjúság*, Szociológiai Műhely, Szeged, 1993, pp. 5 – 28.

BEPILLANTÁS A SZLOVÁKIAI MAGYAR IFJÚSÁGI SZERVEZETEK ÉLETÉBE

Bóna László – Morvai Tünde

BEVEZETŐ

A szlovákiai magyar ifjúság szervezeti életének megismerésére vonatkozó kutatásunkat kvalitatív szociológiai módszerrel, félig strukturált interjúk segítségével valósítottuk meg. Interjúalanyaink a tíz legismertebb szervezet vezetőségéből választottuk ki, lehetőség szerint a szervezet vezetőjét, aki vélhetőleg a leginkább ismeri a szervezet működését. A vezető személyét nem csupán a szervezetről, az ehhez való kötődéséről kérdeztük, hanem egyéni életútjáról, családi háttéréről, és a kutatás egyik célkitűzéséről a szlovákiai magyar ifjúság aktuális kihívásairól, a szervezet hatásköréig terjedő problémákra reagáló lehetséges megoldási javaslatairól.

Az árnyaltabb kép természetesen egyénileg és feldolgozás szintjén is erősen szubjektív. Utóbbi problémát az Atlas.ti interjúelemző programmal próbáltunk kiküszöbölni, míg előbbit részben a szlovákiai magyar szervezetek hálózati térképén nem szereplő, illetve periférikus vélemények felvonultatásával ellensúlyozni. Természetesen a szervezet, noha objektívnek is tűnik, végső soron az elmesélések értelmezése során alakult ki. További lehetőségi nyílt a párhuzamosan létező, konkurens szervezetek kiválasztásával arra, hogy némely információkat más nézőpontból ütköztessünk. A lehető legszélesebb társadalmi körben tevékenykedő szervezetek kiválasztása is a vélemények legszélesebb spektrumát vonultatta fel. Kvalitatív módszerünkben kísérletet tettünk néhány látens, kevésbé látható jelleg kidomborítására is. A kvalitatív elemzés során a hangsúly a „közeliségen” van, tehát nem cél az interjúalanyok állításainak megcáfolása, ellenérzése. Ellenben, ha az interjú során nyilvánvaló ellentmondások ütötték fel fejüket, ezek – néhány példa erejéig – megjelennek az elemzésben. A tényszerű közlések nem csak akkor bírnak döntő súllyal, mikor többen is említik, az egyedi közlések – nézőpontoknak is van relevanciájuk.

A többség véleménye, megállapításai nem minden esetben helyesek a maguk egzakt értelmében. Nyilván, mégis a tematizációk, a leggyakrabban felbukkanó jelenségek, kapcsolatok jellemzik inkább a szlovákiai magyar ifjúsági elit gondolkozásmódját. Ennek ellenére, igyekeztünk az egyedi megközelítéseket, véleményeket kidomborítani, mivel az az érzésünk, hogy a kollektív köztudatban létező magyarázatok már úgyis „hallottuk és ismerjük”, tehát nagyobb teret engedünk a más véleményeknek, de minden alfejezetben rámutatunk a többség véleményére. Az interjúk névtelenségére való tekintettel a szervezeteket két nagy csoportra osztottuk, A és B csoportra. Az A csoport a „független” szervezetek gyűjtőcsoportja, a B csoportban pedig a valamilyen szinten függő, tehát politikai illetve egyházi érdekeltségű ifjúsági szervezetek kaptak helyet. Az elkészült interjúkat tehát számítógépen rögzítettük, majd a már említett Atlas.ti program segítségével kódoltuk. A feldolgozás során 179 kódot hoztunk létre, amelyekhez több ezer idézetet rendeltünk. A kódok csoportosítása (ún. kódcsaládok létrehozása) után tucatnyi nagyobb tematikát, tematizációt azonosítottunk. A kódcsaládok és kódok előfordulásának, összefüggéseinek vizsgálata során nagyságrendileg sorba állíthatóak az egyes részek hangsúlyos elemei. Ezek mentén lehetővé válik az elkészült interjúk tartalmának strukturált leírása, visszaadása. Ezek a tematizációk az interjúk részeit strukturáltan adják vissza. Természetesen mint egyéni, mind pedig a célcsoporton belül minden mindennel összefügg, ám mégis megragadhatóak azok a momentumok, mely az egyén világképének sarkaltos pontjait jelentik.

A SZLOVÁKIAI MAGYAR IFJÚSÁGI CIVIL SZERVEZETEK

A szlovákiai magyar civil szervezetekről utoljára tíz évvel ezelőtt, 2004-ben készült átfogó vizsgálat. A Fórum Kisebbségkutató felmérés adatai szerint a kb. 2000 szlovákiai magyar szervezet felét az országos szervezetek alapszervezetei teszik ki. A jogilag bejegyzett szervezetek száma ennél jóval alacsonyabb, 300-400-ra tehető. Ezen szervezetek elsődleges tevékenységi köre a kultúra köré összpontosul (68,5%), az ifjúság területén a szervezetek 4,3 százaléka működik. Másodlagos tevékenységi körben a kultúrát követően azonban már a szervezetek 19,1 százaléka jelölte meg az ifjúsággal kapcsolatos ügyekkel való foglalkozást. (Tóth 2009) Érzékelhető, hogy a szlovákiai magyarok civil társadalmi élete az etnikai kisebbségi mivoltának megerősítésében jelentős szerepet játszó kultúra köré szerveződik. Az ifjúsági civil szervezetek kiválasztásakor definiálni kellett mit is értünk ez alatt a fogalom alatt. Már maga az ifjúsági életszakasz kor szerinti definiálása is nemzedékenként változik. Jelen kutatásban az ifjúságot a 15 és 35 év közötti korosztály közé „szorítottuk”, függetlenül attól, hogy a fiatal elérte-e már azt a társadalmi státuszt, mely már a felnőtté válással egyenlő, vagyis van jövedelme, foglalkozása,

családja (Andorka, 2006). A következő eldöntendő kérdés volt a kutatás előkészítésében, hogy mely szervezetet tekintsünk ifjúsági szervezetnek, a fiatal vezetőkkel rendelkező szervezetet, akik saját korosztályuk érdekében szerveződnek, illetve azokat, akik nem feltétlenül rendelkeznek fiatal vezetői réteggel, de tevékenységi körüket a fiatalok irányába fejtik ki.

Gyakorlatilag a két csoport vegyítése alapján határoztuk meg az interjúalanyok kiválasztását, vagyis minden olyan ifjúsági szervezetnek tituláltunk, aki a fiatalok érdekében tevékenykedik, függetlenül attól, hogy vezetői melyik korosztályba tartoznak.

Azon túl, hogy a szlovákiai civil szervezeteket kategorizáltuk tevékenységi területük szerint az ifjúsági szervezeteket is próbáltuk aszerint kiválasztani, hogy különböző profilú szervezeteket szólítsunk meg, ami a gyakorlatban néha azt jelentette, hogy egy-egy tevékenységi területen egy szervezethez tudtunk fordulni. A megszólított szervezetek között cserkész szervezetet, egyházi, politikai, kulturális, hallgatói és tudományos-tehetséggondozó szervezeteket találunk.

A kutatásban részt vett szervezetek listája:

1. Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség
2. Diákhálózat
3. Baranta
4. TÉKa
5. Via Nova ICS
6. Iuven
7. Fiatal Reformátusok Szövetsége
8. Keresztény Ifjúsági Közösség
9. Fiatal Írók Szövetsége
10. Selye János Egyetem Hallgatói Önkormányzata

A SZERVEZETEK KÜLDETÉSE

A szervezetek körében a hallgatói szervezetek jelölték meg az érdekérvényesítést fő küldetésükként.

A civil szervezetek érdekérvényesítő funkciója a hallgatói szervezetek esetén gyakorlatban

felsőoktatási intézmény keretében tudják érvényre juttatni a hallgatói érdekeket.

„...nagyon jó dolog, hogy a diákok szerveződjenek, meg képviseljék magukat az érdekeiket, mert a tanárok nagyon jót akarnak, de nem mindig tudják azt, hogy nekünk mi a jó, és akkor tudjunk ennek hangot adni...a céllal, hogy képviselje a diákok érdekeit, hogy kulturális, szakmai fórumokat hozhasson létre a diákoknak, és hogy legfőképpen, hogy érdekérvényesítést gyakorolhasson a diákok érdekében. Mert azzal, hogy egy HÖK-ös kiharcolja a diákok igazát és érdekét, az általa a közösségnek rengeteget tud segíteni és ugyanakkor saját magának is. Tehát azzal, hogy megerősödik az egyetem hírneve, általa az ő diplomája is.” (B5)

Az országos szinten mindegy ernyőszervezetként működő hallgatói szervezetnek az érdekérvényesítési lehetősége kiterjedtebb, hiszen nem egy intézményhez köthető, saját bevallása szerint a szlovákiai magyar egyetemisták érdekképviseletét országos szinten kívánják ellátni.

A társadalmi tőke megteremtését előirányzó elképzelések a civil szervezetek azon funkcióját erősítik meg, miszerint ők maguk társadalmi hálózatként (kapcsolatként) működnek (Nárai, 2004). A szervezetek szakmai kapcsolatai tőkájukat a hozzájuk kapcsolódó érdeklődők számára szeretnék átörökíteni, lehetőséget biztosítva az azzal való egyéni szakmai fejlődésre. A szakmaiságot külön ki kell emelnünk, ugyanis mindkét ez irányt hangsúlyozó szervezet szakmai ifjúsági szervezetnek is nyilvánítható, ugyanis egy viszonylag szűk szakmai csoportot próbál összefogni.

„...erre jó a szervezet, hogy kicsit elindulni, hogy nagyon új valaki és nem tudja, hogy ki, hogy merre, ki kivel érdemes. Ki az aki, milyen újságok vannak, kihez érdemes, milyen szerkesztőkkel beszélgetni. Pár év alatt ugye ezt megtapasztalja, mert hogyha folyamatosan mozog ilyen táboroktól kezdve ilyen közegekben, felolvasóesteken, utána már könnyebben mozog az ember, mert tudja, hogy kit kell ismerni, kit nem, hogyan merre. Ezt emelném ki főként most ezekbe a pangási időszakba, ha most jönne új akkor is meg tudjuk neki mutatni, hogy kivel érdemes, kihez menjen, kihez forduljon a kérdéseivel.” (A5)

„A szervezet küldetése az, hogy a szlovákiai magyarokat, magyar fiatal kutatókat felkarolja, segítse őket tudományos életben, tudományos pályájukon és összefogja.” (A4)

Abból kifolyólag, hogy az ifjúságot az előzőekben úgy definiáltuk, hogy még nem rendelkeznek a felnőttekhez társítható társadalmi státusszal, a szakmai pályájuk elején járnak, és ebben a feltörekvésre irányuló szakaszban egy társadalmi szervezet által nyújtott kapcsolati háló segíthet az eligazodásban.

Az egyébként is etnikai alapon szerveződő, Putnam szavaival élve összekötő vagy kizáró társadalmi tőkével rendelkező szlovákiai magyar szervezetek küldetésnyilatkozatukban is vállalják, hogy tevékenységi területüktől függetlenül elsősorban a szlovákiai magyar öntudat megerősítését tűzték ki célul (Putnam, 2000). Ezek a szervezetek szóhasználatukban is tudatosan törekednek a szlovákiai magyar helyett a felvidéki magyar kifejezést használni, mintegy jelezve, hogy a magyar kisebbség által lakott mai Szlovákia területét az 1918 előtti Magyar Királyság ideje alatt használatos kifejezéssel, Felvidéknek és nem Szlovákiának nevezik.

„Tehát gyakorlatilag arról szól az egész. Tehát itt hozzátarozik mindenképpen a magyarságnak a megtartása.” (A3)

„Magyarságnevelésre, természetismeretre, egészségügyre tanítjuk a gyerekeket. Fő célunk az a heti kiscsoportos nevelőmunka.” (A1)

„...a magyar öntudat mellett a lokálpatriotizmust és a felvidéki öntudatot is erősíti.” (B1)

A civil szervezetek egyik legfontosabb funkciója az állampolgárok aktív részvételének elérése a közösségi életben, mely által saját jövőjük alakítására is hatással tudnak lenni. Ennek felismertetése különösen a fiatalok körében nehéz feladat, nem mutatnak érdeklődést a hagyományos részvételi formákon pl. választásokon, népszavazáson. Ebből azt a következtetést is levonhatjuk, hogy az állami intézményrendszerek felé is kevés bizalommal rendelkeznek. Egy politikai ifjúsági szervezet célkitűzése azonban nem lehet más, mint megpróbálkozni ezzel a feladattal:

„fől akarjuk kelteni a fiatalokat, mert alszanak, ülnek... és meg akarjuk mozgatni őket, mert mindenhol csak azt hallom, hogy morognak... megkérdezem tőlük, hogy voltatok-e választani, barátaimtól, azt mondják nem. Mondom, akkor ne morogjatok. Tehát ezt akarom megváltoztatni kicsit, hogy jobban részt vegyenek a közéletbe és az őket érintő kérdésekbe ők maguk döntsenek.” (B2)

Az egyházi szervezetek a vallásukat aktívan gyakorló fiatalokat szólítják meg, és hangsúlyozzák szervezetükben a fiatal családok jelenlétének fontosságát. A fiatal családok annak köszönhetően

is fontos szerepet játszanak a szervezetek életében, hogy a családot alapított egyéni tagok immár családotul továbbra is részt vesznek a szervezet életében:

„a plébániák, közösségek között működő keresztény katolikus családokat, ifjúságot valójában mindig azt szoktuk mondani tagjaink legfontosabb döntése Jézus Krisztus, központi helyen van a vallás. Nagyon fontos, hogy a tagok gyakorló hívők legyenek. Tehát a szervezet olyanokat szólít meg, akik gyakorolják vallásukat, és járnak is közösségbe.” (B4)

A másik egyházi szervezet konkrét célkitűzéssel alakult meg, nem általánosságban kívánja a hívő fiatalok megszólítani, hanem külön hangsúlyt fektet arra, hogy tagjai a helyi közösségekben aktív közösségépítő tevékenységet lássanak el:

„... fiatalokhoz juttassuk el az evangéliumot különböző formában, ne csak a tradicionális templomi formában, hanem ezen felül mindenféle lehetséges eszközzel, sporttal, foglalkozásokkal, akár kultúrával stb. És nem titkolt cél, szándék azóta is, hogy ezeket a fiatalokat visszavezzük a helyi közösségekbe. Tehát ez nagyon fontos volt, hogy megtalálják a helyüket. Nem elszippantani akarjuk a tagokat a gyülekezetből, hanem visszaintegrálni. Hogyha valamit is kapnak, azt mindenképpen otthon kamatoztassák helyi közösségekbe.” (B3)

A SZERVEZETEK TÖRTÉNETE ÉS PARTNEREI

Szlovákia 1989 előtti idő történetében a civil szektor kialakulásának jogi és egyéb feltételei sem voltak biztosítva, tehát a szlovákiai magyar szervezetek a rendszerváltást követően alakulhattak meg hivatalosan. Az ifjúsági szervezetek közül kiemeljük a cserkész szövetséget, mely már az első világháborút megelőzően is tevékenykedett a mai Szlovákia területén. Globális szinten is elmondható, hogy az ifjúsági szervezetek közül a cserkészmozgalmak rendelkeznek a legnagyobb múlttal. Ezt a tényt a Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség hangsúlyozza is:

„A Felvidéki Magyar Cserkészmozgalomnak egy újkori történetében alakult meg, 90-ben újjáalakult a Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség. Eredetileg 1913-ban még a Nagy-Magyarország alatt a Magyar Cserkészszövetség része volt, utána utódállamokban volt a Csehszlovák Cserkészszövetségnek egy magyar alegysége. És utána pedig mikor önálló Szlovákia lett a második világháború alatt akkor első másfél évben volt Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség és 90-ben alakultunk újjá.”

Az egyházi és hallgatói szervezetek közül néhány a rendszerváltást követő években már megalakult. A többi szervezet létrejötté a kétezres évek második felétől datálható, a legfiatalabb szervezet 2011-ben alakult, de a 2013 őszen újjáalakult társulás kezdte meg ténylegesen a legkésőbb működését. 2009-ben, a Szlovákiai Magyarok Kerekasztala a társadalmi intézmények és gazdasági szereplők mellett a civil szervezetek nagyszámú támogatásával alakult meg azzal a céllal, hogy a politika és az állam mellett a közösségnek önmagán is segíteni kell.³ A Kerekasztal létrehozása és az a tény, hogy a kezdetektől napjainkig tagszervezeteinek száma megduplázódott a szlovákiai magyar civil szervezetek – köztük az ifjúsági szervezetek – számára is a civil szféra felértékelődését jelentheti, egyéni tevékenysége mellett a többi szlovákiai magyarral szervezettel együtt is ki tudja fejteni hatását.

A Kerekasztal szervezeti tagsággal több megkérdezett szervezet tagja, ezen túl a Magyar Ifjúsági Konferencia, a magyarországi és külföldi magyar ifjúsági szervezeteket tömörítő fórum tagság a leggyakoribb. A legtöbb szervezet már felvette, régebb óta együttműködik az országos, többségi nyelvű hasonló szakmai partnereivel, aki még nem, az keresi:

„...egy csomó alapítvánnyal, ifjúsági szervezettel, most fogjuk szorosabbra főzni az ODM-el –Občianska demokratická mládeže. Szlovák vonalon errefelé szeretnénk nyitni, mert ők olyan srácok, ővelük lehet tárgyalni. Ami a kereszténydemokrata Pártot meg a Kereszténydemokrata Uniót illeti, az ő ifjúsági szervezetei egyelőre nem vették fel velünk a kapcsolatot.” (B2)

A SZERVEZETEK JOGI HÁTTERE ÉS FINANSZÍROZÁSA

A szervezetek jogi hátteréről fontos megjegyeznünk, hogy szinte mindannyian polgári társulásként működnek. Ez a jogi forma ugyanis a legegyszerűbb Szlovákiában civil szervezet létrehozására. Azok a szervezetek, melyek önálló jogalanyisággal nem rendelkeznek az „anyaszervezet” részeként tevékenykednek. A jogalanyiség kérdése a szervezet finanszírozása szempontjából különösen fontos, e nélkül pályázati részvétel önállóan kizárt. Ebből kifolyólag - ahogy az esetek is mutatják - az „anyaszervezet” költségvetéséből nekik szánt összegből tudnak gazdálkodni, esetlegesen infrastruktúrájukat használni. A szlovák és magyar állam által kiírt pályázatok jelentik a szervezet működéséhez szükséges anyagi javak megteremtésének lehetőségét. Több szervezet azonban hangsúlyozta a magyarországi pályázatokon való magasabb részvételi hajlandóságát:

³Szlovákiai Magyarok Kerekasztala, www.kerekasztal.org, Letöltés ideje: 2014. szeptember 12.

„Általában Magyarországon elég otthonosan mozgunk a pályázati anyagok beküldésében, ill. abban, hogy hova tudunk pályázni és mi az amire reális esélyünk van, hogy elnyerjük a pályázatot. Így hát azt lehet mondani, hogy Magyarországon beadott pályázatoknál 90 százalékban sikerrel jártunk.” (A4)

A nemzetközi pályázati felhívásokon való részvételek közül egy közép-európai regionális pályázat merült fel. A pályázati forrásokon túl kevés olyan lehetőségről nyilatkoztak a szervezetek, melyek hozzájárulnának finanszírozásukhoz. A tagdíj, mint lehetséges bevétel csupán egy szervezetenél van jelen. Nagyobb méretű rendezvények szervezése alkalmával magánszemélyeket és vállalkozókat is felkeresnek támogatóknak.

„...addig hajtjuk a támogatókat, szponzorokat, vállalkozókat, míg össze nem jön egy olyan összeg, amiből azért legalábbis minimálisan össze tudjuk hozni a rendezvényünket.” (B5)

A civil szektor szereplőinek egy jelentős része önkéntesen vesz részt a szervezetek működtetésében. A szervezetek képviselőinek elmondása szerint az önkéntesség, vagyis az anyagi ellenszolgáltatás nélküli, mások számára vagy egy ügy érdekében szabad elhatározásból, belső és/vagy külső elhatározásból végzett tevékenység a szervezet sikeres működéséhez nagyban hozzájárul (Fényes-Kiss 2011).

„a vezetőink nem kérnek erre pénzt, sőt a sajátjukat rakják bele a szabadidőn túl” (A1)

A SZERVEZETEK VEZETÉSE

A vezetők mindegyike felsőfokú végzettséggel rendelkeznek, vagy még folyamatban vannak tanulmányai. A tanulmányok be nem fejezésének oka több vezetőnél nem abból adódik, hogy még nem jutott volna el az egyetem befejezésének utolsó fázisáig, a szakdolgozat leadásáig vagy az államvizsga letételéig, hanem éppen ellenkezőleg, két vezetőnek közéleti elfoglaltsága miatt nem sikerült még diplomát szereznie.

A szervezetekben fizetett főállású munkaerő nem dolgozik, kivéve a legnagyobb szlovákiai magyar szervezetet, a Szlovákiai Magyar Cserkészszövetséget:

„...ezt teljes állásban lehet csak csinálni a tárgyalásokat, sokszor csak munkaidőben lehet megkeresni azért a szervezet úgy döntött, hogy ez fizetett állás is egyúttal. De ez azt jelenti, hogy bizonyos dolgokért kapok fizetést, a többit azt ugyanúgy önkéntesen társadalmi munkában csinálom.”

A többi vezető önkéntesen látja el a szervezet vezetését, csak úgy, mint a vezetőség többi tagja is. Ez a tény azt jelenti, hogy a vezetők és vezetőség szabadidejében foglalkozik a szervezet működtetésével, feladatát itt nem elsődleges tevékenységként látja el. Ez gyakran a civil szervezetek működési aktivitására kihat egy olyan vezető személye, aki ténylegesen nem tud időt szakítani a szervezési feladatok ellátására és ezt nem ismeri fel időben, melynek köszönhetően a szervezet, ahogy az alábbi interjúalany is kifejti, stagnál:

„...ugye őneki nem volt ideje rá, és egyéb kötelezettségei miatt nem tudta végezni úgy a munkát, mint ahogy megfelelt volna a szervezetnek és stagnált az egész.” (B2)

A vezetők a múltbeli problémáik között említik a vezetés nem megfelelő voltát, mely negatív irányba terelheti a szervezet megítélését. A civil szervezetek terjedésével egyre több képzést hirdetnek meg civil szervezetek vezetői számára a vezetési, menedzselési feladatok professzionálisabb ellátása érdekében. A civil szervezetek sajátos vezetés igényel a vezetéselméleti szakirodalomban sokat tárgyalt profitorientált szervezetekhez képest. (Pierog 2013) A szlovákiai magyar civil szervezetek számára írt „Útikalauz kezdő civil szervezetek számára” című könyve, mely alapvetően nem csak kezdőknek szól, külön foglalkozik a vezetés és irányítás témájával (Kulcsár et al., 2002).

A vezetők főállása szinte mindegyik esetben szorosan kapcsolódik az általa szervezet tevékenységi területéhez, vagyis a szabadidejükben a hivatásszerűen végzett munkájukat folytatják a civil szférában.

„... munkámból is kifolyólag olyan szerencsés embernek mondhatom magam, hogy azzal foglalkozom, amit szeretek, és ami iránt elhivatottságot, küldetésstudatot érzek, a felvidéki magyar közösségnek a szolgálata.” (B1)

A vezetők munkájukban szerzett tapasztalatait a szervezetben kamatoztatni tudják, a szervezet vezetéséhez szükséges irányítási feladatok ellátását professzionálisan tudják ellátni. A szervezet hatékony működtetéséhez szükséges a vezetőség körében a feladatok megosztása. Az alapszervezetekkel vagy tagszervezetekkel rendelkező ifjúsági szervezetek területi alapon is

szerveződnek, a területi alapú érdekérvényesítés a vezetőségben fontos szerepet kap. A gyakorlatban ez főként a rendezvények helyszíneinek kiválasztásában nyilvánul meg, amikor is egyes szervezetek kiemelt figyelmet szentelnek az ország különböző pontjain, nyugattól keletig jelen legyenek. A feladatok tekintetében a szervezet profiljához illeszkednek a megnevezett funkciók. A külkapcsolatokért felelős pozíciót több szervezet is megemlíttette, ez a feladatkör Magyarország és más országokkal való kapcsolattartást és kapcsolatépítést foglalja magában. A pénzügyi és adminisztratív ügyek intézése szintén olyan igényű feladat, mely a legtöbb szervezetben külön felelős pozíciót igényel, nem véletlen, hiszen a szervezet gazdasági helyzete befolyásolja a leginkább a szervezet aktivitását. A vezetési feladatok közül a kommunikáció és a marketing is egyre fontosabb szerepet játszik a civil szervezetek legfontosabb menedzsment funkciói közül (Pavluska, 2002).

A SZERVEZETI MOZGÓSÍTÁS

A fenn említett marketing funkció szorosan kapcsolódik a mozgósításhoz, egyrészt a tagság számának növelése, másrészt a rendezvények külső résztvevőinek toborzása. A tagság és a szervezetek által rendezett programokon a résztvevők mennyiségben jelentősen különböznek. A tagok általában aktívabban jelen vannak a szervezet életében, míg egy-egy programon megjelent megszólított csak ad hoc módon kapcsolódik be küldő szemlélőként a szervezet által megrendezett rendezvényre. A bekapcsolódás nem feltétlenül a szervezet iránti érdeklődésre utal, jelentheti csupán a konkrét program iránti érdeklődést. Meg kell tehát különböztetnünk azokat a programokat, melyek kizárólag a tagságot célozzák meg azoktól, melyek a szélesebb közönség számára nyitottak.

„Programjainknak a döntő többsége, úgy mondom, hogy 80 százaléka elsősorban a tagság, tagsághoz szorosan kötődő családtagok, barátok részére van meghirdetve. A maradék 20 százalék ami nyilvános.” (A1)

A tagságot megszólító rendszeres programokra az alábbi szervezetnek nem okoz gondot a mozgósítás. A szervezetben láthatóan kiterjedt belső kommunikációs hálózat működik.

„A belső rendezvényeinkre nincs olyan nagy probléma meghirdetni vagy hogy is mondjam, mert van egy belső fegyelmi rendszerünk, van egy belső szolgálati utunk, úgyhogy azon keresztül meg lehet hirdetni, van belső újságunk, vannak hírleveleink, vannak levelező listáink, van honlapunk, vannak közösségi oldalaink, vannak közös

megosztott dokumentum felületeink. Tehát ezeken keresztül mindenképpen eljut hozzájuk.” (A1)

A kifejezetten belső tagok szakmai programjaira összpontosító 20-25 főt mozgató szervezet képviselője arról számol be, hogy ők most a „pangás” stádiumát élik meg, tagjai nehezebben szervezhetőek össze, e miatt korábban hagyományosnak nevezhető programot le is kellett mondaniuk:

„Most az idén ez elmaradt, csak nyáron lesz egy hosszabb, egy és fél hetes, mert ugyanúgy a tavaszi tábor úgy jött volna ki, hogy május vége, és akkor mondani se kell, hogy az egyetemisták rögtön jöttek, hogy úristen mindegyik annyit tanul, hogy szerintem jogász lesz az összesből, vagy sebész...”

Az indok, ami miatt a tagok nem mozgósíthatóak látszólag nagyon racionális, egyetemi kötelezettségeiknek akarnak eleget tenni, és kevesebbet áldozni a szervezet programjára. Azt viszont figyelembe kell venni, hogy civil szervezeti életet az emberek döntő többsége szabadidejében él. Az interjúalany mondhatjuk a távolmaradás, a program visszautasítás mögött mélyebben gyökerező problémát látott, és ismerte be, hogy szervezet nem most éli fénykorát. A jövőre nézve bizakodó volt, a következő tisztújítástól várja a passzivitás feloldását.

A szűk szakmai programokra történő mozgósítástól különböznek a külvilág számára rendezett programok. Ezek a programok szervezetenként különböző céllal szerveződnek, egy azonban közös bennük minél több ember megszólítása. A legnagyobb méretű rendezvények a fiatalok számára a több napon át tartó nyári tábor és a szabadegyetem. Ezeket a rendezvényeket a szervezetek általában úgy alakítják, hogy a szabadidős tevékenység mellett közösségépítő jelleggel a szlovákiai magyarokat érintő problémák is kibeszélésre kerüljenek. Az említett két rendezvényen vesz részt a legtöbb szlovákiai magyar fiatal, szám szerint több ezres tömegről is beszélhetünk.

„A Nyári Tábor az ami kinőtte magát egy felvidéki találkozóhellyé, ahol kapcsolatok létesülnek és arra irányul ez a rendezvény, hogy a felvidéki magyar fiatalokat, Felvidékről származó magyar fiatalokat visszavonzza Felvidékre ...a kapcsolatok által.” (A2)

„...úgy gondoltuk, hogy szüksége van a felvidéki magyar közösségnek egy ilyen értékteremtő nagy, nyári rendezvényre” (B1)

A két nyári rendezvény között a legnagyobb különbség talán, ahogy az utóbbi idézet is mutatja, hogy az egyik nem csak fiatalokat akar megszólítani, az egész szlovákiai magyar közösséget próbálja elérni korosztálytól függetlenül.

A magyar hagyományokra épülő harcművészeti hagyományokat ápoló szervezet rendezvényei között szintén volt olyan, amely 600-700 fő érdeklődőt megmozgatott.

Elmondható, hogy az ifjúsági szervezetek által külső érdeklődők számára szervezett programok a 600-700 főtől egészen a 7000-8000 főig terjedhetnek. A nagyobb befogadóképességű rendezvények komoly mozgósítást vesznek igénybe, professzionális eszközöket is igénybe vesznek a szervezetek, a klasszikus papíralapú dél-szlovákiai régiót célzó plakátoktól óriásfeliratoktól kezdve a rádiós és televíziós reklámok igénybevételéig. A virtuális térben a közösségi oldalakat reklámfelületként használják, kisfilmek készülnek a programok népszerűsítésére. Ez utóbbi újszerűnek és a szervezők szerint nagyon hatásos eszköznek minősült:

„Nagyon sok programunkra csinálunk ilyen kis videókat, amik aztán az interneten terjednek, és én ezt nagyon hatásosnak látom. Tehát egyrészt ezek a kis videók, tehát ilyen fél perces, egy perces videó valami jó ötlettel performance-szal dúsítva. Legutóbbi példa például, hogy kitaláltuk, hogy úgy fogjuk közölni a Nyári Tábornak programját, hogy megrendeztük mintha el lenne rabolva a főszerkesztő... és akkor ott vartatás közbe elmondja, hogy mi lesz a program. És ennek hatalmas nézettsége volt, 5 ezer ember nézte meg, ha jól tudom. Ezek elég hatásosak.” (A2)

Bármilyen típusú programról legyen szó az összes szervezet a Facebook közösségi oldalt tartja a leghatékonyabb és egyben a leggyorsabb mozgósító eszköznek:

„...van a Facebook oldalunk, amelyen át szintén népszerűsíteni próbálunk. A pályázati kiírásainkat, ösztöndíj lehetőségeinket és képzéseinket elküldjük azoknak a érdeklődőknek is, akik mondjuk Szlovákiában vagy Csehországban tanulnak, akár ezeknek a karoknak, ahol ők tanulnak, vagy maguknak az intézményeknek. Tehát interneten keresztül elsősorban.” (A4)

„...a szervezés miatt meghirdetjük és próbáljuk egymás között vagy telefonon föl hívjuk, vagy ugye most a Facebook, ami nagyon hatásos, ill. email. Ez a saját berkeken belüli, tehát így működik.” (A3)

„Igyekszünk az internet adta lehetőségeket kihasználni, nyilván Facebook, meg az összes többi közösségi felület megjeleni weboldalunkon folyamatosan töltjük fel az

információkat... Facebook az mindenképp, nagyon népszerű, de ezt tudod. Azt figyelik, folyamatosan követik, még hogyha nem is mindig reagál, de megjelenik, látják, hogy mi történik. Az email az annyira nem, az annyira nem erős már, annak az ideje lassan lejár, legalábbis ami a mi missziókat, szolgálatunkat illeti. azonkívül tényleg csak ismétlem magam, a találkozások, személyes kapcsolatok.” (B3)

A leghatékonyabb mozgósító eszköz, a közösségi oldalakon keresztül minden szervezet rendelkezésére áll. Ez az eszköz azon túl, hogy a leggyorsabb az egyik legköltséghatékonyabb is, hiszen, aki internetkapcsolattal rendelkezik annak bármikor elérhető az információ. A kérdés a mozgósítás témakörét érintve inkább az mennyire hajlandóak a fiatalok bekapcsolódni a civil ifjúsági szervezetek munkájába vagy akár csak programjaikon részt venni. Az információ hiánya lehet talán a legkevesebb akadály, sőt az akadály inkább az információáradat lehet, a tömördek program közül kell kiválasztania a fiataloknak a számukra megfelelő szabadidős foglalkozást.

„Aki emberekkel dolgozik, annak kell ezzel, hogy számoljon. Hogy is mondjam, nem mindenki vevő arra, vagy van aki vevő, de noszogatni kell stb. Ez csak úgy működik, hogyha eljön a fiatal hozzánk, jól érzi magát, az még kevés önmagában, hogy kapott valamit, mert máshol is kap. De hogyha érzi, hogy utána is oda tudunk rá figyelni számítunk rá és fontos nem csak azért, hogy a statisztikát erősítse, hanem tényleg az ember.” (B3)

Az egyházi ifjúsági szervezet úgy próbálja a hívő fiatalokat megszólítani, hogy nem a hagyományos vallásgyakorláson túl szervez számukra szabadidős programot, olyan közegben, ahol a velük hasonló gondolkodású kortársaikkal lehetnek együtt:

„...hogy fiatalokhoz juttassuk el az evangéliumot különböző formában, ne csak a tradicionális templomi formában, hanem ezen felül mindenféle lehetséges eszközzel, sporttal, foglalkozásokkal, akár kultúrával stb. És nem titkolt cél, szándék azóta is, hogy ezeket a fiatalokat visszavezessük a helyi közösségekbe. Tehát ez nagyon fontos volt, hogy megtalálják a helyüket. Nem elszippantani akarjuk a tagokat a gyülekezetből, hanem vissza integrálni.” (B3)

A fiatalok körében a politika tabu témának is mondható:

„...nagyon rossz reklámja és renoméja van a politikának. Ez egy olyan szó, ez egy olyan elcsépelet szó, ami miatt egy csomóan elfordulnak a dologtól, politika, politika akkor

nem. Még ha ifjúsági szinten is viszed, akkor is meg kell csinálnod úgy, hogy szexi legyen. Tehát meg kell csinálnod úgy, hogy felkeltse az érdeklődésüket, de ne úgy képzeljék el, hogy egy nyakkendőcs csávó áll és mondja a semmit.” (B2)

Direkt politikai rendezvényekre nehéz lenne fiatalokat mozgósítani, ezzel tökéletesen tisztában van az egyik ifjúsági politikai szervezet képviselője is:

„Ahhoz, hogy nagyobb fiatal tömeget megmozgass, ahhoz egy olyan valamit kell nekik szervezni, ami ha tetszik, ha nem, buli. Tehát ha megcsinálod azt, hogy elhívod őket egy bulira és a buliba belecsempészel valamit, aminek van tartalma is.” (B2)

Erre a következtetésre jutott interjúalanyunk a másik ifjúsági politikai szervezettől:

„Az meg manapság is, sőt, egyébként a tendencia is az a jövőben, hogy direkt politikai üzenetekkel nem tudjuk őket megszólítani, ezért van szükség olyan rendezvényekre, amelyeket mi is csinálunk...” (B1)

A politikai iránt érdeklődő fiatalok számára a fenn említett ifjúsági szervezetek viszont külön programokat szerveznek azzal a nem titkolt céllal, hogy a leendő politikus generációt biztosítsák:

„...nagyon fontosnak tartjuk azt is, hogy ifi szakpolitikuskokat neveljük, akik majdan a párt szakpolitikusi gárdáját, bázisát adják, oktatás-, gazdaságpolitikuskok, mások.” (B1)

Erre nem csak a küldetésnyilatkozatuk bizonyíték, hanem a politikai ifjúsági szervezetek vezetőinek szerepe az anyapártban. A szervezetek vezetői körében többen már most funkciókat töltenek be az anyapártban.

A politika szó a fiatalok körében az interjúalanyaink körében is legtöbbször negatív hangsúllyal fogalmazódott meg. A politika szorosban kapcsolódott a generációs különbségekhez, abban a kontextusban, hogy azok az ifjúsági szervezetek, amelyek függnek valamilyen szinten más szervezettől érzékelik, hogy az idősebb generáció lekezelően bánik velük. Két magyarázat körvonalazódik ki a két fél oldaláról, a fiatalok szerint:

„...a politika benne, hogy sok ember kapcsolódik ehhez, mindenki ül dézsa körül, aztán nehezen válna meg ettől az egy csepp aprótól, ami néha pottyán nekik.” (A5)

„főleg a politika tehet róla, mert hogy az öregek nem nagyon szeretik átadni a helyüket...” (A5)

Az idősebb generáció szerint viszont a fiatalok passzívak, nem érdeklődnek a közélet iránt:

„...a választások után az emberek morognak, hogy így, meg úgy, meg nem sikerült, meg ezek is csak, meg azok is csak. És amikor megkérdezem tőlük, hogy voltak-e választani, barátaimtól, azt mondják nem. Mondom akkor ne morogjatok.” (B3)

„...az öregek nem nagyon szeretik átadni a helyüket, de viszont ellentétben az a bajuk, hogy a fiatalok meg nem csinálnak semmit.” (A5)

A FIATALOKAT ÉRINTŐ PROBLÉMÁK

A szlovákiai magyar ifjúságot érintő problémákat több csoportra oszthatjuk. A korábbi kutatások alapján, a félig strukturált interjúkban öt alapvető probléma vizsgálatára került sor. Ezek a következők: vegyes házasságok, alacsony gyermekvállalás, munkanélküliség illetve migráció és szlovákiai magyar nyelvű felsőoktatás minősége. Ha ezeket a problémákat az alany említette, tehát „maguktól” merültek fel, azok más csoportba kerültek. Ellenkező esetben, csupán mint rákérdezett problémaként jelöljük.⁴ További nagy csoportot jelentenek a legnagyobb kihívásnak megjelölt problémák, vagy problémacsoportok. A legutolsó kategória pedig az egyéb, tehát az interjúalanyok által felhozott, a fenn felsorolt öt problémakörbe nem tartozó kihívások.

Az ifjúsági szervezetek vezetőinek többsége a legnagyobb kihívást komplex, összetett kérdésként jelölte meg, és ennek megfelelő választ is adott. Az interjúalanyok a kedvezőtlen gazdasági helyzetet, tehát a munkanélküliséget, majd ennek többé-kevésbé eredményét a migrációt, illetve a nehezebben körülhatárolható közönyt is megjelölték. A közöny meghatározása interjúalanyonként eltérő ugyan, az esetek nagyobb arányában a migráció okát ennek a titokzatos közönynek (is) tulajdonítják. Természetesen ezt a fogalmat csupán mi vezettük be, az egyik interjú alapján. A többi alany szóhasználatában a csendes generáció, a lustaság, helykeresés fordul elő.

---

⁴ Pl. A1R. (rákérdezett)

1. ábra: Legnagyobb kihívás

A munkanélküliség valamennyi interjúban visszatérő téma, csupán interpretálása és hangsúlyja változik. A szervezetek vezetői valamennyien tapasztalják, hogy környezetükből a fiatalok főképp Ausztriába és Angliába, de akár a tengerentúlra is kiutaznak a jobb kereset reményében. A migráció Közép-Európában illetve Szlovákián belül is leírható jelenség, mikor is az egyetem elvégzése után Pozsonyban, Prágában vagy Budapesten maradnak a frissen diplomázott fiatalok. Az úti célok megítélésén, és magának a migrációról azonban nagyban eltérnek a vélemények. Ami a harmadik nagy tematikát illeti, részben már a szervezetek kihívásánál – kivétel nélkül – megfigyelhető a mozgósítási problémával összefüggő öndefiníció, a cselekvésvágy hiánya.

A fiatalok legnagyobb kihívása:

"az, hogy megtalálják a helyüket ebben a világban. Megtalálják a helyüket, mert nincs nekik.[...] ők ezt úgy fogalmazzák meg, hogy hogy lehetnék úgy elégedett az élettemmel, hogy ne kelljen érte semmit tenni. [...] Azt látjuk, hogy fiatal beregisztrál kiregisztrál ide, bekapcsolódik oda, tagja ennek a csoportnak meg annak ma. Holnap meg már nem, mert éppen így van kedvem, meg úgy van kedvem, meg így hozta az élet. (B3)

Ez utóbbi vélemény egyike a legkritikusabbaknak, ám mégis kifejezi a csendes generáció egyik alapvető problémáját.⁵

⁵ Bár a csendes generáció fogalmát a Strauss – Howe féle elmélet 1925-42 közé teszi, mégis használatos a milleniumi generáció jellemzésére is.

A kisebbség, tehát esetünkben három szervezet vezetője, kik nem ebben a hármas gondolatkörben határozták meg a legégetőbb kihívást, generációs problémákat, magyarságunk melletti megmaradást, vagy a kérdést eldönthetetlennek nyilvánították.

„Legnagyobb kihívás lecserélni az öregebb generációt, szó szerint kitúrni a helyükről, mert valamiért nem akarnak, nem engedik átadni a stafétát. [...] 10, 20, 30 éve ugyanazt csinálják, bizonyára bele is fásultak és ezt észre is venni, mert teljesen nincs energiája ennek az egésznek.” (A5)

Az utóbbi idézet nem a függő csoport tagjának vezetőjétől származik. Kiderült azonban, hogy a függő csoportban lévő szervezetek vezetői hajlamosabbak szervezetük és ifjúság problémái közé sorolni a generációs problémákat.

MIGRÁCIÓ ÉS MUNKALEHETŐSÉGEK

Az interjúkban leggyakrabban felmerülő, ifjúságot sújtó probléma az elvándorlás. Gyakorlatilag elválaszthatatlan elemként a munkalehetőségek hiányát hozták fel messze a leggyakoribb indokként a migrációra interjúalanyaink. Több, mint kéttucat esetben merült fel a migráció, a tíz interjú során, és csupán egy-két esetben kellett rákérdezni, mi a véleménye az alanynak az ő általa nem említett elvándorlás problémáról. A migráció talán a legfontosabb kérdése nem csak a szlovákiai magyar fiataloknak, hanem a Kárpát-medencei valamennyi fiataljának is. A gazdasági helyzet felhozatala mellett azonban a szlovákiai magyar vezetők többsége tisztában vannak felelősségükkel, és míg egyesek árnyaltabb, sőt kritikus képet is festenek a fiatalokról és az társadalomról. Mások számára maga a migráció egy lehetséges megoldás saját jövőjüket illetően. Az előbbi magyarázatokban megjelenik a vád is azokkal szemben, akik gazdasági okok, vagy egyéb indokok miatt elhagyták a régiót. A kritikus hangok is elismerik, hogy van alapja a gazdasági indokoknak:

„Elsősorban az a kép, amit látnak maguk körül, azt hiszem, ezt nem kell magyarázni. Másodsorban az a kommentár, amit hozzá hallanak a szülőktől meg a közvetlen környezetüktől, lehet, hogy még a tanáraiktól meg másoktól. Ez csak súlyosbítja a helyzetet. [...] hogy itt nem lehet boldogulni, [...] de sokszor bennem is, hogy lehet, hogy könnyebb lenne máshol. És ezért tántorog ki Amerikába meg minden felé. (B3)

Más, kisebbségben lévő vélemények szerint a problémák azonban osztársadalmi jellegűek, sőt a gondolkodás általános válsága végett léteznek:

„A feltételek jók, mert aki akar munkát találni és dolgozni, aki akar valamit az életétől az ügyis meg tudja oldani. Ismétlem önmagam, az emberek, érdektelenek sokszor inkább szenved és mondja, hogy neki milyen rossz az élete, mintha tenne ellene valamit. Mindenki azt keresi, hogy nem lehet valamit, mint hogy azt keresné, hogy lehet. (A5)

Ezen vélemények azonban inkább a konzervatívabb értékeket valló, egyházi kötődésű szervezetekre jellemzőek, az általános konszenzusra jellemző idézet alább olvasható:

„A fizetések alacsonyok, a főiskolák, egyetemek tisztelet a kivételnek nem megfelelő kvalitásúak, [...] Természetesen, ha ügyes vagy, akkor képes vagy bárhol érvényesülni tudsz. Tehát egyáltalán nem ellenzem azt, mindenki bérből él. Szóval, hogyha valaki jól akar élni és ő úgy gondolja, hogy ezt csak külföldön tudja megtenni, hát menjen. Mindenki tudja, hogy hova tartozik és hol vannak a gyökerei, de ha arról beszélünk, hogy meg akarsz élni valahogy, akkor menjél. (B2)

Elmondható tehát, hogy az összes hasonló véleményt felsoroló ifjúsági vezető tisztában van a migráció hátrányaival, és azt negatívan értékeli, ezt az egy ifjúsági vezető alanyt kivéve. A jövőképe alapján saját maga is szeretne külföldre költözni, ennek érdekében a célország nyelvét is már tanulja. Kissé ellentmondásos azonban a miéltre adott válasza:

„Azért szeretnék, mert az embereknek ott teljesen mindegy, hogy milyen autód van, milyen ruhába öltözködsz, mennyi pénzed van, ők csak táncolnak és énekelnek, azért.” (B2)

Negatív gazdasági állapotokat hoz fel legitimizáló indokként az elvándorlásra, hogy aztán oda emigráljon ahol ez – kissé romantikusan fogalmazva – senkit sem érdekel. A konzervatív vélemények szerint, ezzel nem is lehet mit kezdeni, hiszen ha az összes anyagi feltétel adott is volna, annak elégséges szintjének megítélése rendkívül relatív:

„Akkor is keres az ember továbbra is, mert akkor se tudna megelégedni, [...] hogy bennünk van. [...] a [...] sosem elég...” (B3)

IDENTITÁS ÉS VEGYES HÁZASSÁGOK KÉRDÉSKÖRE

Kérdéses, hogy a migráció megítélését, és magát a migrációt mennyiben befolyásolja a magyar identitás ereje. Az interjúalanyok többsége a kettő között nem vél felfedezni kapcsolatot. Az összes interjúalanyunk alap és középfokú iskoláit magyar nyelven végezte. A szlovákiai magyar fiatalok körében rendkívül magas a szlovákul jól beszélők aránya, több mint 90 százalék (Bauer et al., 2013). Az identitás, asszimiláció fokát nem kívánjuk Park, Hess, Gordon vagy Yinger modelljei szerint besorolni, hiszen az amerikai asszimilációs modellek alkalmazásának problémája az európai közösségekre a társadalomfejlődés eltéréseiből adódik. Bár a Yinger féle modell alkalmazható Kárpát-medencei viszonyainkra.⁶ Az etnikumok egymásra gyakorolt hatását vizsgálva megismerhetjük az akkulturáció mértékét, valamint az identifikáció formáit is, de az integrációs szint is megmutatkozik. Az amalgamáció azonban a mi felfogásunkban a kutatásunkban résztvevő alanyok státuszából kiindulva nem mérhető asszimilációs összetevő.

Az interjúalanyok identitásának módját a személyes életéből vett válaszok alapján próbáljuk rekonstruálni, révén az identitás megőrzésre szánt programra az alanyok rendkívül diplomatikusan és céltudatosan válaszoltak. Az identitás foka jól nyomon követhető a vegyes házasság pozitívumaira kérdező kérdésre való válaszokkal is. Elmondható, hogy a szlovákiai magyar ifjúsági szervezetek vezetőinek identitása relatíve stabilan magyar, átlagot vége az akkulturáció és identifikáció határán található. A teljesen stabil, a szlovák közegnek teret nem engedő identitás tükröződik az alábbi interjúalanyok megnyilatkozásaiból:

„Hát a vallás vállalás, én a magyar gondokozást tartom, tehát hogy így, hogyha egyházi vallásra gondolsz, akkor nem, akkor nem vagyok, de hát meg van a saját nézetem.” (A3)

⁶ Yinger 2002:

Akkulturáció: Még nem vezet közvetlenül strukturális asszimilációhoz. Ennek lényege, hogy az akkulturáció által tanulhatók meg azok a viselkedési magatartásformák és normák, melyek a társadalmi mobilitás alapját képezik. A strukturális asszimiláció lényege pedig pont ebben az előrejutási lehetőségben van, amely egyaránt politikai, gazdasági, társadalmi előnyöket kínál.

Identifikáció: Az etnikumok tagjai úgy érzékelhetik a környezetet, hogy az a társadalom, amibe belekerültek és amiben élnek egy, a régitől eltérő kulturális közeg, ami a csoportok egymásra gyakorolt hatása, valamint a köztük lévő interakciók által lett olyan, amilyen. Az identifikáció sokszor egyoldalú. A tudatos és a nem tudatos identifikációs szint között is lehet különbség. Ez általában a mindennapi cselekvésekben nyilvánul meg.

Egyesek két kulturális csoporttal is azonosulnak, miközben helyzetüket mindkettőben marginálisnak érzik.

Integráció: A meglévő különbségek az interakciók által feloldódnak, a csoportok közötti kapcsolatok a személytelentől a személyes irányába változnak. Ez egyénileg egy harmadik csoporthoz egyenlőség alapján való tartozást jelent, míg a csoport szintjén pluralizmust, tehát, hogy a különböző csoportok egyenlő jogokkal, kiváltságokkal

és felelősséggel rendelkeznek, kultúrájukban azonban eltérőek.

Amalgamáció: Ez akkor valósul meg, amikor a gyermek a szülőktől eltérő nemzetiségű lesz. Ez attól független, hogy a házasságban élnek-e. Ld. J. Milton Yinger Az asszimiláció és a disszimiláció elmélete felé

Az erős nemzeti küldetéstudat is tetten érhető:

„Nem véletlen az, hogy én nem Ugandában születtem, vagy Antarktiszra eszkimónak. Nem véletlen, hogy itt vagyok magyarnak a Felvidéken...” (B3)

Ugyanezen interjúalanyok a vegyes házasságra, miszerint van-e pozitív hozama, elutasítóan reagáltak, miszerint akinek fontos saját kultúrája, nemzettudata az alapvetően a szerint választ párt, illetve kötelességének érzi nemzettudatát tovább örökíteni. A jellemző, több mint kétharmados vélemény azonban teret enged a szerelemnek, miszerint:

„Ez egy nem megállítható folyamat, mert hogy nem mondhatjuk azt két félnek, hogy ne szeressétek egymást, vagy ne menj hozzá.” (A4)

Hangsúlyozzuk, a szlovákiai magyar fiatalság elitjének többsége nem ítéli el a vegyes házasságot, ám kivétel nélkül hozzáteszi, hogy a „tudjad honnan jöttél” „gyökerek” „anyanyelv vagy apanyelv ismerete” rendkívül fontos. Az identitás azonban már nem elsődleges, hanem egyenlőségre alapszik megítélésükben, és azt is csak „jó esetben”.

AK: (vegyes házasságról) *„Mit jelent azt, hogy jó eset?”* AV: *„Ez azt jelenti, hogy úgy neveli a kétféle gyereket, hogy itt egy magyar és egy szlovák fél is van, és mindketten megtanítják az adott nyelvre őket, bizonyos veszteség itt is van, mert általában a szlovák iskolát fogja választani abból a szempontból, hogy érvényesülni akar.[...] Tehát lesz egyfajta többlet is. De hátránya ennek tehát ezeknek a vegyes házasságoknak, hogy ugye nem fogja megkapni az iskolába a magyar nevelést.” (A4)*

Tehát az interjúalanyok többsége elfogadhatónak tartja az egyenlőségi alapon kettős, szerelmi-érzelmi szempontból értelmezett vegyes házasságban születő szlovák-magyar identitású gyermek koncepcióját, még akkor is, ha már a mérleg nyelve a többségi, tehát szlovák félhez húzza. Az nem derül ki, hogy az ilyen kettős identitású személyek későbbi, szlovák féllel való házassága estén mit tartanak elfogadhatónak. A harmadik, a kisebbségben lévő csoport véleménye, már az asszimiláció előrehaladott stádiumáról tanúskodik. Lássunk egy önmagát látenszen elítélő nézőpontot:

„A vegyes házassággal nincs semmi gond, amíg emberfüggő. Tehát mindig minden emberfüggő énszerintem. A gyöngye magyar ember gyereke szlovák iskolába fog járni.” (B2)

Ugyanakkor, a szlovákiai fiatal elit gondolatvilágában már a nemzetek fölötti elv is megjelenik. Tehát egy olyan koncepció, amelyben a nemzeti világnézet egy sokdrangú szemponttá degradálódik.

„egyfajta szélesebb látókörnek kell kialakulnia, tehát ez egy nagy kihívás, ami magában foglalja, hogy egy kicsit tudunk határok nélkül gondolkodni. Tehát mi azért vagyunk, hogy hidak legyünk. [...] Ez azt jelenti, hogy pl. több magyar fiatal fog több nyelvet beszélni [...] nem lesz fontos annyira az, hogy most magyar vagy, szlovák vagy, hanem hogy a tudományos életben kicsit el tudunk ettől majd vonatkoztatni. Tehát akár szlovák kutatók fognak tudni velünk magyarul beszélni, mi tudunk velük szlovákul kommunikálni. Nem lesznek ilyen gátak bennünk, mint amik még vannak szerintem most. [...] Lehet, hogy túl ideális amit mondok, de szerintem meg kell próbálnunk.” (A4)

Figyelemre méltó ebben az idézetben az, hogy ugyanez az interjúalany a szlovákiai ifjúság legnagyobb kihívásának – egyedülként – éppen a magyarságuk megtartását ítélte:

„Szlovákia magyarként nagyon fontos az, hogy meg tudjunk maradni magyarnak abban a környezetben ahol élünk. És annak ellenére, hogy mindenhol azt halljuk, azt sugallják nekünk, hogy akkor fogsz érvényesülni, ha szlovák [...] közegbe fogsz mozogni, ennek ellenére igenis a magyar identitásunkat meg kell őrizni.”(A4R)

Egy másik interjúalanynál ez a nemzetileg semleges nézőpont a vegyes házasságok pozitívumaira feltett kérdés megítélésében jelenik meg:

„Van előnye, de ez csak abba az esetben érvényes, ha mind a kettő szülő tudatosan odafigyel, és egymásra figyelve nevelik a gyereket és elfogadják a másiknak a dolgait és akkor mind a két kultúrának, mind a két nyelvnek az összes előnyét tudják, bele tudják nevelni a gyerekekbe és akkor egy nagyon pozitív, nyitott ember válhat belőle abból a gyerekből.” (A1R)

Arról, hogy ez a semleges nézőpont valóban létezik a szlovákiai magyarok körében, egyik interjúalanyunk bírálata is tanúskodik:

„... De most olyan semleges kultúra ütötte fel a fejét, hogy gyakorlatilag semmivé se teszi a magyar embert. Mert mivé teszi, tehát nézzük meg most, hogy milyen zenék mennek a rádióban, meg milyen filmek, meg milyen mesék.” (A3)

A többség véleménye szerint azonban az identitásukat feladók többsége inkább gazdasági okokból adják fel magyarságukat, amely alapvetően megfelel az asszimilációs elméletek szerinti mozgatórugóinak. Az identitás kérdésköréhez tartozik a beszélt nyelvek, és azok ismereti szintje is. A legtöbb ifjúsági elnök jól beszél szlovákul, illetve legalább egy idegen nyelvet – ha alapfokon is – de bír.

GYERMEKVÁLLALÁS

Bár Szlovákiában magasabb a népesség reprodukciója, mint Magyarországon, a szlovákiai magyarok termékenységi aránya alacsonyabb az országos, és a szlovák átlaghoz képest is.⁷ Ehhez társul az alacsonyabb élettartam, mely életmódbeli és inkább iskolázottsági különbségekből ered. A legmérvadóbb oka a fogyásnak a gyermekvállalási rátán kívül azonban kétségtelenül az asszimiláció.⁸ Az interjúalanyok egyértelmű többsége főként a rossz gazdasági helyzetre hivatkozva keresi az alacsony gyermekvállalás okát, természetesen árnyalva, de fő indokként a bizonytalanságot, a tervezhetetlenséget felhozva. A vélemények között megjelenik a nehéz párválasztás is, melynek oka az interjúalany szerint a fiatalok életmódja és mozgósíthatatlansága. Az interjúalanyok közül magas az egyedül állók száma, és csupán két alanynak vannak már gyermekei. A gyermekvállalás csökkenése, összefügg az egyre hosszabbra nyúló tanulási életciklussal is:

„Hogyha a tudományos életbe akar elhelyezkedni egy fiatal, akkor mindenképpen szembesülni fog azzal, hogy ez egy hosszú távú dolog, feladat. És ami nagyon sokszor azt lehet mondani, hogy nem igazán összeegyeztethető a családi élettel, főleg egy nőnek az esetében. Ez egy nagy kihívás, de úgy egyébként is egyre több fiatalról hallom Szlovákiában is nőktől, lányoktól, még nincsenek meg az anyagi feltételeim, nem rendelkezek megfelelő munkahellyel, addig minek szüljek gyereket.” (A4)

Az iskolarendszer változásai, és az mentalitás változása is megjelenik három alany véleménye között:

„Az egyik a gazdasági helyzet, de legegyszerűbb ráfogni. A másik dolog meg az, hogy olyan példát kaptak szüleiktől, nagyszüleiktől, gyerekek ne dolgozzál, legyél több mint az apád, aki csak traktort szerelő volt. Azért vannak hiányok traktorszerelőből, ilyen

⁷ Magyarország, 2012. 11.

⁸ Ld. Štefan Šutaj 2012, Tabuľka č. 13. A Szlovákiai lakosság korfáján a 0-10 éves korig terjedő szlovákiai magyar gyermekek csupán 8,86 százalékot teszik ki a szlovákiai magyarság egészének, míg a szlovákok 11,6 százalék.

szakmunkákból. És ugyanez érvényes minden területre, hogy nézd meg fiam kit veszel el. Fiam ne vállalj 3 gyereket. Mennyit küszködtünk mikor titeket fölneveljünk. Ketten lettetek volna akkor a hármatok helyett akkor csak kettőre osztódnak el a dolgok, meg ilyenek...” (A1)

A mentalitásbeli indokok más alany véleményében is megjelennek:

„Énszerintem köze van ennek a gazdasági helyzethez egyrészt, másrészt az emberekbe talán jobban beleépült az a szokásuk, hogy először a karrier és utána csak a gyerekvállalás és akkor ennek sokszor az a vége, hogy átlépi azt a korhatárt, ami már megengedné ezt.” (A2)

A legkritikusabb vélemény szerint:

„...a háború utáni időkre, amikor szegény volt az ország, [...] nem volt ritka 6, 7, 8 gyerek, holott hogy ha azt vesszük, hogy most milyen világot élünk. [...] vannak sokan akik módosak, tehát ők megtehetnék azt, hogy több gyereket vállalnak.” (A3)

SZLOVÁKIAI MAGYAR FELSŐOKTATÁS MEGÍTÉLÉSE

Szlovákiában a Selye János Egyetemet (továbbiakban: SJE) mintegy 1380 hallgató látogatja, míg a Nyitrai Konstantin Egyetemet mintegy 676 magyar hallgató jár. Pozsonyban a Komenskýt és Kassán a műszaki egyetemet 792 – 870 magyar diák látogatja, a többi egyetememre pedig maximum pár száz magyar diák jár.⁹ Ennél sokkal magasabb a Magyarországon (2677), de még a Csehországban tanuló magyarok száma is.¹⁰ A 2013/14 tanévben 5193 magyar nemzetiségű diák látogatta a szlovákiai egyetemeket nappali tagozaton. Nem szabad azonban elfeledni, hogy amíg Nyitrán és Eperjesen (ahol a magyar diákok száma csupán 61 fő) csupán magyar tanszékek működnek, addig a többi egyetemen teljes mértékben szlovákul tanulnak a magyar nemzetiségű diákok. A SJE viszont teljes magyar nyelvű képzést, közeget és infrastruktúrát biztosít. Természetesen ezek a számok csupán a nappali tagozaton tanuló diákokra érvényesek. A magyar lakosság egyetemi végzettsége rendkívül alulreprezentált az országos, szlovákiai átlaghoz képest. Amíg a szlovákok több, mint 12 százaléka rendelkezik egyetemi végzettséggel,

⁹ <http://www.uips.sk/prehlady-skol/statisticka-rocenka---vysoke-skoly-2013/2014> Tabv8

¹⁰Magyarország Oktatási Hivatala adatai alapján

addig a magyarok kevesebb, mint 7 százaléka.¹¹ A feltett kérdésre, hogy fontos-e a magyar anyanyelvű felsőoktatás, illetve mi a véleményük a szlovákiai magyar felsőoktatásról, az interjúalanyok egyértelműen nagyon fontosnak titulálták. Több alany pozitív példát is hozott fel ennek alátámasztása érdekében. A kérdés második részére azonban elmondható, hogy érvényes az a szabály, hogy egyrészt a megkérdezettek automatikusan a komáromi székhelyű, nemrég alakult Selye János Egyetemre gondolnak, másrészt, aki oda járt, inkább pozitív véleménnyel bír róla, mások inkább negatívan, vagy nagyon negatívan tekintenek rá. A vélemények egy széles spektrumú skálának inkább negatív előjelű végpontja körül kezdődnek, majd a mérsékelt pozitívig terjednek:

„Mert hallani ezt-azt a Selye János Egyetemről, hogy ilyen és olyan szintű a képzés ott, és akik onnan kijönnek, tehát hogy inkább a fejpénzesekedésre megy. Meg ilyen hasonló dolgokra. Szóval mellette vagyok ennek a magyar egyetemnek, de ebben a formában, amiben most működik szerintem szégyen és gyalázat. [...] Ez csak ilyen végzettséggyártó szövetkezet vagy szervezet.” (A5)

A Nyitra Konstantin Filozófus egyetemről, melyet a szlovákiai diákok a harmadik legnagyobb számban látogatnak a pozsonyi Komenský Egyetem mellett nem hangzott el konkrét vélemény:

„Egy szlovák felsőoktatási intézmény soha nem fogja tudni ugyanazt garantálni pl. a történelemképzésben, mint egy magyar a magyar hallgatók számára.” (A4)

Előjön az a tény is, hogy a SJE rendkívül fontos szerepe van abban, hogy a fiatal értelmiség egy helyen tömörüljön, saját hazájából szerezzék kapcsolatait, ezáltal valószínűsítve, hogy későbbiekben is szülőföldjén marad majd. A vélemények – egy híján – egyöntetűek annak terében, hogy szükség van-e a szlovákiai magyar felsőoktatási kínálatot bővíteni. Az orvosi mellett a műszaki képzést hiányolják:

„Szerintem kell, műszakiról mindenképp. Most csak humán erőforrások vannak, abból már tele van a piac. Már túltermelés van.” (A1)

Az ellenvélemény azonban pusztán gazdasági szempontok szerint ítélik:

„Én szlovákul tanultam a közgazdaságtant, nem mintha emlékeznék is valamire, nem erre akartam kitérni, csak hogyha magyarul tanultam volna a közgazdaságtant, akkor lehet, hogy Szlovákiába egy céget nem tudtam volna megalapítani azért, mert ott is

¹¹ Ld. <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=73571>

ahol lehetne kisebbségi nyelven adminisztratív dolgokat intézni, vagy engedélyeket intézni, ott se használják az emberek. [...] sokkal könnyebben megtanultam a magyar szakkifejezéseket szlovákból, mintha fordítva kellett volna megtanulnom. [...] Viszont az aki, és ezzel nem degradálni szeretném a Selye János Egyetemet. Aki ott végzi el az iskolát, annak csak a magyar piacon. Hogyha lebontjuk biznissz szintre, akkor az egy 10 milliós piac, aki meg itt végzi el, annak 15 milliós piac, ha tud magyarul.” (B2)

Az ilyen negatív-pozitív szempont azonban csupán az interjúalanyok fele szerint releváns, a másik tábor, vagy nem nyilatkozott, révéen nincsenek róla releváns ismeretei, tapasztalatai, vagy inkább az iskolarendszert globálisan vették kritika alá:

„...az szerint támogatják az egyetemeket, hogy mennyi diák jár oda, és ezért gyengébb képességű diákokat is felvesznek, hogy megkapják utána a pénzt és ez is rontja a színvonalát.” (A2)

Egy egyedülálló vélemény szerint pedig, nem is az iskolákkal van baj, hanem azzal, hogy boldog boldogtalan egyetemet akar végezni:

„Életre nevelték. Arra, hogy találja föl magát, arra, hogy keressen mesterséget. Nem kellett neki 15-20 évig tanulni, hogy legyen valaki, hanem mellé állt egy mesterembernek, és akkor úgy tanult, és akkor kitanult egy szakmát.” (A3)

INTERNET, SZÁMÍTÓGÉP ÉS A MODERN ÉLETMÓD VESZÉLYEI

Bár csupán három interjúalany vetette fel problémaként, a 21. század elején rendkívül komoly kutatások folynak az internet és a közösségi hálózatok stb. negatív hatásairól.¹² Főképp a kapcsolattartás vált személytelenné, inger szegénnyé, és a fiatalok otthonról szocializálódnak. Így mi is fontosnak tartjuk pár mondatban, az elhangzott véleményeknek teret engedni. Sőt, ami azt illeti, az egyik közösségi vezető részben a legnagyobb kihívás kiváltó okának nevezte a számítógépes korszakot:

„...inkább menjél fiam internetezzél, addig se zavarasz, meg nézem a sorozatomat. És akkor a gyerek odaszokik a gép elé, akkor már nem mozog.” (A3)

¹² Lásd: http://nmhh.hu/dokumentum/3886/ITHAKA_EU_KIDS_Magyar_Jelentes_NMHH_Final_12.pdf vagy http://scholar.google.sk/scholar?hl=en&q=dangers+of+social+networking+sites&btnG=&as_sdt=1%2C5&as_sdtp=

Más vélemények szerint inkább a közösségi oldalak okozzák a problémákat:

„... közösségi oldalnak a veszélyei, mi az amit lehet posztolni, mi az amit nem lehet posztolni. [...] Nem csak a Facebookról van szó, hanem rengeteg más közösségi oldal is, kommunikációs csatorna van, pl. nem tudom tudsz-e az ask.com-ról. Tehát olyan, ahol kérdés nélkül, regisztrálás nélkül lehet tőled bármit kérdezni. És nagyon sok van ilyen mindenféle fiatal gyerekek szexuális és más zaklatásnak vannak kitéve.” (A1)

A társadalom perifériájáról származó veszélyek mellett felmerült a közösségre ható romboló hatás is:

„Főleg az internet világa miatt meggyengültek ezek a kapcsolatok, baráti kapcsolatok, ill. akár családi kapcsolatok.” (A2)

ANTI POLITIKUM

A politika, mint a fiatalok egyik lehetséges probléma jelen van a szervezetek életében. A politikához a szlovákiai magyar ifjúság inkább passzívan áll hozzá. A választási részvételtől nincsenek külön nemzetiségi alapú adatok, csupán becslések állnak rendelkezésünkre. A politikai generációváltás problémája is inkább a politikához közel álló szervezetek vezetőinek interjúiban jelenik meg hangsúlyosabban. Mint már korábban volt róla szó, a fásultság és állóvízszerű régi politikai vezetőkre panaszkodnak:

„És mivel az elmúlt 30 évbe ugyanazok az emberek forognak a politikába, [...] mert ugyanott vagyunk, mint 30 éve vagyunk mentalitásba. Nem azt mondom, hogy gazdaságilag, de mentalitásba ugyanott vagyunk. Még mindig kommunisták meg szocialisták. [...] csak váltottak egy kabátot, fölhúzták a nyakkendőt és...” (B2)

A fiatalok erre a kihívásra nem panasszal, hanem alkalmazkodással reagálnak:

„És ez az amit egyesek látnak, egyesek, tehát mindenki látja, csak valaki ezt el is fogadja, valaki pedig próbálja eltakarni, mert hogy ugyebár az érdekek. Ez a politika benne, hogy sok ember kapcsolódik ehhez, mindenki ül a dézsa körül, aztán nehezen válna meg ettől az egy csepp aprótól, ami néha pottyán nekik...” (A5)

Más vélemények szerint inkább a passzivitás jellemző:

*„És amikor megkérdezem tőlük, hogy voltatok-e választani, barátaimtól, azt mondják nem. Mondom, akkor ne morogjatok. Tehát ezt akarom megváltoztatni kicsit, hogy jobban részt vegyenek a közéletbe és az őket érintő kérdésekbe ők maguk döntsenek.”
(B2)*

EGYÉB PROBLÉMÁK ÉS ÉSZREVÉTELEK

Szlovákia, Magyarországhoz hasonlóan egy vízfejű ország, ahol ráadásul a főváros az ország legnyugatibb részén fekszik, és rendkívül nagy gazdasági, és mentalitásbeli különbségek is vannak nyugat és kelet között. Ugyanez a szlovákiai magyarokra is jellemző, olyannyira, hogy négy interjúban is valamilyen módon felmerült ez a különbség, hol problémaként, hol csupán szervezeti probléma szintjén. A köztudatban teljesen elfogadott, hogy a „nyugatiak” a keletieket „keletinek” és fordítva nevezik. Ez a választóvonal körülbelül Léváig, esetleg Ipolyságig húzódik, a középső területein élőköt automatikusan „lekeletizve”. A „keleti magyarok” ezt a figyelmetlenséget nem követik el „középen élő” sorstársaikkal. A gazdasági különbségeknek kivétel nélkül mindegyik a témában nyilatkozó szervezet vezetője tisztában van:

„Persze, aki Pozsonyban nem tud munkát találni az bamba. Rengetegen morognak Pozsonyba a keletiekre, hogy ide jönnek és elveszik a munkát előlünk. [...] nagyobb hülyeséget még nem is hallottam. Tehát aki ide jön keletről és ügyes, az miért ne dolgozhatna itt.” (B2)

Mások nem csak Pozsonyra, hanem általában véve „nyugatra is kiterjesztik ezt a pozitív munkavállalási lehetőséget:

„Csallóközben sokkal jobban el tud, olyan szempontból helyezkedni mondjuk, de így is több a fejlesztés, de közel van Bécs, [...], Győrbe sokan járnak, még Budapest is viszonylag közel van. Pozsony is nagyon közel van, tehát ott nagyobb a lehetőség ugye nyilván.” (A3)

Röviden érdemes tárgyalni a Gombaszögi Nyári Tábor, és a Martosi Szabadegyetemmel kapcsolatos véleményeket is. Gombaszöget három, közülük természetesen a szervező egyesület említette. A másik két szervezet elnöke pozitívan tekintet rá, mint értékteremtő, közös fórumra,

amely rendkívül pozitív hatással van a szlovákiai magyarság kapcsolathálóinak építésében stb.¹³ A korábbi hagyományokkal nem rendelkező Martosi Szabadegyetemet, a szervezőkön kívül mások nem említették.¹⁴

LEHETSÉGES PROBLÉMAMEGOLDÁSOK

A problémák megoldására nyújtott lehetséges válaszok a legtöbb esetben nem konkrétak, polemizáló, tanácsalanságot tükröznek. Leggyakoribb válasz a „nem tudom” „honnan tudjam” „nehéz kérdés” „bonyolult” vagy csak a politika és a gazdasági helyzet felé terelődik. Konkrét megoldási lehetőségeket egyrészt politikai szinten, társadalmi problémákra közösségi, kisközösségi szinten és gazdasági rendszeren keresztül kínálnak interjúalanyaink.

„Elsősorban magyar érdekeltségű pártnak be kéne jutni a kormányba. Azt, hogy most ez a Híd lesz, az MKP lesz, azt nem tudom. Ha mind a kettő, akkor mind a kettő. [...] nagy figyelmet fordítanak a szakközépiskolákra. Mert hálnak ki a mesterek, [...] Mindenki megy gimibe, mert ez volt a trend a 90-es évekbe. Mindenki menjen gimnáziumba, aztán egyetemre. Dunát lehet rekeszteni közgazdászokkal és csak ülnek a seggükön és csak növelik a munkanélküli rátát.” (B2)

Némi nosztalgia is vegyül az alábbi probléma megoldásba, mely általánosan az önellátó gazdaság megteremtését tekinti lehetséges megoldásnak:

„Faluban egy ilyen közösségnek kéne működni, és hogyha van valakinek mondjuk tehene, akinek fölmarad sok hely, akkor ha valakinek van sok tyúk, akkor cserélnek egymással, és akkor ugye a pénzt lehető legjobban kizárni. [...] És akkor itt megint csak vissza lehet térni a nemzetiségre, akkor ezáltal egy olyan közösséget létre lehet hozni, ami ugye ebbe a magyar nemzet tudatba tud működni, tehát amikor már megélik ezeket a hagyományokat, nem csak őrizgetik. (A3)

¹³ Gombaszögi tábor a szlovákiai és csehországi magyar egyetemisták szervezetének, a Diákhálózatnak nyaranta tartott fesztiválja, tábora és szabadegyeteme. Eredetileg a mintegy 10-kmre lévő Szalóc községhez tartozó Gombaszögön, a cseppkőbarlang melletti kempingben tartották, manapság viszont Krasznahorkaváralja község kempingjében tartják. A szlovákiai magyar fiatalság legnagyobb nyári rendezvénye, a meghívott zenekarok révén zenei fesztiválként, a meghívott előadók révén szabadegyetemként és társadalmi kerekasztalként is működik. Ld. <https://www.gombaszog.sk/>

¹⁴ A Martosi szabadegyetemet először 2013-ben rendezték meg. A főszervező a Via Nova Ifjúsági Csoport mellett a társszervezők, a Selye János Egyetem Hallgatói Önkormányzata és a Bonita ifjúsági szervezetek által megrendezett, a Gombaszögi táborhoz hasonlójellegű rendezvény. Ld. <http://martfeszt.sk/>

ZÁRSZÓ HELYETT - VEZETŐI ÉS SZERVEZETI JÖVŐKÉP

Annak ellenére, hogy az interjú során külön rákérdeztünk a vezetők egyéni és szervezettel kapcsolatos jövőterveikre négy év távlatából, az interjúalanyaink nem igazán tudtak elrugaszkodni a szervezettől és önmagukra vonatkozó elképzelésekkel előállni. Csupán az egyik szervezet képviselője említette meg a családalapítás lehetőségét négy év múlva:

„...négy év múlva már harminc fölött leszek, és én nagyjából harminc köré terveztem a nősülést, és a családalapítást, szerintem harminc alatt a mai férfi még gyermek és éretlen.” (B1)

A szakmai karrierútra vonatkozó terveket többen említenek, mely következhet abból is, hogy jelen pillanatban még nem érzik magukat befutottnak szakmai pályájukon, de perspektívát látnak abban, hogy négy év múlva ez bekövetkezzon:

„...négy év múlva remélem már a második kötetemet fogom készíteni, mert hogy most jelenleg tervek vannak, de az az 1-2 év még kell ahhoz, hogy én is felkerüljek Pestre és megtaláljam a helyem. Szóval írni kell. 1-2 éven belül biztos, hogy sikerül egy kötet, és utána pedig nem tudom, hogy hol szeretnék megállni hány kötetnél. Az irodalmat azt nem szeretném abbahagyni, de amellet a magánéletemben nem tudom, jó lenne egyszer egy éttermet nyitni Pesten, ahol cseh söröket szolgálunk fel és sült libahúst eszünk mellé.” (A5)

„Úgy gondolom, hogy egy kutatóintézetnek vagy egy felsőoktatási intézménynek leszek az oktatója. Mindenképpen a tudománnyal szeretnék a továbbiakban is foglalkozni.”(A4)

A szervezet életéhez továbbra is kötődni szeretnének:

„úgy képelem el, hogy igen, itt leszek és ezt a munkát folytatom tovább.”(B3)

„Gyakorlatilag a szervezethez köthető dolgok, ezt szeretném.”(A3)

A szervezet jövőjével kapcsolatos gondolatok között vezetőség utánpótlása elengedhetetlen, hiszen az ifjúsági szervezetek vezetői körében magas a fluktuáció, magyarán kinőnek a pozícióból koruk előrehaladtával. Ez főként a fiatal vezetőket igénylő szervezetekre vonatkozik:

„...ha sikerül kinevelnem magam alá vagy magam alól valakit aki méltó erre, akkor természetesen átadnám neki ezt az egész dolgot.”(B2)

A szervezet gyarapodása, tagsági és szervezeti struktúrájának növelése irányába való törekvés azt jelentheti, hogy a szervezetek nem csak a megmaradáson dolgoznak, hanem látnak esélyt a terjeszkedésre is:

„...egyre inkább egy átfogó szervezetté váljunk...” (A4)

„Én ezt 4 év múlva úgy képelem el, hogy van egy teljesen átlátható struktúrája, és ebben a struktúrában el tudjuk helyezni a munkatársakat is, tagságot, szimpatizánsokat, a támogató tagokat is vagy a támogatókat akár szervezetekről vagy bármilyen külföldi kapcsolatokról van szó.” (B3)

„...a szervezet jövője stabil alapokon legyen. Tehát hogy egy kő intézménnyé átalakítani, ami jelentené azt, hogy azokat az infrastrukturális pontokat amiről beszéltünk, ill. ez mellett egy fizetett, tehát, hogy legyen egy fizetett titkár, aki elérhető az irodánkba bármikor és a különböző bürokráciai dolgokat oldja...”(A2)

Minden válasz valójában megfogalmazza az előrehaladás iránti igényt, ennek akadályairól az interjúalanyok nem beszélnek. Úgy látják mind a magánéletben – ez főként a szakmai életútjukra vonatkozik – mind jelenleg képviselt szervezetük négy év múlva pozitív irányba fog előrelépni.

Interjúalanyaink a fiatalokat érintő problémákat, mint a munkanélküliség, az asszimiláció, az elvándorlás az ország gazdasági fellendülésének bekövetkezte előtt megállíthatatlannak tartják. A fejlődést viszont a szervezetek által nem is gondolják befolyásolhatónak. A tovább göngyölített kihívások meglétének tudatában a szervezetek egyéni és szervezeti jövőképüket tekintve is bizakodóak.

IRODALOM:

Asszimilációkutatás a szabadkai magyar végzős középiskolások körében 2010,

<http://otdk.zskf.hu/Dolgozatok/292.pdf>, Letöltés ideje: 2014.09.14.

Andorka, R. (2006): Bevezetés a szociológiába. Budapest. Osiris Kiadó, 2006.

Bourdieu, P. (1992): *Language and Symbolic Power*. Translated by Gino Raymond and Matthew Adamson. Polity Press, 1992.

Dobos, F. /szerk./ (2011): Szociológiai kutatások a határon túli magyarság körében. Kutatási jelentés, 2011, <http://www.kmkf.hu/tartalom/asszimilacio.pdf>, Letöltés ideje: 2014.05.20

Dobos, F. (é.n.): Asszimilációs folyamatok az erdélyi, felvidéki, kárpátaljai és vajdasági magyarság körében 1996–2011. Kutatási jelentés. Budapest: B-Fókusz Intézet. Kézirat. <http://www.kmkf.hu/tartalom/asszimilacio.pdf>, Letöltés ideje: 2014.05.20.

Fényes, H.– Kiss, G. (2011): Az önkéntesség szociológiája. *Kultúra és Közösség*, 2011/1. 35-38.

Yinger, J. M. (é.n.): Az asszimiláció és a disszimiláció elmélete felé, <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00044/pdf/02.pdf>, Letöltés ideje: 2014.09.15.

Kulcsár, M. – Nagy, M. – Szarka, K. – Szép, A. – Tóth, K. – Tuba, L. (2002): Nonprofit 1x1. Útikalauz kezdő civil szervezetek számára. Liliium Aurum Könyvkiadó, 2002.

Nárai, M. (2004): A civil szervezetek szerepe és jelentősége az egyének, közösségek, illetve a társadalom számára. *Educatio* 2004/4. 616-634.

Papp, Z. A. (é.n.): Beszédből világ. Amerikai magyar szervezetek és működtetőik – közről <http://www.mtaki.hu/data/files/144.pdf>, Letöltve: 2014.09.02.

Pavluska, V. (2002): Van-e helye a marketingnek a nonprofit szervezetek menedzselésében? Budapest, Nonprofit Kutatócsoport, 2002.

Pierog, A. (2013): Civil szervezetek vezetési és működési sajátosságai. Doktori disszertáció, 2013.

Policy Paper on Youth Employment. European Youth Forum. Adopted at the Council of Members, Brussels, Belgium. 19-20 April 2013; COMEM/GA 0166-13-FINAL;

Putnam, R. (2006): *Bowling Alone*. New York Simon and Schuster, 2006

Šutaj, Š. (2012): *Maďarská menšina na Slovensku v 20. storočí*, Kalligram, 2012

Szabó, A. – Bauer, B. – Pillók. P. (2013): Mozaik 2011. Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. Kutatási jelentés. Szeged-Budapest: Belvedere Meridionale, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 2013.

Tóth, K. (2009): A civil szektor Szlovákiában, Civil fórum, 2009/1, 26-29.

Adatbázisok:

<http://www.oecd.org/els/emp/keyemploymentstatistics.htm#cc>, Letöltve: 2014.09.14

<http://www.uips.sk/prehlady-skol/statisticka-rocenka---vysoke-skolym>, Letöltve: 2014.09.14

<http://kutatasok.adatbank.transindex.ro/download/kapcsolodo74.pdf>,

http://magyarifjusagikonferencia.eu/wpcontent/files_mf/mozaik2011.pdf Letöltve: 2014.09.14

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2012.pdf>, Letöltés ideje: 2014.09.15

KÜLHONI MAGYAR IFJÚSÁGI HELYZET (EK)

Szarvas Hajnalka

„A vető a kivételében nem az ember, hanem maga a lét.”¹⁵

ELŐSZÓ A KUTATÁSRÓL

Jelen tanulmány a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fóruma Társadalmi Szervezetek Munkacsoportjának felkérésére a Nemzetstratégiai Kutatóintézet koordinációjával a Pi - net Postgraduates' International Network (Pi-net) által a Külhoni Magyar Ifjúságkutatás 2014 elnevezésű kutatás részeként szervezett és elkészített 50 szakértői interjú alapján igyekszik átfogó képet alkotni a külhoni magyar ifjúság helyzetéről, kilátásairól, általános állapotáról.

Főként és elsősorban a külhoni magyar fiatalok önszerveződési mintázatai, strukturái állnak a tanulmány középpontjában, érintve ennek kapcsán a fiatalok önképét, motivációikat, közösséghez tartozás érzetük intenzitását, az ezt befolyásoló tényezőket, életcéljaikat, a jövőtervezéssel összefüggő kérdéseket, s az ezek eléréséhez szükséges vagy általuk alkalmasnak vélt életstratégiákat.

Az elemzés 51 külhoni magyar ifjúsági szervezet vezetőjével készült szakértői interjúján alapul. Akik közül 38 férfi, 13 nő. Az átlagéletkor 29,5 év volt. Foglalkozásukat tekintve többségében humán értelmiségiek, azonban csaknem hasonló arányú természettudományos, illetve műszaki értelmiségi, illetőleg néhány gazdasági végzettségű is volt a megkérdezett szervezetek vezetői között. A kutatásban résztvevő ifjúsági szervezetek területi eloszlása: Felvidék: 10, Erdély /Partiummal és Moldvával/: 15, Délvidék: 16, Kárpátalja: 10. A szervezetek egy része tagja a Magyar Ifjúsági Konferenciának.

---

¹⁵ Vajda Mihály: A posztmodern Heidegger, Századvég, 1993, Budapest. p.9. Platón is megfogalmazta már, hogy a létezés rendjében a közösség az egyén felett áll. Az egész ugyanis több, és minőségében más, mint a részek pusztaságának összessége. Megközelítem tehát a metodikai holizmushoz áll közelebb, mégsem egyenlő azzal, lényeges eltérés ugyanis, hogy itt nem egyszerűen a kollektívra, hanem egy teljesen más, magasabb létminőségre, létszintre, az Egészre vonatkozó kérdések szolgálnak kiindulópontul és egyben vezérfonalként.

A kutatás során a legépelt szakértői mélyinterjúk tartalomelemzésre kerültek. A kérdések egy része általános, feltáró természetű volt. Ezek az ifjúsági szervezetek történetére, alakulására, szerveződési módjára, felépítésére, finanszírozási forrásaira, fennmaradási esélyeire, jövőképeire, aktuális tevékenységeire kérdeztek, illetve a szervezetek számára kihívást jelentő tényezőkre, a mobilizálás módozataira, a fiatalokat foglalkoztató kérdésekre, problémákra, a nemzetiségek közti viszonyra és a szervezet által ezekre kínált alternatívákra vonatkoztak, illetőleg az általános bizalmi szintet igyekezett vizsgálni a fiatalok körében a különböző demokratikus intézmények, civil, illetve üzleti szféra irányában, helyi, regionális, illetve központi államigazgatási szerveződési szintekre vonatkoztatva. Emellett a szervezetek egymás közti együttműködését is vizsgálta, illetve, hogy tagjai-e nagyobb ernyőszervezeteknek, helyi, regionális, országos vagy nemzetközi szintű érdekvédelmi, vagy egyéb ifjúsági szervezetnek, hálózatnak. Ezek közül itt most csak a fiatalok identitásával kapcsolatban álló kérdésekre adott válaszok taglalására kerül sor.

BEVEZETÉS

Annak a valóságnak megértéséhez tehát, amelyben a külföldi fiatalok élnek és szervezik meg közösségeiket elsőként dr. Vass Csaba Ki építi a nemzedéki valóságot? című tanulmányában foglaltakat hívjuk segítségül. Ebben a szociológiát egy olyan kamaszhoz hasonlítja, aki a létalapját jelentő kötelekeket is eltépi szüleitől, hogy felnőttnek érezhesse magát, majd nagy nehezen mégis visszatalál gyökereihez. Itt a filozófiához való viszony kapcsán említi, hogy ezen kötelekek eltépésével pedig elvétí a lényeg, ugyanis a legfontosabb lényegi kérdések feltevésétől eltekint, a létminőségekre vonatkozó kérdésektől való eltekintés híján pedig pusztá formatudományá válik. A másik szempont ami alapján hiányosnak tartja a szociológiai megközelítéseket a tudat valóságteremtő potenciáljának alábecsülése.¹⁶ Ahogy Snydert idézi:

„Nem csupán a társadalmi világról alkotott belső képeink a tükröződései a szociális világban bekövetkezett eseményeknek, de maguk a társadalmi világ eseményei is tükröződései és termékei lehetnek a szociális világról alkotott képeinknek.”¹⁷

Noha meg kell jegyezzük az utóbbi évek fejleményeként, a kognitív tudományok előretörésével egyre nagyobb teret hódítanak az efféle tudatot középpontba állító elméletek.

¹⁶ In: dr. Vass Csaba: Ki építi a nemzedéki valóságot? p.2.

¹⁷ M. Snyder – W.B. Jr. Schwann: Behavioral confirmation in social interaction, Journal of Experimental Social Psychology, 1978. 14. szám, p. 152.

Az alapvető hermeneutikai szituáció megvilágítása kapcsán csak röviden utalnánk a Wittgenstein által megfogalmazott európai kultúrkör fundamentális vélekedéseire, mely axiómarendszer ismerete elengedhetetlen feltétele a további vizsgálódásoknak, ahogy Smith (1992) is utal erre az „Európai kultúrák családja”, egyfajta közös identitás alapját jelentő kulturális örökség, folytonosság kapcsán, amelyből országokként, koronként ugyan különböző mértékben, mégis osztozunk. Elmélete szerint az identitásokat koncentrikus körökként lehetne leginkább megragadni, s normál körülmények között a különböző identitástartalmak probléma nélkül megférnek egymással, helyzethez illően a megfelelőt előhívva. A kisebbségek fiataljainak önazonosságtudat válsága, annak esetleges aktuális gyengülése kapcsán érdemes előrebocsátani, hogy a nemzeti identitás képes túlélni, fennmaradni jelentékeny számú egyén apátiája esetén is.¹⁸

Itt már a kutatásból is feltáruló fő diskurzushoz is érkezünk egyben. Az interjúalanyok csaknem harmada explicite is a fiatalok gondolkodását, értékrendszerét és részben önmeghatározását uraló, meghatározó eszmeáramlatként, világszemléletként nevezi meg a liberalizmust, s ezt meglehetősen aggályosként, esetenként a modernizációs folyamatokkal társulva a fiatalokat érintő fő problémaforrásként megjelölve, amely hozzájárul a gyökérvésztettség, megfelelő személyes és nemzeti önismeret hiányához, a fiatal generációra jellemző céltalanság, elvándorlás, alacsony gyerekszám, és elszigetelődés, silány társas, közösségi élet kialakulásához.

Emellett a megkérdezett ifjúsági vezetők több, mint egyötöde önmagában a modernitást és főként az azzal járó technológiai modernizációval összefüggő kérdésként magyarázza, tárgyalja a fiatalok jellemzőit, miszerint nem járnak közösségekbe, nehezen mobilizálhatók, nehezen köteleződnek el hosszú távú célkitűzések mellett, kevésbé ragaszkodnak a szülőföldhöz. Itt az internet szerepe kapcsán a globalizációval járó hatások is ebben a kategóriában szerepelnek.

Ortega Y Gasset ugyancsak a modern civilizációt és az ez által hozott technikai specializációt tartotta felelősnek 'az új barbárság- a „tömegemberek”- felemelkedéséért.’¹⁹ Al Gore korábbi amerikai alelnök, üzletember és Nobel-békedíjas környezetvédelmi aktivista legújabb könyvében a 21. századi valóságot, jövőnket egyik legkomolyabb mértékben befolyásoló mozgatórugóként nevezi meg a „globális agyat.”²⁰

Y Gasset ugyan politikai megoldást akart keresni a problémára, mégsem látott összefüggést a liberalizmus ideológiája és a fent nevezett tünetek között.

A tömegembereket ugyanis egy tömegtársadalom „termeli ki” magából, és a tömegekre építő társadalomszerveződési mód, tömegpártok megjelenése pedig sok szempontból tekinthető a

¹⁸ Antony D. Smith. 1992. „National identity and the Idea of European Unity” *International Affairs* 68(1):55-76.

¹⁹ Pim den Boer, *Europe to 1914. The making of an Idea*, in K. Wilson-J. Van Der Dussen (eds.), *The History of the Idea of Europe*, Routledge, London-New York, 1995. p. 63.

²⁰ Pim den Boer, *Europe to 1914. The making of an Idea*, in K. Wilson-J. Van Der Dussen (eds.), *The History of the Idea of Europe*, Routledge, London-New York, 1995. , p.558

liberalizmus fejleményének. Ahogy Boer fogalmaz: „A tömegeknek nincs más céljuk, mint hogy az „én” elől (így az erkölcs és az értelem elől) a kollektív eksztázisba meneküljenek.”²¹

Ennek kapcsán érdemes még megjegyezni, hogy a fiatalok mobilizációjának leghatékonyabb módjaként említik páran (a megkérdezettek kevesebb, mint tizede) a bulik szervezését.

Ahogy egy olasz esztéta, Luca Garavaglia fogalmaz ennek kapcsán Az eszmék érzéki varázsa című munkájában:

„(...) a világ a rövid mondatok felé halad, bár manapság sem lehet két perc alatt megérteni Beethoven valamely partitúrájának lényegét. Ma ugyanez a világ egyre jobban „kikapcsolódik” (azaz kikapcsol minket) a megismerésből, eltávolít azoktól az eszköztől, melyekkel a legtermékenyebb módon viszonyulhatunk a valósághoz. (...) Ha eltávolítjuk a jelenből a már megalkotott dolgokat azért, mert nem lehet rövid idő alatt megérteni őket, akkor kizárjuk annak lehetőségét, hogy onnan induljunk, ahova valaki más már eljutott. Mindez a gyökerektől való folyamatos elszakadást, állandó újrakezdést jelent.”²²

Tehát mintha a fiatalok is ki akarnának kapcsolódni, vagy a „világ” kikapcsolná őket a megismerésből, és így az „én elől” a bulik eksztázisába menekülnének a valóságból egy másik virtuális, alternatív valóságba, „a lét elviselhetetlen könnyűségébe.”

Ugyanakkor a fiatalok „kikapcsolódási” vágyát mással is magyarázzák interjúalanyaink. Zsoldosi Ferenc (Ci-Fi) például az előző generációk terhes társadalom-lélektani örökségével, a kollektív tudatmezőbe beivódott keserű tartalmaktól való szabadulás vágyával magyarázza a fiatalok orientációit, kevésbé tudatos életvitelét, vagy szórakozási szokásait, amelyben a lét valóban elviselhetetlenül könnyűvé válik egyszeriben. Ahogy Heidegger írja, „amikor nagyon kétségbe vagyunk esve, és minden dolog súlytalanná kezd válni, s az értelme mindennek elhomályosul (...)”²³ Ahogy Zsoldosi Ferenc utal rá:

„a gyerekeken és a fiatalokon is lecsapódik a szüleiknek az elkeseredése és kiúttalanság érzése. Ez ellen ők általában úgy küzdenek, úgy reagálnak rá, hogy valójában elsősorban bulikba [járnak], nem veszik komolyan az életet, mert nem akarják ezt a keserű létállapotot, ez az én személyes olvasatom, amit esetleg a szüleiknél látnak.”

²¹ Pim den Boer, Europe to 1914. The making of an Idea, in K. Wilson-J. Van Der Dussen (eds.), The History of the Idea of Europe, Routledge, London-New York, 1995. p. 63.

²² Luca Federico Garavaglia: Fantasilandia. Il fascino sensuale delle idee. Libri Scheiwiller, Milano, 2004

²³ In: Martin Heidegger: Bevezetés a metafizikába, Ikon, 1995, Budapest. p.3.

S itt rögtön felfedezhetünk egy másik diskurzust, amely a feldolgozatlan, „nem magunkévá tett”²⁴ múlt terhes társadalomlélektani örökségének beágyazottságában tárja elénk a fiatalok valóságát.

Timothy Garton Ash találóan ragadja meg ezt a nemcsak szűk értelemben vett Közép-Európai fenomént, amely egyébként talán nem is csak a rendszerváltások milyenségéhez köthető, s talán e tekintetben nem is csak a világ ezen részén megfigyelhető jelenség, hanem általában véve igaz a globalizáció kárvallottjai körében, és a globális fogyasztói kultúra térhódításának áldozatul esett régiókban. Erről a globalizáció által kényszerített egyenkultúráról Benjamin Barber Jihad vs. McWorld című könyvében ír részletesen. Most azonban lássuk előbb, hogy a fent említett Timothy Garton Ash hogy summázza a Közép-Európai tapasztalat lényegét, mely ehhez a társadalom-lélektani állapothoz, valósághoz vezetett, amely a fiatal generációk valóságává is vált egyben, átöröklődött.

„És végül azt hiszem kiábrándultságot tapasztalhatunk mindenütt a régióban. Kiábrándultságot, mert nincs új a Nap alatt. S ebben a csalódottságban egyrésztől jómagam is osztozom az emberekkel, mivel Közép-Európa olyan különleges és sajátos volt az eszmék tekintetében amiket szült, valamint a politikai modellek tekintetében, beleértve, s kiváltképp 1989-et, hogy néhányan közülünk reménykedtek, hogy legalább valami kicsit is eltérő rendszer jön létre, ahhoz képest, ami nálunk volt Nyugaton. Attól tartok a válaszom tíz év után: Nem, ez nincs így. Természetesen ami keletkezett ezekben az országokban, a Cseh Köztársaságban, Magyarországon vagy Lengyelországban az különböző elemek sajátos ötvözete, ez minden országban így van. De ha megnézzük a politikai rendszert, az alkotmányt, a sport világot, az életstílust, a sajtót, hogy mit esznek az emberek reggelire, a tévéműsorokat, a vetélkedőket, bármerre nézel másolatokat találsz, és gyakran inkább valami rossz másolatot a Nyugatról. Nem mondom, hogy történhetett volna másképp, és sok rosszabb dolog is van ennél. De ami nálatok van az egy fogyasztói társadalom, ahogy mi ezt a Nyugaton ismerjük, amit többek között mesterségesen kreált szükségletek jellemeznek. Ez persze egyáltalán nem hasonlítható a '89 előtti időkhöz, amikor a szabadság teljes hiányával szembesültünk, de ez ugyancsak fogság, csak annak egy sokkal kifinomultabb változata. 25Tehát általános a csalódottság. Adam Michnik egyszer azt mondta, hogy Közép-Európa története olyan, mint egy rossz amerikai film, mert boldogan végződik. Nos, én szeretem a boldog befejezést, de nem igazán rajongok a rossz amerikai filmekért.”

²⁴ In: Existencia, Vol. VI-VII. (1996-1997) Fasc. 1-4. Martin Heidegger: Fenomenológiai Aristotelés-interpretációk (A hermeneutikai szituáció jelzésére) p. 7. (Societas Philosophia Classica, Szeged-Budapest)

²⁵ In: Between Past and Future- The Revolutions of 1989 and their Aftermath, Sorin Antohi, Vladimir Tismaneanu (eds.) Central European University Press, Budapest, 2000, p. 18.

Kundera többek között a Nevetés és Felejtés Könyvében ragadja meg rendkívüli érzékenységgel, plasztikussággal ezt a sajátos Közép-Európai életérzést, történelmi tapasztalatot, melyet áthagyományozunk a következő generációkra, melynek lényege, hogy a jövőnket meghatározó igazán lényeges kérdéseket úgyis a fejünk fölött döntenek el, úgyszincs ráhatásunk, hiába is minden igyekezet és próbálkozás. Ez a diskurzus is jelen van, ugyan csak a Délvidéken kerül explicit formában kifejtésre és ilyen jellegű narratívába a fiatalok viselkedése, létvalósága, mégis érzékelhető a többi régió esetében is. Ezt mutatja az is, hogy a fiatalok problémái között a legtöbbször kiemelt munkanélküliség és elvándorlás után csak hajszállal lemaradva következik az apátia, amelyet a meginterjúvoltak több mint fele említ, ugyan különböző magyarázatokkal.²⁶

A fiatalok valóságának megértéséhez fenti értelmezési kereteken felül feltétlenül meg kell még említeni a Gábor Kálmán által bevezetett „Ifjúsági Korszakváltás” fogalmát, amely szerint a Nyugat-európai fiatalok körében a '60-as és '80-as évek között hatalmas léptékű korszakváltás zajlott le, melynek egyik jellemzője az iskolai tudás felértékelődése, meghosszabbodott az ifjúkor²⁷, egyszersmind az ifjúság autonómiája is megnőtt, az ifjúsági kultúra szerepe felértékelődött a fiatalok társadalmi orientációjában és politikai cselekvési mintáiban egyaránt. Fontos jellemzőként ki kell emelnünk, hogy az ifjúság mintakövetőből mintaadóvá is vált. Fokozódott a nemzedéki szerveződés szerepe.²⁸ Ahogy Gábor (1994) és kollégái másutt is kifejtik a regionális ifjúsági helyzet vonatkozásában is 'a fiatalok társadalmi orientációjában a privatizálódás és az alkalmazkodás passzivitásával szemben, az én kibontakoztatásának aktivitása figyelhető meg (a fiatalok életében növekszik az aktív kulturális időtöltés szerepe, felértékelődik a különféle ifjúsági egyesületekben való részvétel, stb.)'²⁹ A pár éve középiskolás fiatalok körében végzett hazai Magyarország 2025³⁰ című kutatás eredményei is ezt igazolják. Eszerint "korszakunk egyik jelenlegi és várható jellemzője a szervezetedés, amely a közhatalmi és az államhatalommal nem rendelkező intézmények látványos szaporodásában és gyakori strukturális változásaiban nyilvánul meg."

Kiemelik továbbá, hogy az alternatív ifjúsági kultúrák válnak meghatározóvá a fiatalságon belül az általános iskolázottsági szint növekedésével összefüggésben.

---

²⁷ Látni fogjuk az eredmények taglalásánál, hogy főként a gyerekvállalás kitolódása kapcsán a megkérdezettek majd mindegyikének véleményéből kibontakozik impliciten ennek a kijelentésnek, megfigyelésnek az érvényesülése a külhoni magyar fiatalság körében is, néhányan az elterjedt „Mama Hotel” kifejezés mögött álló kontextusba ágyazottan említik, ugyan ennek nagyon gyakran más az eredője, mint a Nyugat-európai fiatalság körében, lokális kontextusban főként anyagi okokra visszavezethető.

²⁸ Korszakváltás és társadalmi feltételek In: Gábor Kálmán (2012) *Válogatott Ifjúságszociológiai Tanulmányok*. Belvedere: Szeged. p. 15.

²⁹ Gábor Kálmán – Mátay Melinda – Balog Iván – Kántor Zoltán (1994): *Az ifjúság és az elit*. Budapest: Oktatáskutató Intézet. (Kutatás közben. 202.) p. 9.

³⁰ Nováky, E. (2010, szerk.) : *Magyarország 2025*. Gazdasági és Szociális Tanács, Budapest.

Érdeemes itt megvizsgálni, hogy mi ennek a jelenségnek a gyökere, tehát a fiatalok státuszában beálló változás, az ifjúsági életszakasz átértékelődése vajon milyen kollektív tudati folyamatokban gyökerezik. Amikor arra keressük a választ, hogy vajon mi hozta létre ezt a fajta gyökeres átalakulást, minek következtében strukturálódik át az életszakaszok egymásutániségének hossza, illetve a fiatalok életeseményei, élettervezése, akkor egy olyan globális léptékű kollektív tudati változás értelmezési keretét sem hagyhatjuk figyelmen kívül, mely hozzájárul az ifjabb generáció életvitelének alapvető megváltozásához. Ennek a gondolkodásmódbeli és értékrendszer terén jelentkező változásnak a kihatását a fiatalok életmódjára, következményeit életvitelükre és életszakaszaik milyenségére, az előzőekben részletezett Gábor Kálmán és kollégáinak kutatásai ismerték fel talán az elsők között, magának a gondolkodásbeli és értékrendszerbeli változásnak a mibenlétét, lényegét pedig globális szinten László Ervin professzor munkái tárják elénk, akinek nevéhez köthető itthon a „kulturális kreatív” fogalom használata az alternatív mozgalmakra főként a fiatalság körében.

De mi is jellemzi ezeket a fiatalokat? Az Egyesült Államokban végzett erre az új szociokulturális csoportra, rétegre vonatkozó kutatás kimutatta, hogy erre a felnövekvőben lévő generáció tagjainak egyre jelentősebb hányadát kitevő rétegre már nincs nagy befolyással a tömegmédiá, értékrendszerét tekintve teljesen eltér a fogyasztói társadalom által sugallt modelltől. Eltérő fogyasztási stílus jellemzi őket, általában kisebb az ökológiai lábnyomuk, fenntarthatóbb életet élnek, tudatosan lemondanak bizonyos élvezeti cikkekről. Érdekes tendencia, hogy a felnövekvő generációk körében ez a réteg vagy csoport a világ különböző pontjain ugyanúgy felütötte fejét, és számuk egyre növekvő tendenciát mutat Európában is. A felmérést mind a 15 akkori tagállamban elvégezve arra az eredményre jutottak, hogy számuk az Európai Unióban eléri az Egyesült Államokbeli számot.³¹ A magyarországi fiatalság körében arányuk 35 százalék (Székely, 2010).³²

Érdeemes most tehát megvizsgálni, hogy a külföldi fiatalság körében mennyire gyűrűztek be ezek a trendek, változások.

A fent említett civilizációs korszakváltás és ifjúsági kultúra, életszakasz felértékelődésének és kitolódásának hatásait már a 2001-es Mozaik kutatás eredményei is felfedezik a határon túli magyar fiatalok körében. Ennek egyik jellemzője az iskolai tudás felértékelődése, a továbbtanulási szándékok, motivációk magas arányában, és a felsőoktatásban résztvevő hallgatók emelkedő számában is tetten érhető.³³ A technológia és internethasználat terén is hasonló élesen emelkedő tendencia jellemzi a régiókat, bár ennek mértéke régióként eltérő arányú. A fent említett Mama

³¹ Paul H. Ray- Sherry Anderson : Kulturális Kreatívek, Akik képesek megváltoztatni a jövőt, p. 11.

³² Székely Mózes – Polgár Emese – Takács Szabolcs (2010) A magyar kulturális kreatívek és a fenntarthatóság, ELTE MTA Kommunikációelméleti Kutatócsoport

³³ Mozaik 2001

Hotel jelenség Felvidéket leszámítva egyöntetűen jellemzi a határon túli régiók 25-29 éves korosztályát, mely főként anyagi okokkal magyarázható. Felvidéken azonban az említett korosztály csaknem fele rendelkezik saját lakással. A házasságkötések ideje szintén régióként eltérő mértékben emelkedett. Továbbá a kutatás adatai alapján a posztmateriális értékrendet, immateriális értékeket elsődlegesnek tartó csoportok kimagaslanak minden vizsgált régióban, így tehát valószínűsíthető a fent említett kulturális kreatív csoporthoz tartozók magas aránya is, mint trend. A legsúlyosabb problémának pedig a munkanélküliséget tartják, az elvándorlás problematikájával együtt, valamint a céltalanság, motivációtlanság, apátia, jövőkép nélkülség, kiüresedés, identitás válság szerepel még a legnagyobb említésszámmal. (A megkérdezettek több mint fele.)

Erdély ifjúságára vonatkozólag Kiss Zita és Tóth-Batizán Emese Emőke (2014)³⁴ tanulmányukban kifejtik, hogy az ifjúsági korszakváltás a régió fiatalságában is érezteti hatását, többek között az iskolázás, tanulás szerepének felértékelődésével, amely egyben olyan rétegek előtt is megnyílik, akik számára addig elérhetetlen volt, inkluzívabbá, tömegesebbé válik, a nők is nagyobb arányban képviseltetik magukat immáron. Fontos fejlemény még, hogy a munka melletti tanulás is megjelenik képzési formaként. Az oktatás expanziójával együtt azonban az oktatási inflációra is felhívják a figyelmet a szerzők, miszerint a posztmodern társadalmakban a diplomának már kevésbé munkaerő-piachoz kötődő, sokkal inkább szimbolikus értéke, jelentéstartalma van. Nagyon gyakran pedig kifejezetten a munkanélküliség elkerülését szolgáló kényszerpályaként jelenik meg. Szintén fenti ifjúsági korszakváltás értelmezési keretébe illeszkedő adat, hogy Erdélyben is kitolódott a házasságkötések, és gyermekvállalás időpontja.³⁵

A politikai aktivitás tekintetében szintén vegyes képet kapunk, komoly regionális különbségekkel. A felvidéki fiatalság elenyésző része csatlakozik politikához kötődő ifjúsági szervezethez. Első helyen itt a kulturális szervezetek állnak népszerűségben, majd az ifjúsági és sporttevékenységet folytatók. A legaktívabb ifjúságon belüli korosztály a felsőoktatásban résztvevők, az egyetemisták csaknem 40 százaléka tagja valamely ifjúsági szervezetnek. Itt Vajdasággal ellentétben már évek óta létezik ezeket összefogó ernyőszervezet, a Diákhálózat, mely nemcsak a Szlovákia területén működő ifjúsági szervezetek, diákszervezetek munkáját koordinálja, hangolja össze, hanem a környező országokban lévő helyi csoportokét is, ahol szlovákiai magyar hallgatók tanulnak, úgyis mint Magyarország, vagy Csehország.

³⁴ Kiss Zita és Tóth-Batizán Emese Emőke: Mozaikok az erdélyi ifjúságszociológiai kutatások eredményeiből (2000-2014) In: Külhoni Magyar Ifjúságkutatás – 2014 – Metszetek, Kárpát-Haza Szemle, Nemzetstratégiai Kutatóintézet, 2014, Budapest. p.39. Nemzetstratégiai Akadémia

³⁵ Uo. p. 42-43.

EREDMÉNYEK

SZERVEZŐDÉSI MINTÁZATOK, ELVEK

A szervezetek hosszabb távú működését, fennállását tekintve az egyik leglényegesebb szempontként a szervezeten belüli összekötöttség szintje, a közeli személyes kapcsolatokon alapuló szerveződési szint megléte avagy hiánya bontakozott ki.

Megfigyelve tehát az elköteleződés szintje, megjelenés, aktivitás sűrűsége és rendszeressége alapján a legsikeresebb szervezeteket, egyértelműen a cserkészek és a keresztény szervezetek emelkednek ki kimagasló és rendszeres részvételi aránnyal és rendezvény, foglalkozás gyakorisággal. Ennek okait keresve pedig közös jegyként, összekötő elemként a hasonló szerveződési elvek, szervezeti felépítés figyelhető meg.

Komoly és hosszú távú elköteleződés ilyen módon felépülő szervezetekben alakul ki az interjúk tanúsága szerint. A legkomolyabb mozgósító erővel bíró szervezeteknél kivétel nélkül ez a szerveződési mód, felépítés figyelhető meg. Gondolhatunk itt a cserkész szövetségekre, vagy a keresztény szervezetekre, ezek rendelkeznek ugyanis a legkomolyabb tagság mellett a legaktívabb, legnagyobb mértékben és gyakorisággal mozgósítható tagokkal. Az elköteleződés átlagosnál jóval magasabb szintje tapasztalható ezen szervezetek esetében, ugyanis mind a cserkészek, mind a keresztény szervezetek csaknem heti rendszerességgel képesek a fiatalok jelenlétét elérni, és ez a sűrűség és főként a rendszeresség más szervezeteknél nem jellemző ilyen mértékben. A fiatalok általános percepciója a vizsgált területeken a megkérdezettek szerint inkább passzív kategóriába sorolható, a megkérdezettek mintegy négyötöde említi problémaként a túlzott individualizációt, a technológia, internet hatását, amelynek következményeként a fiatalok bezárulnak, nehéz közösségi akciókba bevonni őket, nem járnak közösségbe, a hosszú távú célok iránti elköteleződés hiánya figyelhető meg náluk.

Amint egy délvidéki ifjúsági szervezet vezetője is beszámol róla, nem lehet rendszeres jelenlétre bírni a fiatalokat, inkább egy-egy alkalomszerű megjelenésre, tevékenységre,

„(...) meg a fiatalok kevésbé szeretnek tagosodni, hanem inkább igazából ilyen akciókba vonjuk be őket, ami lehet a Játékok, a Barangoló, a Tour De Délvidék vagy bármi akcióba vonjuk be őket, és akkor nyugodtabban tud bárki csatlakozni az akcióhoz (...)”

A hálózatkutatás eredményeit is érdemes segítségül hívni ezen eredmények magyarázatához.³⁶ Barabási Albert-László és munkatársai az önszerveződő hálózatok vizsgálata során a világháló szerveződési mintázatát kutatva írták le a skálafüggetlen hálózatok törvényszerűségeit, melyet aztán felfedeztek más rendszerekben létrejött komplex hálózatok felépítése során is, a sejtekben lejátszódó biokémiai folyamatok, a szociális háló, az emberek szexuális kapcsolatainak hálózatában és a számítógépes hálózatokban. Ezeket a hálózatokat az erősen kapcsolt csomópontok tartják össze.³⁷ Tehát úgy tűnik, ez a káoszelmélettel összecsengve azt sugallja, hogy az univerzumot ezek a fraktálszerű szorosan összekapcsolt csomópontok kis egységei tartják össze. Ez az alapvető szerveződési elv az élő és élettelen hálózatok esetében is, a természetben és az emberek alkotta hálózatokban egyaránt.

A szervezetek világára alkalmazva tehát a jó, időt álló működés, belső kohézió, összetartó erő egyik fő kritériuma nem pusztán a szervezetek mérete, hanem sokkal inkább a szervezeten belüli összekapcsoltság szintje, azaz az adott kisközösségen belül mennyire vannak jelen az erős közvetlen személyes kapcsolatok, kötődések.

A szervezetek optimális működése szempontjából érdekes kutatási eredményre jutott a Massachusetts Institute of Technology Kollektív Intelligencia Kutató Központja is. E szerint a szervezeti intelligenciát nem az egyéni IQ-k pusztá összege adja, hiszen egy csoport szintje minőségében más és több, mint az egyének összessége.³⁸ Ehelyett 3 fő feltétel jelenlétét találták meghatározónak, amely az egyének maximális potenciáljának előhozását befolyásolják a szervezeti működés keretei között, azaz a csoportban meglévő figyelem minősége, elfogadó, biztonságos légkör valamint a tevékenységekbe való bevonódottság, részvétel szintje.³⁹ Ezek egybevágóan a T-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatókutató Központ Zrt. nemrégiben végzett hazai kutatásának eredményeivel, a fókuszcsoportos beszélgetések során előjött

³⁶ Fritjof Capra: Az élet szövedéke, Avicor Kft., 2007

³⁷ Newman, Mark, Barabási, Albert-László, Watts, Duncan, J., *The Structure and Dynamics of Networks*. Princeton: Princeton University Press, 2006. ; Christakis, Nicolas, A., Fowler, James, H., *Connected. The Surprising Power of Our Social Networks and How They Shape Our Lives*. New York, Little-Brown, 2009 p. 174.; Takács K. 2010. Hálózati kísérletek. (Network Experiments) *Közgazdasági Szemle*, 57(November), 958-979.

Takács K.; Janky B., and Flache, A. 2008. Collective Action and Network Change. *Social Networks*, 30(3): 177-189.; Janky, B. and Takács, K. 2005. Social Control, Network Structure, and Participation in Collective Action. In: *Társadalmi térben*. BMGE, Budapest.

Ezen felül nem feledkezhetünk el egyéb tényezőkről sem, úgyszint az altruizmus és jóság, „két lényeges kérdés a kapcsolati hálók növekedése és tartóssága szempontjából” In: Christakis, Nicolas, A., Fowler, James, H., *Connected. The Surprising Power of Our Social Networks and How They Shape Our Lives*. New York, Little-Brown, 2009; Németh A. and Takács K. 2007. The Evolution of Altruism in Spatially Structured Populations. *Journal of Artificial Societies and Social Simulation*, 10(3): 4.

<http://jasss.soc.surrey.ac.uk/10/3/4.html>

³⁸ A bevezetőben már sok szó esett a különböző létszintekről, illetve arról, hogy az Egész, más létszint, de megfelelő körülmények, feltételek megléte esetén egy csoport le tudja képezni ezt, manifestálódni tud benne ez a magasabb létszint, ennek feltételeit, facilitáló tényezőit vélték tehát felfedezni az MIT-n. (David Bohm kvantumfizikus munkássága is reflektált a témára, az általa felállított tényező rendszert is vázolni fogom a következőkben.)

³⁹ Thomas W. Malone, [MIT conference focuses on 'collective intelligence'](#), Boston Herald, April 3, 2012, a téma iránt érdeklődők további forrásokat találhatnak a Society for Organizational Learning honlapján www.solonline.org

szempontrendszerrel.⁴⁰ Említhetnénk azonban az International Creative Education Network (ICEnet) kutatói hálózat ezt alátámasztó eredményeit is, vagy az ugyancsak hazai példát, Dr. Benda József egyetemi docens, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet főigazgatói tanácsadójának Humanisztikus Kooperatív Tanulás modelljét, amely szintén a fenti szervezetelméleti megfigyeléseken, csoportdinamikákon alapszik.

Jó példája a fenti tényezők központi szerepének, az ezekre való erőteljes igénynek az Aczél Petra kommunikációs szakértő által elemzett „figyelemgazdaság” fogalma.⁴¹ A Z generációra jellemző sajátosságok között szinte már egyfajta túlzott kiéhezettség is megjelenik a figyelemre, amely egészen a nárcizmusig is elmehet, amelynek aztán lecsapódása a Facebook generáció állandó „bekapcsoltsága” (always on). Hörcher (1997) úgy fogalmaz „Ahhoz, hogy az én felépülhessen, szüksége van terre; egy olyan alapra, amelyre nyugodtan építhet.”⁴² Az új generációnál azonban, amelyet fenti sajátosságok miatt az „én generációjának” is neveznek⁴³, ennél az én felépüléséhez szükséges természetes szintű figyelemigénynél, mint alapvető lelki szükségletnél már többről van szó. Folyamatos figyelmet visszaigazolást igényelnek, a like-ok formájában egyfajta önmegerősítést, amit másutt nem találnak, tehát egyfajta kompenzációként próbálják a virtuális térben kielégíteni efféle alapvető lelki szükségleteiket.

A külhoni magyar fiatalság körében is látható, hogy a tömegtársadalomban ezen figyelemre irányuló igények nem nyernek kielégítést.

A tömeg lélekromboló hatása, és ezzel szemben a kisközösségek megtartó ereje több helyen felmerül a fiatalok problémáinak említésekor az interjúk során, Varjú Zoltán Zsigmond – Kárpátaljai Görögkatolikus Ifjúsági Szervezet, mintegy társadalmi láttelelként fogalmazza meg a következőket a mai fiatalság lelkiállapotáról, helyzetéről, belső meghasonlottságáról, strukturális kényszerpályáiról:

„A tömeg az küszködik a mindennapi problémával, van olyan ismerősöm, aki nálam képzettebb, három diplomával rendelkezik és két akkreditált felsőfokú nyelvvizsgával, jelenleg Nyugat-Magyarországon egy fácánfarmon dolgozik, fél millió Ft-os havi fizetésért. Tehát ez az, ami összeférhetetlen. Elvállalja, mert sok pénzt kap érte, fontos viszont lelkileg látom rajta, hogy lelkileg nincs meg az a kulturális töltetű igény, amiben hát ezt a képzést kapta, meg hát nem azért tanult az évek hosszú során és ugyanebben sínylődik számtalan fiatal. Belekerül mindenféle kábelgyárakba, gyárakba, ilyen nyugati kizsigerelő gyárak mókuskerekébe, onnan meg aztán nagyon

⁴⁰ Tanoda Kutatás 2013, zárótanulmány, T-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Központ Zrt.- Roma Education Fund

⁴¹ 2014. szeptember 26. Kutatók Éjszakája, Budapesti Corvinus Egyetem

⁴² Horkay Hörcher Ferenc: Egy pragmatikus természetjog felé, Századvég, új folyam, 7. szám, 1997. tél, 109-130.

⁴³ mint ahogy Gábor Kálmán fenti megfigyelései is nevezik a civilizációs korszakváltás kapcsán

nehéz kiesni. Éhbérért dolgoztatják gyakorlatilag őket, vagy épp annyi keresettel több, hogy el tud menni diszkóba, le tudja magát taccs részegre inni, és elsiklik felette a világ és igazából a társadalom egy hasznos eleméből, hasznos marad természetesen, de eldeformálódik igazából lelkileg.”

Itt ismét felmerül a globalizációs diskurzus is, a multinacionális vállalatok hatása az egyéni életvitelre, amelynek következtében valóban atomizálódik a társadalom, és a fent kiemelt uniformizált kényszerpályákon mozogva élük életüket, elveszítve a kapcsolatot társaikkal, egy olyan életet, amelyben a közösségi kötődések szerepe elvész. A politikaelmélet klasszikusainak megállapításaival összevetve a kialakult helyzetet, azt tapasztaljuk, hogy a globális világkereskedelem volumenének bővülése ugyanis pontosan ellenkezőleg, mint ahogy Constant⁴⁴ azt remélte, nagyon sok esetben nem a politikai pluralizmust erősítette, hanem egyfajta globális uniformitást, monokultúrát, homogenizációt kényszerített a föld nagy részére, amely a politikaihoz hasonló szerepet betöltő kereskedelmi hatalom dominanciája, irányítása alatt áll és semmiképpen sem az individuumok saját, szabad, független választásai által meghatározott. Tehát egyszersmind elvesztve a közvetlen politikai részvétel lehetőségét és magánviszonylatai terén is számos tekintetben kérdéses szabadságfokkal áll ma az individuum kisémmizve, sem a politikai életben, sem magánboldogsága kérdéseiben sem teljes mértékben szuverénként, ami szintén értelmezhető a diktatúra egy formájaként.

Az említett interjúrészlet alapján tehát a kisközösségek hálózata nyújthat alternatívát a fiatalok számára a kialakult válsághelyzetből.

A kisközösségek hosszabbtávú működőképességének, nagyfokú belső koherenciájának, az ember alapvető lelki szükségletein kívül Freund Tamás agykutató (2010) szerint evolúciós okai is vannak. Ahogy Széchenyi-émlékbeszédében megfogalmazta „(...) nagyméretű közösségben, amelyben az agy kapacitása már nem elég arra, hogy pontosan nyilvántartsa a közösségen belüli szociális kapcsolatrendszer, a szelekció az önző géneket (viselkedésmintázatokat) részesíti előnyben, míg kis közösségekben, ahol az agy képes a viszonyossági kapcsolatok folyamatos követésére az együttműködést biztosító géneket, viselkedést támogatja.”

Amint Andrásfalvy Bertalan professzor a Nemzetstratégiai Kutatóintézet a Külhoni Magyar Ifjúsággal 2014 keretében szervezett 2014 június 19-ei konferenciáján is fogalmazott az oktatás és nevelésügy legfontosabb feladata ma tehát ezen kis szeretetkörök hierarchiájának helyreállítása.

⁴⁴ Benjamin Constant, *A régiek és modernnek szabadsága*, Budapest: Atlantisz, 1997.

Topál József az MTA Pszichológiai Kutatóintézetének biológus professzora is úgy fogalmaz az *Együttműködő versengő állampolgár Európában* c. kutatás⁴⁵ során készült kutatási interjújában, hogy evolúciós szempontból a tömegtársadalmak túl nagy megterhelést jelentenek, az emberi agy kapacitása nem képes lekövetni a megnövekedett számú kapcsolatot. Amit képes még átlátni, az a belátható méretű 100-120 fős közösségek. Christakis (2009) és Fowler (2009) továbbá azt is állítják, hogy komoly mértékben befolyásolni pedig a tőlünk „három lépésre lévő” embereket tudjuk, azon túl nem terjed ki befolyásunk, melynek szintén genetikai okai vannak, jelesül őseink nem rendelkeztek három lépésnél távolabbi kapcsolatokkal.⁴⁶ A törzs szó használata sem véletlen talán, a virtuális közösségekre, melyek a kortárs organikus társadalomszerveződés jó példái.

Interjúalanyaink elmondásából is az tűnik ki, hogy ezekben a kisközösségi hálózatokban óriási potenciál rejlik, amely valódi hathatós, konkrét válaszokat, segítséget képes nyújtani a fiatalok problémáit, és a megmaradás, helyben maradás kérdéseit illetően is, ahogy Varjú Zoltán Zsigmond (Kárpátaljai Görögkatolikus Ifjúsági Szervezet) fogalmaz:

„egymásra épülünk és gyakorlatilag egész Kárpátalján bármilyen ügygel kapcsolatban, hogy ha magánéleti ügyeket intézzük, csak egy telefon és Ungvár (...) Bármilyen kell, rögtön tudunk egymásnak segíteni. Ez egy magabiztosságot nyújt és ez egy fantasztikus dolog, viszont ez nem általános dolog, ez egy ilyen kis hermetikus burok, amiben mi vagyunk, a tömeg az nem ez. A tömeg az küszködik a mindennapi problémával.”

A felvidéki Keresztény Ifjúsági Közösség vezetőjével készült interjújában, Nagy Attila szintén a kisközösségekre épülő szerveződési formát tartja alapvető fontosságú megtartó erőnek:

„és ha ki tudok építeni ilyen működő és érdekes közösségeket, kicsit, kis közösségekről beszélünk, 4-5-8-10 fősökről. Amiből (számtalan) lehet építkezni. Igazából nagy szervezeteknek nincs akkora (vonzereje), nehezen definiálható és nehezen lőhető be jövőre, úgy érzem, hogy nem vonzza a fiatalokat sem, (...) másmilyen közegek ilyen több száz vagy több ezer (fős) közösségbe tartozók, mert az már nem tudja ugyanazt (oda)adni mint egy 8-10 fős közösség, talán a KIK-nek is ez az értelme.”

⁴⁵ 2010.10-2012.04 ELTE PPK- MTA PI „Európai Léptékkal a Tudásért” (TÁMOP 4.2.1.) „Együttműködő versengő állampolgár Európában” c. alprojekt

⁴⁶ Christakis, Nicolas, A., Fowler, James, H., *Connected. The Surprising Power of Our Social Networks and How They Shape Our Lives*. New York, Little-Brown, 2009

KÖZÖSSÉGI VEZETŐK REKRUTÁCIÓJA, KIVÁLASZTÓDÁSI FOLYAMATA

„A természet rejtekezni szeret.”⁴⁷

Tehát az látszik, hogy ez a kis létszámú csoportokból, helyi sejtekből felépülő szerveződés, bizonyul meghatározónak az optimális, hosszú távú és stabil elköteleződés, működés szempontjából, ahol a tagokat szoros, személyes, közvetlen kapcsolatok fűzik össze. Ebből adódik a következő kérdés, feltétel, a koherens, összetartó csoportok, közösségek, szervezetek léte kapcsán, hogy vajon rendelkeznek-e olyan vezetővel, vagy taggal, aki képes ilyen közösségeket szervezni, ismeri ezeket az emberi természet (a görög physis értelmében) alaptörvényszerűségeiből következő szervezési elveket, a közösségszervezés módszertanát, kereteit.

Az interjúalanyok bemutatkozása során kiderül, hogy főként azokból válik nagy valószínűséggel közösségi vezető, akiknél már a szülők is valamilyen módon részt vettek hasonló jellegű közösségi tevékenységben, illetve magasabb végzettségűek, vagy maguk a szervezet vezetői szocializálódtak már legalább középiskolás koruktól valamilyen civil szerveződésben. Ezek nagyon gyakran kötődnek formális oktatási intézmények diákszervezeteihez, illetve keresztény ifjúsági szervezetekhez.

A középiskolai periódus tűnik ilyen szempontból meghatározó jellegűnek, ahogy az erdélyi Fülöp Júliával (Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egyesület) készült interjúrészlet is sejteti későbbi pályaorientációjára adott válaszaként:

„egy aránylag kis csapat járt ide tanulni és az iskolának a teljes hangulata nagyon, nagyon családias volt és talán ez készítetett arra, hogy azt érezzem, hogy itt megtaláltam a helyem és igazából nem is szeretnék kiválni ebből a társaságból.”

A vele készült beszélgetésből szintén arra következtethetünk, hogy az ilyen jellegű kisközösségekben a fiatalok lelki fejlődése szempontjából optimális körülmények megteremtésére törekszenek:

„Azon kívül pedig egy olyan közösséget teremteni számukra, ahol otthon és biztonságban érezhetik magukat, ahol fejlődhetnek, ahol, ahogy én szoktam fogalmazni, egy kicsikét emberebbé lehetnek.”

⁴⁷ Héra Kleitosz töredékei, B. 123.

Rendkívül innovatív, problémamegoldó és felelősségteljes közösségi vezetői magatartásokkal is találkozhatunk az interjúk során, ami a vezetők végzettségével is összefüggést mutathat. Bizonyos esetekben a természettudományos háttérrel rendelkezők dinamikusabb válaszokat fogalmaznak meg az aktuális gondokra, amelyekkel a fiatalság küszködik, operatívabb hozzáállást láthatunk a részükről. Mindezen felül a fiatalok életszemlélete, identitása jelentős regionális eltéréseket is mutat, amint az alábbi idézet is szemlélteti:

„Én soha nem értettem azzal egyet amihez nyilván ez a nagyhegyen túl szokott történni, látjuk a nagy árvizet, elvisz minden házat, ülnek az emberek a kocsmába sírnak szidják az államelnököt nem jön nekik segítség nem segít senki, holott erre volt egy nagyon jó példa Udvarhelyen, amikor elmosta ezeket nem tudom hány évvel a víz a nem tudom mit, sok mindent. Az emberek összeálltak és megcsinálták, megcsinálták maguknak hipp-hopp. A TV-k és minden sajtó meg voltak lepődve, hogy ők ezt megcsinálták és ennyire összeálltak, az nem munka, hogy ülünk valahol és jön a valamelyik szervezet azért, hogy segítsen az árvízkárosultaknak és akkor még el is várjuk, hogy hát segítsenek, mert én szegény vagyok elmosta a házamat víz.” (Tubák Nimród - Marosvásárhelyi Magyar Diákszövetség)

Szintén rendkívül pragmatikus vezetői érzékre utal a szintén erdélyi Apjok Norberttel (Nagybánya Területi Ifjúsági Egyeztető Tanács) készült interjúban olvasható kezdeményezés:

„volt egy ilyen programunk is a Nagybányai Magyar Vagyok projektünk, amikor a 11-12-es diákoknak a NLL-ban mutattunk be pozitív példákat olyan helyi magyar fiatal vállalkozókat akik visszatértek Nagybányára és sikeresek voltak abban amiket tettek, illetve tőlük lehetett kérdezni.”

Az egyik legsikeresebb és jelentőségét tekintve is komoly identitásórző, megtartó erejű rendezvénysorozat elindítása Erdélyben is innen indult, amely később példává vált más erdélyi városok magyarsága, ifjúsági szervezetei számára is, amelyet aztán követtek,

„Egyik jellegzetes sikeres ifjúsági program, ami aztán kinőtte magát, a Főtér Fesztivál volt, az akkor, még a diáktanács elnöke voltam, és több ifjúsági szervezettel közösen, nekiálltunk közös programot keresni, ilyen kerekasztalt hoztunk létre, ahol már második harmadik alkalommal felvetődött az, hogy akkor csináljunk egy Nagybányai Magyar Ifjúsági Napokat. Még abban az évben ráálltunk, ez 2006-ban volt, még volt szervezve az első Főtér Fesztivál. És ebből aztán annyira kinőtte magát, hogy a harmadik alkalommal már nem csak ifjúsági napok, hanem magyar napok lettek,

mivel az ifjúsági rendezvényre is rengeteg idősebb ember jött el. Nagyon tetszett nekik, ami ott történik, és ebből alakult ki. Igazából úgy tudom, hogy ez volt Erdélyben az első ilyen modern jellegű magyar napok, ez után lettek más városban is magyar napok, ami arról szól, hogy igen elmerjük foglalni a főteret, színpad, magyar együttesek, és megmutatni azt, hogy mekkora nagy a magyar közösség. És nekünk is meglepő volt, amikor egy-egy rendezvényen 5-6 ezer ember volt kint egyszerre, úgy hogy addig ami magyar rendezvény volt azon, az előző években, mit tudom én színház vagy egyéb ilyen koncertek, maximum háromszáz ember volt jelen. És ez egy nagyon erős közösségépítő program, mert azok az emberek, akik egyébként nap mint nap nem találkoznak magyar közösséggel, mert olyan tömbházban laknak ahol a szomszédok nem magyarok, vagy olyan munkahelyen dolgoznak, és nem járnak el különböző kulturális programokra azok eljönnek a főtérfesztiválra és máris egyből nem úgy érzik hogy mennyire nagyon kevesen vagyunk, és elkezdenek érdeklődni magyar programok iránt. Első évben 12 önkéntes volt (a fiatalok) akik úgymond a logisztikai csapat volt, és most pedig már annyira túljelentkezés van hogy száz önkéntesnél meg kell húzni a vonalat, és sajnos vissza kell mondani, mert túljelentkezés van, és ez nagyon ösztönzi az embereket az önkéntességre, és abból alakulnak aztán más programok, úgyhogy ez egy sikertörténet, egy nagybányai sikertörténet.”

Ráadásul a kezdeményezés nem csupán a magyar közösség, magyar identitás megőrzésére, ápolására jó példa, hanem a szervezők diplomáciai érzékét is jól mutatja, hogy mindezt úgy sikerült kivitelezniük, hogy a többségi nemzet szempontjából is elfogadható, sőt népszerű kezdeményezéssé vált, amely így a többségi nemzettel való békés együttélés lehetőségét is megalapozza, és a kisebbségi identitás ilyen módon történő felvállalását lehetővé teszi.

„Első évben az volt a nagy dilemmánk, hogy hogy oldjuk meg azt, ha a románok jönnek és egyrészt érdeklődnek arról, hogy mi történik, ez a kisebb probléma, mert, hogy nyomtattunk román nyelvű programot és szórólapot, hogy egy-egy érdeklődőnek oda tudjuk adni, de mit reagál erre a román közösség? És hihetetlenül jók voltak erre a reakciók, a következő héten minden újságban, amiben csak lehetett nagyon pozitív bemutatók voltak, és az volt a különbség a mi rendezvényünk és más ilyen nyilvános nagy román rendezvény között, hogy nálunk nem a sör és a miccs, a sörfesztiválokra jellemző hangulat volt, hanem igen színvonalas programok, és kultúra, és éppen ezért sok románnak keltett jó benyomást, és azt vettük észre, hogy volt olyan hogy pl. Neoton koncertet, Republik koncertet románok is jöttek magyar barátaikkal és végigbuliztak. Ez egy pozitív példaként van emlegetve a román közösségben is.”

Lényeges még kiemelni a többirányú kapcsolatokat a rendezvény sikere kapcsán, ugyanis a civil szféra és politikum találkozása tette lehetővé, hogy jogi akadályok se gördülhessenek a fesztivál megrendezése elé.

„Ehhez elsősorban kell a politikai érdekképviselőt, hogy ott legyen, és így az RMDSZ által nagyon jó partnerség alakult ki az önkormányzattal, ami anyagilag is támogatja a rendezvényt és partner is ennek a megszervezésében, tehát az engedélyeket könnyen kibocsájtják, nincs akadékoskodás, és ők is pozitívan tekintenek erre a rendezvényre.”

Több szempontból is példaértékű kezdeményezésről van tehát szó, sikerének megértéséhez érdemes Mary Kaldor, (London School of Economics, Centre for the Study of Global Governance), szavait segítségül hívni, aki a vele készült interjúban felhívja a figyelmet a fizikai jelenlét fontosságára szociálpszichológiai szempontból is.

„Az igazi változások eléréséhez még mindig, továbbra is fizikai, személyes jelenlét szükséges, mert ez képvisel igazi erőt, ennek van megerősítő hatása egyéni és közösségi szinten egyaránt. Míg a virtuális térben történő aktivitás, aktivizmus hasznos eszköze lehet ugyan magának a szervezési folyamatnak, de önmagában nem jár megfelelő elköteleződéssel.” 48

Az interjú kapcsán megfigyelhető továbbá a Robert K. Greenleaf által „szolgáló vezetés”-ként említett fogalom. Jelen esetben ugyanis egy olyan szervezetről van szó, amely főként más civilszervezetek háttértámogatásával, finanszírozási és képzési ügyeivel foglalkozik. Greenleafben a szolgáló vezetés alap gondolatát Hermann Hesse Utazás Keletre című könyve inspirálta, nagy rokonságot mutat a keresztény elvekkel is.⁴⁹

Ebből az interjúból derül ki ugyancsak, hogy nem kizárólag a szervezet vezetőjének viselkedése, hitelessége, életpéldája mérvadó azonban a szervezeti dinamikák szempontjából, hanem a különböző projektek, tevékenységek kapcsán az ötletgazda viselkedése is mintaadó a tagok számára.

„Volt egy fotóklubunk ami két évig nagyon jól működött. Amikor a fotóklubnak a vezetője, aki összetartotta az egész csoportot elment Kolozsvárra egyetemre, akkor

⁴⁸Szarvas Hajnalka: The Emergence of Global Consciousness and its Impact on the System of Global Governance (szakdolgozat) lásd bővebben: http://p2pfoundation.net/Emergence_of_Global_Consciousness_and_its_Impact_on_the_System_of_Global_Governance

⁴⁹ „A királyok uralkodnak a népeken, s akiknek hatalom van a kezükben, jótévknek hívatják magukat. Közöttetek ne így legyen. A legnagyobb legyen olyan, mintha a legkisebb volna, az előljáró pedig mintha szolga volna.” Lk 22,25-26 In: A jó kormányzásról (szerk.) Szigeti Szabolcs, Frivaldszky János, L'Harmattan Kiadó, 2012, Budapest. p.7.

hiába a többiek próbálkoztak nem ugyanúgy működött, ezért a tevékenysége megszűnt.”

A vezetői szerep hitelessége kapcsán természetesen nem feledkezhetünk meg azonban az „egyszerű” szülőföldhöz való kötődés érzelmi oldaláról sem, ami ugyancsak egy olyan példát, mintát közvetít, közvetíthet a fiatalok irányába, amelynek komoly megtartó, identitásőrző ereje van. Talán az egyik legékezebb példa erre a külhoni magyar fiatalok közül is az egyik több szempontból is legnehezebb helyzetben lévő közösség, a kárpátaljai szervezetek egyik vezetőjének szavai:

„Mert nem mondom azt, hogy nem volt lehetőségem vagy nincs most is akár lehetőségem, ugyanezt a munkakört Magyarországon elvégezni, négyszer több fizetésért, ahol simább ráadásul az út, kevesebbet kell bosszankodni, pontosabb a tömegközlekedés, és még ezer egy pozitívuma van. De én még is itt vagyok itthon, még is itt másképpen szól az a fecske, mert ha még kátyús is az út, de ha hazajövök Moszkvából, vagy hazajövök Bécsből ezekre a kátyús kis falusi utacskákra, akkor mégis másképpen dobog a szívem és még is melegebben tudok rágondolni (ezekbe) a dolgokba.” (Varjú Zoltán Zsigmond – Kárpátaljai Görögkatolikus Ifjúsági Szervezet)

A vezetői szerepeknél, a mintaközvetítés kapcsán fontos még megemlíteni a hit szerepét, megtartó erejét, amelyet egy hívő vezető sugározhat a közösség felé. Szintén a fenti interjúból idézve:

„Ugyanakkor azt tudom mondani, hogy mindenképpen megéri itthon maradni, és hát pont ezektől a papoktól tanultuk anno a kilencvenes években, a kétezres évek elején, hogy nem kell mindent nekünk magunkra venni, nem kell minden gondot nekünk hordozni, vannak terhek, amit rá kell bízni a jó Istenre, hogy oldja meg ő. Ez nem a mi feladatunk. És a jó Isten mindig kirendelte idáig. Nyilván ez az optimista hozzáállás.”

Az elkészült interjúk tanúsága alapján a műszaki, gazdasági végzettségű vezetők szerepét érdemes kiemelni még, ugyanis az látszik, hogy az ilyen vezetővel rendelkező szervezetek pályázatai átlag felett sikeresek, feltételezhető tehát, hogy a tanulmányaik irányultsága miatt is egy operatívabb képességekkel megáldott vezető hosszútávon életképebb fennállást képes biztosítani a szervezet számára.

FIATALOK SZÁMÁRA LÉNYEGES ÜGYEK, ÉLETTERÜLETEK, TEVÉKENYSÉGEK

Elsőként szembeötlő a szervezetek profilját tanulmányozva, hogy jelentős hányaduk kötődik a tanulás, tudásátadás területéhez, úgy intézményesült struktúráihoz, (diákszervezetek, hallgatói önkormányzatok) vagy akár nem formális változataihoz (cserkészlet). (Ugyan itt nyilván befolyásoló tényező, hogy a mintaválasztás mennyire tudta reprezentálni a régióban működő szervezetek arányát profil, tevékenységi kör szempontjából, ugyanakkor a mintán belüli szervezetek közül is úgy tűnik, hogy ezekben tömegesebb a részvételi arány, nem ritka a hallgatói önkormányzatok terén a több ezres like-oló szám Facebookon, ami természetesen nem jelent még feltétlenül komolyabb elköteleződést, azonban a figyelem irányultságát, egy terület fontosságát a fiatalok értékrendjében mindenképpen jelez, még akkor is, ha a korszak jellemzőjeként ez a figyelem rendkívüli módon, minden eddigi korszakot meghaladóan megosztott). Ebben tehát ismét csak a Gábor Kálmán által fent részletezett civilizációs korszakváltást vélhetjük felfedezni, a meghosszabbodott ifjúsági életszakaszban az iskolai tudás felértékelődésével járó hatásként tekinthetünk az ilyen oktatással kapcsolatos szervezetekben való tömeges részvételre, a fiatalok ugyanis úgy tűnik, hogy az ilyen struktúrákban való sikerességet prioritásként kezelik élettervezésük során. A fiatalok tanulni akarnak.

„Ezen kívül amit mi látunk és mi kiszűrtünk, a továbbképzési lehetőségek. Lehetőségek érdeklik nagyon a fiatalokat, tehát a fiatalok akarnak tanulni és sokszor nem tudják, milyen lehetőségek vannak számukra és pont ezért mi folyamatosan próbáljuk bemutatni is folyamatosan próbálunk bevonni olyan szakembereket, akik ezeket a rendszereket értik és átlátják (...)” (Jakab Adorján – Magyar Ifjúsági Értekezlet)

A számottevő tagsággal rendelkező szervezetek között még a keresztény szervezetek említhetők, tehát úgy tűnik, hogy egy tradicionális értékrend még mindig jelen van a külföldi fiatalság körében, amelyben a hit kiemelt szerepet játszik. Ugyanakkor ezen szervezetek népszerűségének okai között a később tárgyalandó mobilizációs technikák között felsorolt tevékenységek, programok is említhetők. Itt a zene, amely komoly mozgósító erőnek tűnik ugyan a valláshoz kötődő szervezetek esetében nyilván vallásos tartalmú, ugyanakkor modern hangon megszólaló egyház úgy tűnik sikerrel szólítja meg a fiatalokat. Illetve a fent említett kiscsoportos közösségeken alapuló felépítés szervezési mód is magyarázó tényező lehet tagságuk számosságában.

Emellett persze megjelennek még egyéb érdekvédelmi tevékenységet folytató szervezetek is, úgyszólván mint a nagycsaládosok, vagy a politikai profilú ifjúsági szervezetek, pártszervezetek is,

azonban ezek tagsága már limitáltabb. Ugyan a politikai pártok ifjúsági szervezeteinek és általánosságban a politikumnak, régióként eltérő a megítélése a fiatalok körében.

Fiatalok politikához való viszonya

Jelen kutatásból az látszik, hogy a Vajdaságban és Felvidéken élő fiatalok jelentős része meglehetősen apolitikus, s a politizálást összeköti a pártpolitizálással, amelyhez a szétszakítottság, megosztás társul a képzeteikben nagyon gyakran.

Ahogy Gubík László a Via Nova Ifjúsági Csoport vezetője fogalmaz a politika pejoratív fogalom a felvidéki fiatalok körében,

„(...) felvidéki magyar fiatalokat közösségbe politika által nem tudunk fogni, csak közösségteremtő és közösségépítő tevékenységgel. Az meg manapság is, sőt, egyébként a tendencia is az a jövőben, hogy direkt politikai üzenetekkel nem tudjuk őket megszólítani, ezért van szükség olyan rendezvényekre, amelyeket mi is csinálunk, lásd Martosi Szabadegyetem, lásd Kapocs tábor, lásd Felvidéki Labdarúgó Bajnokság, lásd Katalin bálók, farsangi bálók és egyéb ifiket megmozgató rendezvények.”

Fokozottan így van ez Kárpátalján, ahol a vizsgálatba bevont két jelentősebb politikai szerveződés ifjúsági tagozatai jelenleg nem működnek, az inaktív állapotból most próbálnak újraszerveződni. Ezzel szemben Erdélyben azt látjuk, hogy a politizálást nyíltan zászlajára tűző szervezetek is nagyobb népszerűségnek örvendenek a fiatalok körében és nem feltétlenül kötődnek pártpolitizáláshoz.

Ennek talán az is szolgálhat magyarázatául, amellet, hogy itt él a legnagyobb számú magyar közösség a határon túli régiók közül, hogy a különböző nézetek percepciója más, mint egyéb területeken. Míg máshol a többféle megközelítés egyfajta szétszakítottság, ellentét képzetként objektiválódik talán a sajátos történelmi tapasztalatok okán is, addig Erdélyben, ahol a tolerancia egyfajta történelmi tapasztalatként, szükségszerűségként beivódott az évszázadok során a felnövekvő generációk kollektív tudatába, ez a fajta kollektív tudatmező szintjéről lehívható, átsugárzó tudás, egyfajta képességet is kifejlesztett a különböző megközelítések egységben való látására, összeegyeztetésére, szintézisére.⁵⁰ Így tehát sikerül túllépniük a pártpolitikai megosztottság dimenzióján az egész közösség érdekeinek vizsgálata érdekében.

⁵⁰ Paul Collard a Creativity, Culture and Education, valamint az International Creative Education Network alapítója fogalmazott úgy egy ízben, hogy a gyerekek még az egység világában élnek, és nem okoz gondot számukra az élet ambivalenciájának elfogadása, ez csak számunkra felnőttek számára tűnik problémának. www.icenet.ning.com

Ékes példáját adja ennek a két régióból származó fiatal percepciójának összevetése az anyaországi politikai helyzetről. A Kárpátaljai UMDSZ ISZ újjászerveződésének egyik kezdeményezője tehát így látja a helyzetet:

„a megosztottság az Budapesten indul. Budapest jóváhagyása nélkül semmilyen megosztottság nincs. Most én azt követelem tőlük, meg mondjuk úgy, hogy elvárom, hogy tegyenek ők is valamit azért, hogy próbálják összefogni a kárpátaljai magyarokat. Ne osszák meg, mert nem lesz az jó senkinek.”

A fent már idézett erdélyi Jakab Adorján a Magyar Ifjúsági Konferencia elnök-helyettese ezzel szemben ugyanazt a valóságot a következőképp látja:

„Ezen kívül egy nagyon jó kapcsolati rendszerünk van a magyarországi ifjúsági szervezetekkel. Itt megint a különböző pártok mentén tömörülő ifjúsági háttérszervezetekről vagy szervezetekről van szó. Főképpen egy nagyon jó kapcsolatot kialakítottunk a FIDELITAS-al, ami a FIDESZ-nek az ifjúsági szervezete, úgy a KDNP-vel, akivel egyébként van egy írásos megállapodásunk, egy partnerségi megállapodásunk a KDNP-nek az ifjúsági szervezetével az IKSZ-szel. Ezen kívül a SOCIETAS-szal is jó együttműködésbe vagyunk, ez az MSZP-nek az ifjúsági szervezete. Illetve az EGYÜTT 2014-nek az ifjúsági szervezetével is. Mi azt az elvet képviseljük, hogy egyébként nem a nemzetpolitika irányvonalunkat képezi, mi nem zárkozunk el senkitől, mindenkivel fenntartjuk a kapcsolatot, mindenkivel beszélünk is, ugyanezt várjuk el a magyarországi szervezetektől is és eddig kitűnően működött is az együttműködés. Pl. mikor minden évben megszervezzük a nyári vagy az őszi akadémiánkat, az EU tábort Marosfőn vagy az akadémiát, a MIÉRT Akadémiát Bihar megyében. Minden évben meghívjuk az összes magyarországi párt ifjúsági szervezetét, mindenkivel konzultálunk, mindenkivel egy párbeszédet folytatunk.”

A modern kvantumfizika kutatási eredményei is azt igazolják, hogy két felszínen ellentétesnek tűnő állítás egy időben és térben lehet igaz egyszerre. (Dienes István, Debreceni Egyetem) Magyarország 2100 konferencia, Magnet Közösségi Bank, 2013. április 27.

A Megosztottság legendája- önsorsrontó kollektív képzetek, rögzült sémák

„Genetikailag kódolt” megosztottság avagy Esse est percipi⁵¹

Negatív nemzeti önkép és a különbözőség konfliktusos percepcióját láthatjuk továbbá a következő idézetben a regionális politikai viszonyok értékelésére vonatkozólag is a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség Ifjúsági Szervezetének kezdeményezőjével készült interjúban.

„Megosztottság, igen megosztottság, sajnos a magyarságunkba, magyar népbe genetikailag bele van kódolva ez a nagyon negatív tényező és ha már 3 magyar van, vagy 4 magyar van egy helyen, akkor feltétlen 2 irányba kell, hogy menjenek. Ez Kárpátalján is megfigyelhető. Most nem szeretnék belemenni. Mindenki tudja, tisztában vagyunk az érdekvédelmi szervezeteinkkel, sajnos többes számban beszélhetünk. Ez eleve egy nagy probléma. Így volt ez az ifjúsági szerveződésekkel is. Ha már volt KMDSZ SZISZ, akkor már léteznie kellett KMDSZ ISZ-nek is és tehát ők nem mindig, és most nagyon szépen fogalmaztam, nem mindig tudtak össze dolgozni és összehangoltan programokat szervezni a fiataloknak. Ez a megosztottság sok konfliktust szült, ezen mindenképp túl kell lenni és megpróbálni egységet teremteni.”

Érdekes, hogy ugyanebben az interjúban merül még fel az egyházhoz kötődő ifjúsági szervezetek kapcsán a szétszakítottság, megosztottság észlelete.

„Illetve beszéltünk még arról is, hogy jelenleg a fiatalokkal igazán aktívan a történelmi egyházak ifjúsági szervezetei foglalkoznak. Tehát a református egyház és a görög katolikus egyházat emelném ki. Viszont sajnos ebből is származik egy akaratlan megosztás is, mert tapasztalható az a probléma, hogy egy református fiatal nem mindig megy el egy görög katolikus rendezvényre, és ez fordítva is igaz. Tehát nem szándékuk nekik a megosztás, de ez valami szinten egy olyan probléma, amit tudni kell kezelni.”

Ez alapján azt lehetne feltételezni, hogy ami máshol integratív erő a külhoni magyarság, ifjúság köreiben, a kereszténység, Kárpátalján a vallási különbözőségek miatt szintén törésvonalképző erővel bír. Ez az észlelet azonban érdekes módon inkább csak a politikai pártok ifjúsági szervezeteit újjászervezni készülőkkel készült interjúban fellelhető motívum a vallások

⁵¹ Berkeley

szerepére vonatkozólag Kárpátalján, ugyanis az e mentális struktúra vagy tudattartalmak szerinti észleletek alapján: megosztottság van a megosztottság percepciójában is. Az egyházi ifjúsági szervezetek képviselőivel készült interjúkból kiviláglik ugyanis, hogy ők „nem tudnak” erről a megosztottságról, és számos programot szerveznek együttműködve, az ökumené jegyében.

„nagyon jó kapcsolatban állunk a kárpátaljai református ifjúsági szervezettel is és a római katolikus ifjúsági szervezettel is (...) Éppen ebből az egymásra utaltságból, és ebből az ökumenikus szellemiségből van az, hogy jelenleg a görög katolikus ifjúsági szervezet vezetésében én elnökölöm a kárpátaljai állandó bizottságát a magyar ifjúsági konferenciánál.”

Várrom takarítás várjátékokkal az ökumené jegyében

„a kárpátaljai várromjaiknak a takarítását, mivel nagyon rossz állapotban van. Az egy dolog, hogy romokról van szó, de az már irdatlan állapot, hogy másfél két méteres bozóttal, bokrokkal van benőve az egész vár. Azt szeretnénk kifűrészelni, kitakarítani a várat, elszállítani a szemetet, nagyon sok szemét van, tehát attól függetlenül, hogy romos, büszkén állhat az tovább is aztán meg egy közös várjátékkal fogjuk ezt majd megpecsételni. Meg fogjuk szervezni az ifjúsági keresztényi ifjúsági várjátékokat is, az királyházán kerül majd megrendezésre, királyházán fordították le legelőször magyar nyelvre a szentírás egy részletét, Pál apostol némelyik levelét. Úgyhogy igazából, ilyen vonatkozásában is fontos, természetesen közösen csináljuk ezt a többiekkel, többi szervezettel.”

Ennek a diskurzusnak a zárásaként érdemes egy magyarországi kutatás eredményeit idézni, az ELTE „Együttműködő-versengő állampolgár Európában” elnevezésű 2010-es kutatása ugyanis azt találta, hogy a köztudatban élő önkép, magyarságkép, identitástartalom a széthúzás kapcsán nem bizonyult helytállónak. Bár az explicit szinteken valóban ezzel az énképpel találkozunk, az implicit rétegeket vizsgálva azonban egészen más képet kapunk. A tényleges gyakorlat szintjén 98 százalékban együttműködnek a vizsgált személyek.⁵²

⁵² Az interjúk elemzése során hasonló posztstrukturalista módszertan keretében lefejtve a köztudatban élő hiedelemrendszerek ráakódásait, vizsgáltuk az együttműködésről alkotott percepciókat. 2010.10-2012.04 ELTE PPK- MTA PI „Európai Léptékkal a Tudásért” (TÁMOP 4.2.1.) „Együttműködő versengő állampolgár Európában” c. alprojekt

Visszatérve tehát a fiatalok számára fontos életterületekre, régiókra jellemző szervezeti profilokra elmondható, hogy a politikai, aktuálpolitikai, közéleti tematikával foglalkozó csoportosulások tehát Erdélyben több fiatalot képesek megszólítani, mint a többi vizsgált területen. Az Erdélyi Magyar Ifjak emelhetők ki e téren, akik az autonómia és egyéb kapcsolódó kérdéseket is nyíltan tárgyalják rendezvényeiken. Erdély 3. legnagyobb ifjúsági táborát szervezik, napi 16 000-es látogatószámot produkálva. Ez talán azzal is magyarázható, hogy mint számos interjúból kiderül ebben a régióban az utánpótlás nevelésre jobban figyelnek, és a fiatal korosztályok társadalmi megbecsültsége jóval nagyobb, összehasonlítva mondjuk Kárpátaljával, ahol azonban, mint az interjúkból kiderül, az idősebb generáció a pártpolitikai szervezetek példájával élve inkább riválist lát a fiatalok szerveződéseiben, és kevésbé kapnak teret a döntéshozásban. Az ottani pártok ifjúsági tagozatai ezért anyagi támogatásban sem részesülnek. Felvidéken is felmerül néhány interjú esetében a generációváltás problematikája, miszerint az idősebb generáció nem adja át a stafétát az ifjabbaknak, a féltékenységgel, önzéssel és szűklátókörűséggel magyarázva ezt.

Tevékenységi körök

A másik jellemzője az ifjúsági korszakváltásnak a felértékelődött ifjúsági életszakaszban az iskolai tudás kiemelt szerepe mellett a szabadidő tartalmas eltöltésének, szabadidős tevékenységek súlyának növekedése. Ez ismét visszaköszön az interjúk során, ugyanis látszik, hogy nagy taglétszámmal rendelkező szervezetek alakultak meglehetősen széles programkínálattal az elmúlt évek során.

A vizsgált szervezetek tevékenységi körének teljes palettáját a tanulmány terjedelmi korlátai miatt nem áll módunkban bemutatni, ezért itt is inkább a jellemző, illetve újszerű, innovatív, vagy átlag feletti népszerűségnek örvendő programok kerülnek bemutatásra.

Erdélyt, mint régiót olyan szempontból is érdemes kiemelni a fiatalok érdeklődési köre, preferenciái alapján, hogy itt a máshol kevésbé népszerű kulturális, történelmi jellegű programok is a legnépszerűbbek között szerepelnek.

Néptánc- „igényteremtés a jóra”

Vagy említhetnénk a néptáncot, hagyományőrző köröket, ugyan kisebb arányban, mégis még mindig képesek megszólítani a fiatalokat Erdélyben és ahogy pl. a Rozetta Egyesület vezetője definiálja saját tevékenységük célját:

„meghívunk egy zenekart, akkor az a zenekar képviseljen valamilyen értéket ...ami nem csak azért hívjuk meg, mert a falunak a 90 százaléka azt akarja, hanem azért is hívjuk meg egyrészt foglalkoztassunk és másrészt pedig igényt teremtünk a jóra. És minden egyes rendezvényünkénél ez alapvető fontosságú.”

Szabó Balázs úgy fogalmaz a néptánc kapcsán, hogy az maga az ÉLET.⁵³ A vajdasági Vadvirág Hagyományápoló Kör Tavaszi Vadvirág Fesztiválja is hasonló népszerűségnek örvend, illetve ahogy a szervezet vezetője beszámol róla, általában teltházások a fellépéseik és előfordul, hogy a körben nevelődtek már a gyermekükkel jönnek, illetve a településen is kezdik elismerni tevékenységüket.

A Sport szerepe, identitáserősítő funkciói, hatása a fiatalok élettervezésére

A szervezetek legnépszerűbb programjai között az esetek jelentős hányadában tűnik fel még a sport, mint a legkomolyabb mobilizációs erővel bíró tevékenység, még az olyan közösségekben is, ahol igazán nehéz megszólítani a fiatalokat, és kollektív cselekvésbe bevonni, mint pl. Kárpátalján. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség Ifjúsági Szervezetének újjászervezését kezdeményező fiatal szerint direkt kulturális programokkal Kárpátalján nehéz megszólítani a fiatalokat, így inkább bújtatott formában „cselesen” tudnak ilyen jellegű tartalmakat is sugározni a fiatalok felé a sport bevonó erejét kihasználva.

„nagyon nehéz Kárpátalján a fiatalokat összegyűjteni, megszólítani, hogy jöjjenek össze és ismerjék meg egymást, beszéljenek magyarul egymással. Sok esetben vannak olyan régiók, hogy ezt csak sportrendezvényekkel valósítható meg. Tehát bármilyen kulturális rendezvényre próbálnánk hívni őket, akkor sajnos nem biztos, hogy meg fognak jelenni, de viszont ha egy nagyon jó focitornára vagy nevezünk bármilyen sporteseményt, arra valószínűbb, hogy eljönnek és akkor be lehet csempészni esetleg majd a rendezvény előtt, mikor összegyűjtjük őket egy, tehát egy beszédbe mikor hozzájuk szólunk, hogy miért jöttünk össze, magyar fiatalok vagyunk, Kárpátalján vagyunk. Tehát cselesen kell mindenképp, nem egyszerű, de így gondolom, hogy akár egy sportrendezvény is szolgálhat identitás megerősítéseként.”

A sportnak azonban nemcsak mobilizáló szerepe miatt van jelentősége, hanem az egészségpszichológiai kutatások során feltárt hatásai is komoly szerepet játszanak a fiatalok fejlesztésében. Amint az a fiatalok problémái között tárgyalásra kerül, gondjaik egyik gyökérok,

⁵³ A magyar néptáncban megjelenő kozmológiai összefüggésekről lásd még: Várszegi Tibor: A magyar tánc igazsága

legfőbb forrása az önbizalom, önbecsülés, pozitív énkép hiánya úgy személyes, mint nemzeti szinten. Ennek fejlesztésében a fent említett kutatások tanúsága alapján a sport rendkívül sokat segíthet, kifejezetten önbizalom fejlesztő, szorongáscsökkentő, depresszió kialakulását megelőző lelki jól-létre gyakorolt pozitív hatásai miatt. (Hassmen és mtsai 2000; Goodwin, 2003).⁵⁴

Különösen fontos a sport szerepe tehát a gazdasági szempontból leszakadozó régiók ifjúsága körében is, mint Moldvában, ahol szintén komoly mobilizáló erővel bír a fiatalok körében, mint Botezatu Izabella a Moldvai Csángó Magyarok Szövetségének ifjúsági programfelelőse arról beszámol:

Foci, mint közösségi rítuselem, a nemzeti identitás eleme Moldvában

„A focibajnokságon, a gyerekek Moldvában imádnak focizni, az egy ilyen nemzeti sport szerűség, mindenki focizik, még iskolában is lányok, fiúk mindenki fociztunk.”

Itt tulajdonképpen a sport, mint közösségi rítuselem jelenik meg, ugyan a szakralitástól már különvált és megmaradt a profán fizikai tevékenység szintjén az igazán mély tartalmak nélkül, ahogy Huizinga (1990) fogalmaz:

„A mai társadalom életében a sport a voltaképpeni kultúrfolyamat mellett fut, rajta kívül zajlik le. Az archaikus kultúrákban a versenyek szent ünnepek részei voltak és mint szent és üdvös hatású cselekvések nélkülözhetetlenek. A kultusszal való ily benső összefüggés elvész a modern sportban, teljesen áhítatmentes, nincs már organikus kapcsolata a közösség szervezetével”⁵⁵

Hankiss Elemér megközelítése a modern fogyasztói társadalom szakrális gyökerektől való elszakadása kapcsán ennél kicsit kevésbé borúlátó, árnyaltabb. Mint írja:

„A „létvésztről”, a hiteles Létre való képtelenségről, a nyugati kultúra kiürüléséről vagy ennek veszélyeiről, az autentikus lét feltételeinek hiányáról Kierkegaard és Nietzsche óta sokan, a fogyasztói társadalom vízözönszerű térhódítása óta pedig rengetegen írtak és értekeztek. Elemzéseik és pesszimizmusuk véleményem szerint azonban csak részben indokolt. Mert lehet, hogy űr tátong a fogyasztói civilizáció

⁵⁴ Hassmen P, Koivula N, Uutela A (2000). Physical exercise and psychological well-being: a population study in Finland. *Prev Med* 30:17-25. és Goodwin RD (2003): Association between physical activity and mental disorders among adults in the United States. *Prev Med* 36:698:703. In: Sportinnovációs szakkönyv (2011) Magyar Sporttudományi Társaság, Sportinnovációs Szakbizottság: Budapest

⁵⁵ J. Huizinga: *Homo Iudens* Universum Kiadó, Szeged. 1990., 207.p.

felszíne és felszínessége alatt, de ebből az úrből, ürességből Semmiből is sugárzanak fontos rejtett üzenetek; és sugároznak belőle intenzív lét- és sorsélmények.”⁵⁶

Tehát még a sporttevékenységnek ezen a pusztán profán szintjén is átderenghet valami abból a szentségből, ami magasabb szintre emeli az egyént és közösséget egyaránt, és ez valamilyen formában a közösség együttes jelenlétében ma is megtestesül, így tehát a sport jelenléte és erőteljes hívóereje a fiatalok körében ilyenformán a közösségek megmaradásának egy fontos záloga lehet.

Említhetjük ebből a szempontból akár a felvidéki Selye János Egyetem Hallgatói Önkormányzatának kezdeményezését, mely az ókori olimpiák szellemét idézve képes találkozásra bírni a fiatalok különböző korcsoportjait, és a magyar nyelvű oktatás fontosságának népszerűsítésén keresztül a megmaradás ügyét szolgálni. Czibola Ádám a HÖK elnöke így mesél az egyik legsikeresebb programjukról:

Generációkat összekötő identitásörzés sporttal

„Futás a jövőért programunk, ami azt szimbolizálja, hogy Szlovákiában, de helyileg is, Komáromba, egészen óvodától kezdve egyetemig bezárólag, lehet Komáromban (anyanyelven) tanulni, és ez ilyen fordított stafétafutás. A kollégium a város szélén van, és elkezdenek futni az egyetemisták, majd ilyen fél kilométerrel később csatlakoznak a középiskolások, aztán az általános iskolások, majd végül az ovisok. Így közösen, több száz diák, ilyen 3-400 diák általában, közösen fut be Komárom főterére, ahol aztán fogadják őket köszöntővel, beszéddel, ilyesmi. (...) [a cél az, hogy] kezdjenek el kapcsolódni a magyar oktatáshoz azok az ovisok, vagy akár az egyetemünkhöz, nem titkolt célunk, hogy az egyetemhez is, hiszen az ovisokból lesz majdani utánpótlás egyszer, hogy ilyen közös programok voltak, ilyen sport programok, foci, hogy az egyetemistákkal legyen egy kis élményük, közösen alkottak valamit, rajzoltak, festettek és ez nagyon nagy. Idén csináltuk először, és óriási sikernek örvendett.”

Vagy felhozhatjuk a szintén felvidéki Via Nova Ifjúsági Csoport példáját is:

„A Felvidéki Labdarúgó Bajnokságot tavaly indítottuk, 40 csapattal, több száz fiatal mozgat meg, Ung-vidéktől Nagyszelmencig, a szlovák-ukrán határtól egészen Szencig

⁵⁶ Hankiss Elemér: *Ikarosz bukása, Lét és Sors az európai civilizációban*. Osiris: Budapest, 2008. p. 238.

voltak csapatok. Ezek azok a fiatalok, focisták, akik egyébként egy-egy előadásra vagy koncertre nem jönnek el, viszont így őket is megtaláltuk, őket is meg tudtuk szólítani, és így ők is egy olyan bajnokságban vesznek részt, ahol nem „salá” van meg Banska Bistricával meg Trenčínnel játszanak, hanem Vágsellyével, Érsekújvárral. Szándékosan magyarul használjuk a régiót is, és a település nevét is, és ennek van egyfajta identitáserősítő hatása.” (Gubík László Via Nova)

Emellett a sport mozgósító- közösségmegtartó erejére alapozva szélesebbkörű térségi gazdaságfejlesztési koncepció alapját is adhatja, mint egy másik szinten felvidéki példát említve felhossa Czibola Ádám:

Gazdaságélénkítő program és a sport, mint a közösség kovásza, nemzeti identitást erősítő összekötő kapocs

„Világi Oszkár Slovnaft vezérigazgató jelentette be azt, hogy van egy ilyen Csallóköz felélénkítő stratégiája, és meglátjuk, most például ő megvette a DAC-ot, ami szintén a nemzeti identitást erősíti, meg azért a sport az nagyon fontos, összetartja az embereket, egészséges is. Ez szintén a fiatalokra összpontosít. Na, most, ha neki vannak még ilyen tervei, ami ugyanilyen nagyszabású, tehát visszaadta a reményt az emberekbe, újra kijárnak a meccsre, ez újra összetartja a közösséget, újra elkezdett nyerni a csapat, holott már majdnem kizárták abból a ligából. Én bízok benne, hogy ha tényleg van egy-két olyan ember, és akár mi is lehetünk azok, akik úgy gondolják, hogy előre lehet vinni a közösséget, akkor ebből a kilátástalanságból, céltalanságból célt lehet állítani nekik, lehet őket motiválni, ki lehet húzni a depresszióból és a passzivitásból és, hogy ez fellendüljön.”

Ez abból a szempontból is kiemelendő, hogy mint később látni fogjuk a fiatalok körében az egyik legnagyobb problémának a céltalanságot tartják, és több helyen megemlítik, hogy nincsenek igazán példaképeik a fiataloknak, minták, amit követhetnének, a jövőkép teljes hiánya a fiatalabb generáció egyik legkarakterisztikusabb vonása az interjúk alapján, az interjúalanyok több mint felének állítása szerint. Ez összecseng a Magyarország 2025 (2010) című kutatás anyaországi fiatalok körében végzett felmérésének eredményével is.⁵⁷

⁵⁷ Nováky, E. (2010, szerk.) : *Magyarország 2025*. Gazdasági és Szociális Tanács, Budapest.

Sport, mint megtartó erő

Zsoldosi Ferenc a vajdasági Ci-Fi Központ elnökének szavaiból szintén a sport megtartó ereje, egyéni célok, orientációt segítő hatása látszik:

„a felmérések is azt mutatják, hogy elsősorban azok mennek el, akik itt nem találják meg a helyüket. Nem feltétlen anyagi... tehát volt egy ilyen felmérés a fiataloknál, hogy azok akik sportoltak, valamilyen egyesületben voltak, civil szervezetben, azokat kevésbé foglalkoztatta (őket) az elmenés, az elvándorlás problematikája.”

A diákszervezetek, hallgatói önkormányzatok vezetőivel készült interjúk alapján a sporthoz hasonló közösségi rítus jellege van a gólyabáloknak, gólyatáboroknak, amelyek általában a legnépszerűbb programok között szerepelnek egyfajta modern beavatási ceremóniaként, amelyben részesülve a fiatalok beléphetnek a felnőtt kor kapuján, s a közösség, jelen esetben egyetemi közösség egyenrangú polgárai lesznek.

Szanyi György a KRISZ Kárpátaljai Református Ifjúsági Szervezet elnöke 3 nagyon fontos tényezőt emel ki, a programjaik profiljából, amellyel népszerűségüket magyarázza. Egyrészt úgy érzi, hogy ebben a társadalomlélektani helyzetben, amelyben a fiatalok elveszítették az igazodási pontjaikat, bizonytalanok, nem találják a helyüket a világban, nincs határozott jövőképük, céljaik, orientációként szolgál számukra az az útmutatás, amit egy egyházi program résztvevőjeként kapnak. Másrészt az alternatívanyújtáson túl, nemcsak, hogy választ kaphatnak kérdéseikre, de találkozási pontként is szolgál a fiatalok körében, amire meglátása szerint valójában nagy igény van körükben. Illetve a harmadik hívó tényező a modern színvonalas keresztény ifjúsági zene.

A Zene, mint híd

A zenét majd minden keresztény szervezet említi, mint a mobilizáció eszközét, a kárpátaljai Szent Márton Egyesület legnépszerűbb programja ugyancsak a gitár tábor, vagy az erdélyi Ifjúsági Keresztyén Egyesület legsikeresebb programja úgyszintén a Várom az Urat adventi zene fesztivál, dicsőítő énekekkel. Arra is van példa, hogy a zene egyfajta híd szerepet betöltve köti össze a magyar fiatalságot a többséget alkotó nemzet fiataljaival univerzális nyelvvel átívelve a különbségeket, mint látjuk azt a Horvátországi Magyarok Ifjúsági Közösségének esetében.

„Igen voltak, elsőre ugye a buli részén, olyan együtteseket hívnak, vagy dj-eket akiket ők is szeretnek (...) ugye ez a harmadik lesz a sorban, ezt már közösen fogjuk szervezni az

ifjúsági tanáccsal, és itt már ugye úgy próbáljuk majd összehangolni, hogy egy kicsit nagyobb részvételi arányt produkáljunk, hogy programokat is szeretnénk úgy szervezni, illetve zenekarokat is, hogy legyen magyar zene is, horvát zene is, külföldi zene is.”

Önkéntesség

Az önkéntesség olyan külön kategória még az ifjúsági szervezetek tevékenységi körénél, amely külön kiemelhető, bár a szervezetek alig több mint tizede említ ilyen irányú tevékenységet, mégis rendkívüli a jelentősége és hatása a fiatalok későbbi életútja szempontjából is. Bizonyos szervezeteknél talán részben a tanulmány elején kiemelt vezetői képességeknek is köszönhetően, annyian jelentkeznek önkéntesnek, hogy egyszerűen pontrendszerrel kell kiírni és versenyeztetni a jelentkezőket, mint pl. a Marosvásárhelyi Magyar Diákszövetség esetében a TDK szervezésénél volt erre példa, vagy a szintén fent említett Nagybányai Területi Ifjúsági Egyeztető Tanács Magyar Ifjúsági Napok szervezése során.

'Fesztiválok Ifjúsága'

Végül, de nem utolsósorban nem maradhat el a tevékenységi körök felsorolásából a fesztiválok említése, amelyek növekvő népszerűségét, jelentőségét a fiatalok szocializációjában Gábor Kálmán szintén kiemeli. Az interjúkból is kiderül, hogy számos válaszadó tapasztalatai szerint főként a tömeges szórakozási lehetőségek nyújtásával tudják elérni a fiatalokat. Itt csak felsorolás jelleggel említek néhány fesztivált, rendezvénysorozatot a különböző régiók kínálatából: Kárpátaljai Kézműves és Kulturális Fesztivál, Görögkatolikus Ifjúsági Fesztivál, Nemzetközi Keresztény Találkozó, Kolozsvári Magyar Napok, Fél-sziget Fesztivál (Erdély), Fiatalok Fesztiválja (Horvátország) Tavasz Vadvirág Fesztivál (Vajdaság) Exit (Vajdaság) Mosolytenger Fesztivál (Vajdaság) Tour de Délvidék (Vajdaság) Nyári Ifjúsági Játékok (Vajdaság) Interetno Nemzetközi Összeművészeti Fesztivál.

Emellett különböző képzéseket, munkaerőpiaci, pályaorientációs, pályázatíró, önismereti tréningeket tartanak még. A szabadegyetemeket lényeges még kiemelni, és ezek közül is talán Tusványos az a név, amelynek említése nem maradhat el.

Mobilizáció: Panem et circenses vagy?

Általánosságban elmondható, hogy az interjúalanyok véleménye szerint rendkívül nehéz megszólítani a fiatalokat, kimozdítani, közösségi akcióba bevonni. Több mint felük szerint tapasztalható egy általános passzivitás a fiatalok körében, kicsit több mint egy ötödük (12 fő) az internetet és a technológiával kapcsolatos életmódbeli jellemzőket teszi ezért felelőssé, csaknem egyharmaduk pedig a túlzott individualizmust látja főbb problémának, és az értékrendszer meghatározó szerepét eltolódását hangsúlyozza a közösségi értékek irányából.

Az említett csatornák és módszerek közül alig egy tizedük állítja (4 fő), hogy a fiatalokat kizárólag bulival, tömeges szórakozási lehetőséggel lehet elérni. Ugyan az több helyütt említésre kerül, hogy kulturális programokkal nem lehet mobilizálni a fiatalokat, és ezért a kulturális tartalmakat csak egy eltérő fókuszú tevékenységbe bújtatottan lehet a fiatalok elé tárni. Ahogy Morvai Péter a felvidéki Híd politikai párt online és kampánymenedzsere fogalmaz:

„Ha azt mondanám, hogy gyere el egy felolvasóestre, akkor nem jön el neked egy felolvasóestre. De ha azt mondom, hogy gyere el egy team buildingre és ott majd lesz egy felolvasóest, akkor már elkezd érdekeln. Szóval így megpróbáljuk belecsoomagolni a tartalmat az érdekesbe.”

Legyen szexi

Állítása szerint a politikát is úgy lehet közelebb hozni a fiatalokhoz, ha egy számukra vonzóbb beállításban, kontextusban, újszerűen mutatják be, egyfajta pszichológiai értelemben vett átkeretezésről van szó tehát marketinges eszközökkel, amelynek során lebontják a politikához fűződő pejoratív asszociációkat és új képzeteket kapcsolnak hozzá, egyfajta új image-t felépítve.

„Még ha ifjúsági szinten is viszed, akkor is meg kell csinálnod úgy, hogy szexi legyen. Tehát meg kell csinálnod úgy, hogy felkeltse az érdeklődésüket, de ne úgy képzeljék el, hogy egy nyakkendőcs csávó áll és mondja a semmit.”

Kultúr Kommandó- költészet és a flash mobok

Ugyanakkor vannak arra is példák, hogy a kultúra, akár a felolvasóestek is képesek megmozgatni tömegeket, ha hasonló módon újszerű modern köntösbe öltöztetik, mint arról a Kolozsvári Magyar Diákszövetség alternatív toborzási módszere is árulkodik a Kultúr Kommandó.

„költészet napja alkalmával is nyílt programot flash mobot szerveznek, illetve próbálnak, mivel ez még egy friss kezdeményezés még keresi az útját de elég jó úton halad”

Ehhez hasonló kezdeményezésnek számít az anyaországban, Magyarországon elterjedőben lévő, egyre nagyobb népszerűségnek örvendő slam poetry, ahol ifjú költők, írók mutatkozhatnak be átlagostól kicsit eltérő módon. Ezek főként az alternatív fiatalság köreiből népszerűek, amely Gábor Kálmán szerint egyre meghatározóbb csoport, irányzat lesz a fiatalságon belül, itt tulajdonképpen érthetjük a posztmateriális értékrendszert magáénak valló kulturális kreatív rétegeket.

A vajdasági TDK-k népszerűségének oka között is megjelenik az alternatív, művészetekkel átitatott integratívabb, interdiszciplináris, kevésbé kizárólagos, mint inkább holisztikus szemlélet.

Ami majd minden interjúból visszaköszön az az online megoldások, mozgósítás túlsúlya, a Facebook, mint közösségi csatorna, kivétel nélkül mindenütt megjelenik, illetve továbbra is jelentős a személyes hálózatokon keresztüli mobilizáció, illetve ahogy egy HÖK-ös vezető említi a leggyorsabb hálózat a pletykahálózat egyetemi berkeken belül. Ugyanakkor néhányan arról számolnak be, hogy meglepő módon náluk még a hagyományos plakátolás a leghatékonyabb módszer jelenleg is. A keresztény szervezetek ezen felül gyakran az intézményi struktúrákat igénybe véve juttatják el az információkat a hívő fiatalsághoz. Több szervezet pedig nem egyszerűen online felületen, csoportokban hirdeti a rendezvényeket, hanem aktivitásra is készíti az érdeklődőket különböző tesztek, online feladatok formájában, ami szintén a bevonás egy hatékony módja.

A részvétel megerősítő ereje (empowerment) – Pygmalion effektus – A fiatalok kompetensként kezelése, komoly feladatokba bevonása

Zsoldos Ferenc a Ci-Fi Központ vezetője szerint rendkívül nagy mozgósító, felhajtó erő rejlik a fiatalok szervezési feladatokba való bevonásában is, a beléjük vetett bizalom, rájuk vetülő pozitív kép, elvárás egyfajta önbeteljesítő jóslatként működve emeli őket, teszi képessé nagyobb célok elérésére is. Ez egyben növeli az önbizalmuk, kompetencia érzetük is.

„Ami még nagyon izgalmas volt, amit én a Játékokon tapasztaltam, mindig volt egy ilyen, hogy a végén a színpadon felálltak a szervezők és ez volt a jutalom a gyerekeknek. Legnagyobb élmény az volt, hogy az az eszméletlen energia, ami ott

felszabadult, mert igazából ők nem hitték el, hogy azt meg tudják csinálni. Ez nekik eszméletlen nagy élmény volt, hogy egy ilyen nagy dolgot csináltak, amit ők nem hittek el magukról.”

A Szent Márton Egyesület hasonló tapasztalatokról számol be, úgy gondolja jobban magukénak érzik a rendezvényt a fiatalok, ha bevonódhatnak a szervezési munkákba is. Ez a fent említett MIT kutatás kollektív intelligenciára vonatkozó megállapításait igazolja szintén, tehát többek között a munkafolyamatokban való aktív részvétel, a jól működő együttműködések egyik feltétele. Dániel Botond az Egyesület a Gyergyói Ifjúsági Központért alelnöke is beszámol róla, hogy egyesületük alapításának ötlete tulajdonképpen azzal is összefüggésben áll, hogy a városvezetés bevonta őket a várostervezés folyamataiba, amelynek keretében egy nemzetközi képzésen született meg az egyesület létrehozásának gondolata.

Rendkívüli kreativitás figyelhető meg ezen a téren, a legkülönbözőbb egyéb módszerekkel, kortárs eszközök igénybevételével igyekeznek eljutni a szervezetek minél több fiatalhoz, az ő nyelvükön szólva hozzájuk.

Digitális történetmesélés

Csemi Szilárd a Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség elnöke pl. a külföldön is bevett digitális történetmesélést alkalmazza a fiatalok bevonására. Ezek a módszerek rendkívül elterjedtek Nyugat-Európában is, ahol a hagyományos oktatási módszerek működésképtelensége az új generációk nevelése kapcsán már a hetvenes években komoly problémaként jelentkezett, arra ösztönözve a döntéshozókat, és oktatási szakembereket, hogy új kreatív módszereket fejlesszenek ki, amelyek jobban illeszkednek a felnövekvő új generációk jellemzőihez.⁵⁸

„Ott vannak az emberi jogok és azzal kapcsolatos feladatokat kapnak. Pl. kisfilmet forgatni. Nevezzenek meg egy környezeti problémát. Fedezzenek fel egy olyan dolgot ami családon belüli erőszak, vagy ilyesmi, ami van a környezetükben. Sajnos általában találnak is ilyet. Dolgozzák fel egy PowerPoint-os vetítésbe vagy egy kisfilmbe, vagy egy fotósorozattal vagy ilyesmi. Vagy írjanak róla esszét. Szóval nagyon sokféle módszer van.”

⁵⁸ Többek között a fent említett International Creative Education kutatási hálózat szakemberei Európa számos országából származó művészek, kreatívok gyakorlatát összegyűjtve keresnek újabbnál újabb módokat a fiatalok megszólítására, melynek egyik eszköze esetükben is a digitális történetmesélés.

Bóna Zoltán a Diákhálózat vezetője szintén a pár perces kisfilmek közösségi videó-megosztó oldalakra való feltöltését tartja az egyik leghatékonyabb mobilizációs eszköznek.

„Nagyon sok programunkra csinálunk ilyen kis videókat, amik aztán az interneten terjednek, és én ezt nagyon hatásosnak látom. Tehát egyrészt ezek a kis videók, tehát ilyen fél perces, egy perces videó valami jó ötlettel performance-al dúsítva. Legutóbbi példa például, hogy kitaláltuk, hogy úgy fogjuk közölni a Gombaszögi Nyári Tábornak programját, hogy megrendeztük mintha el lenne rabolva a főszerkesztő az Orosz Őrs és akkor ott vallatás közbe elmondja, hogy mi lesz a program. És ennek hatalmas nézettsége volt, 5 ezer ember nézte meg ha jól tudom. Ezek elég hatásosak.”

Varjú Zoltán Zsigmond a Kárpátaljai Görögkatolikus Ifjúsági Szervezet vezetője a külföldre elszármazott magyarokra is építve szintén hasonló toborzási stratégiáról számol be:

„A világ nagy városaiban Moszkva, New York, Washington, Párizs, London, meg fogunk jelenni majd és onnan fogjuk egy ilyen kampány videóval toborozni az embereket, hogy mi ott leszünk a Görfeszten.”

A digitális technológiák terjedése, alternatív médiumok, gerilla marketing, p2p megoldások

A politikai aktivizmus és jogvédő tevékenységek kapcsán is úgy tűnik, hogy az újszerű módszerek bevetése minden eddiginél hatékonyabb érdekvédelmet lehet képes biztosítani. A figyelemfelkeltés új módozatai ugyanis olyan médiafelületekhez biztosítanak hozzáférést és megjelenési lehetőséget, ahova hagyományos utakon nem sikerült elérni. A kisebbségi jogvédelem lehetőségeit, kereteit forradalmian új dimenziókba helyezve ez által. Illetve a fiatalok ilyen módon hallathatják a hangjukat olyan ügyekben, melyek fontosak számukra azokon a területeken is, és régiókban, ahol eddig a fiatalok úgy érezték, hogy nem kérték ki a véleményüket a róluk szóló döntések meghozatalakor, mint pl. Felvidéken, ahogy ugyancsak a *Diákhálózat vezetője beszámol erről.*

„Most egyáltalán nem. Tehát ahogy próbáljuk pótolni ezt a beleszólást a tüntetések ill. performance. (...) És ennek egyébként szerintem van jövője, mivel Szlovákiában nincs nagy hagyománya, sőt mondhatnám, hogy egyáltalán nincs hagyománya ezeknek a tüntetéseknek. És fél év alatt oda jutottunk, hogy a legutóbbi tüntetésen már 1500-an ott voltak és hatalmas sajtóvisszhangja volt. A legnagyobb szlovákiai hírportál a Sme,

online hírportál Sme főhírként lehozta, egy napon keresztül főhír volt. 60 ezer ember elolvasta, de a szlovákiai magyar hírportálok még erősebben lehozták ezt a dolgot. Volt ennek hozadéka. Én úgy gondolom, hogy elsődleges hozadéka, hogy az embereknek a hozzáállását változtattuk meg tehát folyamatosan, egyrészt olyan értelemben, hogy rávilágítottunk arra, hogyha valami nem úgy van ahogy kéne lenni, tehát hogyha valami nem tetszik nekik, valamilyen döntés, akkor azt ki lehet nyilvánítani. És ezekben a kérdésekben felhívtuk a figyelmet országos szinten, hogy probléma van jelenlegi vezetőkkel, politikai vezetőkkel.”

„A digitális aktivizmus nem elég, az igazi változások eléréséhez továbbra is fizikai jelenlét szükséges”⁵⁹

Ugyanakkor vannak arra is példák, hogy a digitális aktivitás ellenére a fizikai jelenlét mégis elmarad, s így a megmozdulástól remélt sikerek, változás, elérni kívánt cél is. Talán annyi szolgálhat az előzőek fényében tanulságként a horvátországi eset kapcsán⁶⁰, hogy nem elég az új technológiák felületein mobilizálni a résztvevőket, hanem maga a megmozdulás is valamilyen formában interaktív vagy kreatív kell, hogy legyen több fiatal megszólításához. Úgy tűnik ugyanis, hogy a hagyományos utak, tüntetések az egyre alternatívabbá váló fiatalság körében nem bírnak megfelelő hívóerővel.

A fiatalok problémái és a szervezetek által kínált megoldási alternatívák

A megkérdezettek több mint fele (28 fő) szerint a fiatalok legfőbb problémája a munkanélküliség, a nehéz gazdasági helyzetből fakadó egzisztenciális, anyagi kérdések köré csoportosul. A legtöbben a kitolódott családalapítás kérdéseit is ehhez kötik, azonban számosan kötik ezt az individualizmus, liberalizmus hatásához, az értékrendszerbeli változásokhoz is az ifjú generáció körében, ezt 15-en, azaz a válaszadók harmada jelöli meg problémaként. A második leggyakrabban említett nehézség a fiatalok elvándorlása, amit 27-en jelöltek meg a legsúlyosabb gondok között. Hajszállal e mögött lemaradva kerül említésre egy nagyobb problémakör, amely a fiatalok motivátlanságát, „punnyadását”, hosszú távú célok, életstratégiák meglétének hiányát, az élettervezés tudatosságának hiátusát, küzdeni tudás, akaraterő hiányát, a jövőkép teljes hiányát említik, apátiát, passzivitást a fiatalok körében. (26)

⁵⁹ Lásd fent idézett interjú részlet Prof. Mary Kaldorral

⁶⁰ Egy horvátországi vasúti szárnyleépítés kapcsán szervezett tüntetés, a szárnyvonal a Horvátországban élő tömbben élő magyarságot köti össze Baranyával. A tüntetés szervezése közösségi online felületeken zajlott, az online petíciót is nagy számban írták alá, a sajtó képviselői is nagy arányban jelentek meg és több tv tudósított a rendezvényről, a hagyományos „tüntetésforma” azonban mégis kevés fiatalt bírt személyes megjelenésre.

Tulajdonképpen egyfajta identitásválságot említenek, ahogy Czibola Ádám a Selye János Egyetem Hallgatói Önkormányzatának elnöke fogalmaz: nem tudják (...) honnan jöttek és hová akarnak eljutni...

„Az ifjúság legnagyobb kihívása a passzivitás. Az, hogy tudjanak aktívak lenni, tudjanak célokat állítani, tehát a céltalanság, én azt látom hogy a legnagyobb kihívás és probléma az, hogy céltalanok a fiatalok, nem tudják mit akarnak, nem tudják sokszor azt se, hogy honnan jöttek és hová akarnak eljutni.”

Identitásvesztés az „újkori magyarok” körében Nyugat-Európában

Ez a fajta gyökérvészítés, párosulva a fent említett individualizációval hatványozott mértékben van jelen a Nyugat-Európában élő magyar közösségekben, mint az egyik interjúalany, Csemi Szilárd a Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség ügyvezetője vélekedik:

„Tehát a Kárpát-medencéből elvándorolnak ahol szórványba él a magyarság, tehát így mondom. Ottan hiába is lenne az mondjuk az adott városban van 10 darab magyar és akik összetarthatnának és együtt csinálhatnának 2-3 hetente, havonta egyszer egy magyar programot. Nincs rá igény, mert mindenki inkább hajt és próbál önállóan boldogulni. És az ott kinn működő magyar szervezetek nem tudják őket megszólítani, mert más nyelven beszélnek. Mert akik kimennek, most úgy hívják őket, hogy újkori magyarok, ahogy visszahallottam. Újkori magyarok nem közösség. Itt nem tanulták meg annyira a közösségi dolgokat, vagy inkább itthoniakkal tartják a kapcsolatot, amíg tartják, és az ottaniakkal meg nem akarnak kapcsolódni, nem érzik szükségét.”

Ez a transznacionalizmus és bevándorlókkal kapcsolatos szakirodalom megállapításai szerint is helytálló megfigyelés.

Hosszú távú célok hiánya fiatalok körében- avagy másik szemüveg?

Hasonló a helyzet az anyaországi fiatalok körében, mint a Budapesti Corvinus Egyetem Jövőkutatási Tanszékének fent említett „Magyarország 2025” (2010) elnevezésű kutatásának eredménye mutatja a felnövekvő generáció egyik legkarakterisztikusabb jellemzője a kiforrott célok, jövőkép hiánya. Ez abból a szempontból is problematikus, amint Kopp (2008)⁶¹ a Magyar

⁶¹ Kopp, M. (2008). Magyar Lelkiállapot, 2008. Budapest: Semmelweis Kiadó.

lelkiállapot 2008 előszavában a nemzetközi boldogságkutatások eredménye alapján kiemeli, az egyének és közösségek boldogsága szempontjából is a legdöntőbb tényezőnek a kutatások tanúsága alapján a megfelelő célok megléte bizonyult.

Ugyanakkor nagy változatosság figyelhető meg a külföldön, diaszpórában élő magyar közösségek identitáserőssége, identitásápolása szempontjából, mint azt a pár éve készült A massachusettsi magyarság kapcsolathálózatának elemzése (2013) c. kutatás mutatja. Az Egyesült Államokban, illetve Kanadában élő magyar közösségek körében ugyanis a magyar identitás és gyökerek szerepe egyre inkább felértékelődik, amint azt a Maven 7 Hálózatkutató Zrt. nemrégiben végzett kutatásának eredményei is igazolják.⁶²

Érdeemes lehet azonban kicsit más értelmezési keretben is rátekinteni ezekre az eredményekre, megfigyelésekre, észleletekre, ugyanis, mint ahogy a tanulmány elején a módszertan leírásánál is látszik, interjúalanyaink átlagéletkora 29,5 év. Látható, hogy a frissen diplomázott fiataloktól is 5 év választja el őket átlagban, és a még fiatalabbaktól 18 évesektől pedig már több, mint 10. A szakirodalomból ismert, hogy az új generációk között, akár már 5 év is meghatározó felfogásbeli, konceptuális különbségeket feltételez, ahogy Horkai (2004) írja:

„A változások számos kulturális aspektusban megfigyelhetőek. Ezek közül is a screenagerek időszemlélete kiemelt figyelmet érdemel. Az idő érzékelése nem mint folyamat jelenik meg (múlt-jelen-jövő), hanem egy kiterjesztett jelen megéltésként, a mának élés, a pillanatnak élés technikájával. Ez a jelenközpontúság, mint „acid perspektivizmus” jelenik meg a szakirodalomban (Storey, 1993, 170). Ez a szemlélet rányomja a bélyegét a jövőkép megrajzolására is, (...)”⁶³

Innen pedig már érthető az is, hogy adott esetben a gyerekvállalás területén miért tapasztalható visszaesés, hiszen fenti értelmezésből látszik, a fiatalok saját magukról alkotott képe sokkal kevésbé ágyazott egy nagyobb generációkon átívelő folyamatba, tehát mivel a generációk folytonosságának biztosítása nem tűnik számukra elsődleges feladatnak. Azonban még egyszer nem a célok hiányáról lehet csupán szó minden esetben, hanem csupán más célok prioritásáról, nem tengés-lengésről, a felelősség kerüléséről, hanem talán pont egy fokozott felelősségtudatról az én irányába, egy mélyebb keresési folyamatról. A munkában tehát nem a pusztán

⁶² A massachusettsi magyarság kapcsolathálózatának elemzése, Hannák Ancsa-Vancsó Anna- Vásárhelyi Orsolya-Ruppert Péter In: Kisebbségkutatás, 22. évf. 2013. 1-4.sz., 22.évf. (2013) 1.sz. (2013-03-28) p. 33-59. amely többek között a Beszédből világ. Elemzések, adatok amerikai magyarokról, szerk.: Papp Z. Attila, kiadó: Magyar Külügyi Intézet, 2008, Budapest eredményeire is támaszkodik.

⁶³ Horkai Anita: Screenagerek. Kultúrák közötti kommunikáció az iskolában In: Ifjúsági korszakváltás (2004) Gábor Kálmán, Jancsák Csaba (szerk.) Szeged: Belvedere Meriodionale p. 129.

egzisztenciális szükségletek az egzisztenciális szinten való létezéshez szükséges anyagi javak előállítását látják, keresik, hanem a lét teljességének megélését.⁶⁴

Itt arról is szó lehet talán, hogy bár új utakon, és a korábbihoz képest talán sokkal egyedibb utakon keresik a lét teljességét a munka által is, azonban ez nem zárja ki a közösségre való vágy, igény meglétét. Tehát ahogy Gábor (2004) kiemeli valóban megfigyelhető egyrészt az élethelyzetek, életutak individualizálódása,⁶⁵ azonban ez nem feltétlenül jelenti a közösségtől való elfordulást. A munka buddhista definíciója pl. kifejezi a létkiteljesítő jelleget, ahol a Csíkszentmihályi által bevezetett flow élményében részesülhetnek, illetve egyben a közös, együttes aktivitás jellegét is.

„A munka 1. alkalmat ad az embernek arra, hogy képességeit használja és fejlessze, 2. képessé teszi őt önzésének legyőzésére, amikor más emberekkel együtt egy közös feladat megvalósításán fáradozik, 3. létrehozza az élethez szükséges javakat és szolgáltatásokat.”⁶⁶

A problémák felsorolásakor a következő csoportba tartozó problémákat kevesebb, mint a válaszadók egy ötöde tartja problematikusnak, szociálpszichológiai jelentősége miatt mégis ezt a kategóriát tűnik indokoltnak bővebben kifejteni. Ez pedig a személyes és nemzeti szintű önbecsülés, önismeret, identitással összefüggő kérdések problematikája, amely azonban egyben számos egyéb felsorolt tünetnek lehet a forrása, gyökérok.

---

⁶⁵ Gábor Kálmán: Globalizáció és ifjúsági korszakváltás In: Ifjúsági korszakváltás (2004) Gábor Kálmán, Jancsák Csaba (szerk.) Szeged: Belvedere Meriodionale p. 60.

⁶⁶ Schumacher, E.F. (1966) Buddhista közgazdaságtan. In: A kicsi szép. (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1991) p. 54

IDENTITÁSVÁLSÁG, GLOBALIZÁCIÓ ÉS HELYI TÁRSADALMAK

A személyes és nemzeti önbecsülés szerepe

Lányi András (2007) a következőképp fogalmaz a helyi társadalmak, regionális identitások és globalizáció összefüggéseiről A globalizáció folyamata című könyvében a helyi közösségek, lokális identitások leértékelődése kapcsán:

„Ha egyszer az érvényes tudás és a mértékadó vélemények forrása mindenki számára egy és ugyanaz, mi létjogosultsága lehetne a helyi kulturális változatoknak? Miért kötődnének kitüntetett helyekhez? (A globális nyilvánosság portáljain és gépezetében ellenben, minden látszólagos interaktivitásunk dacára, a folyamatok áttekintésére, ellenőrzésére és befolyásolására képtelen, jelentéktelenül kicsiny porszemek vagyunk.)”⁶⁷

A Közép-Európai „léttapasztalat”

Ismét csak Milan Kundera Nevetés Felejtés Könyve c. novellagyűjteményéből lehet ismert a történet, amikor '68-ban a Prágai Tavasz elfojtásakor a benyomuló orosz tankok híre által sem zavartatva magát az egyik főhős továbbra is azzal volt elfoglalva, hogy a szomszéd vajon megkapta-e a neki küldött körtéket?

Tehát kicsit hasonló ismerős érzés a Közép-Európaiak számára ez a fajta gyarmatosítás, amit tulajdonképpen a globalizáció folyamatai jelentenek, hiszen az itt velünk élő népekkel együtt úgymond hozzászoktunk a történelem ilyen-olyan előbb vagy utóbb, de múló viharaihoz, tankok be és kiáramlásához, hiszen bár jócskán váratott magára, de végül csak elmentek azok a tankok, s hogy most más mechanizmusok formájában jelentkezik egy gyarmatosítani, terjeszkedni kívánó globális hatalom, nem sok különbséget jelent az itt élő emberek számára, míg a „globalizáció tankjai” a nappalinkon és képernyőkön keresztül áramlanak be, mi ugyanúgy a kis kertünkkel vagyunk elfoglalva.

Keletről hozott szemlélődő mentalitás, amely legyőzheti a „globalizáció virtuális tankjait”

Ahogy Kundera fogalmaz Közép-Európa „lét és sorsközösség”, az a történelmi tapasztalata az itt élő nemzeteknek, hogy sorsukról mindig a fejük fölött döntöttek, egy jó pár száz esztendeje

⁶⁷ Lányi András (2007) A globalizáció folyamata. Budapest: L'Harmattan p.54.

azonban bizonyosan, még ha voltak is csodálatos és felemelő pillanatok, próbálkozások arra vonatkozólag, hogy saját kezünkbe vegyük sorsunk irányítását. Azonban talán lehet mélyebb gyökere és talán értelme is annak, hogy a „saját kertjeinkkel” foglalkozunk, és mindazon hatások ellenére, amire Lányi András is felhívja a figyelmet, megfigyelhető egy ellentétes tendencia is, miszerint a helyi adók, helyi csatornák, rádiók, lapok kezdenek inkább megerősödni. A fragmentáció és integráció folyamatai tehát párhuzamosan zajlanak a világban. A helyi struktúrákhoz is erősen kötődünk, hiszen akárhol is élünk, mindenképpen valamilyen lokális rendszer részei vagyunk.

A FIATALOK JÖVŐKÉPE

Ezzel csengenek össze a kutatás eredményei is a fiatalok jövőképe kapcsán. Az általános kilátások tekintetében az interjúalanyok javarészt kissé borúlátóak, a legtöbben nem várják a jelenlegi helyzet javulását 4 éven belül, úgy gondolják ugyanezekkel a problémákkal kell majd szembenézniük, néhányan kifejezetten a helyzet romlására számítanak, és csak nagyon elvétve találkozunk egy-egy véleménnyel, amely inkább kivételnek számít, amelyik pozitív irányú elmozdulásra számítana. Ezzel szemben a saját szervezetükre vonatkozó jövőkép, és várakozások teljesen más képet festenek, ott ugyanis az látszik, hogy szinte kivétel nélkül fejlődésre, bővülésre, de legalábbis az addigi szint fenntartására számítanak.

Kárpátalját leszámítva az is megfigyelhető, hogy főként a helyi regionális szférák közti együttműködésben bíznak inkább a fiatalok általános helyzetük, lehetőségeit javítása kapcsán, s kevésbé a központi intézkedésektől remélnék megoldásokat.

Tehát fentiek alapján valószínűleg mégis ez a fajta lokalitásra szűk mikrokozmoszra fókuszáló egyfajta Közép-európai kollektív emlékezetből táplálkozó túlélési stratégia azt mondatja velük, azt a benyomást kelti bennük, hogy a külső körülmények és változások, folyamatok ellenére is, az a védett fent említett hermetikus lokális közeg és valóság, melynek részesei, a szervezet, és mikrokozmosza mégis képes lesz bármilyen külső viszontagságnak ellenállni. S tulajdonképpen azért lehetnek pozitívabbak a saját szervezet jövőjét illetően, mert az a saját kompetenciaterületükön belül helyezkedik el, míg a külső, adott esetben szupranacionális gazdasági folyamatokra nem bírnak ráhatással, kiszámíthatatlanok.

Mindenesetre az interjúkból az látszik, hogy az egyéni személyes önismeret, önbecsülés nemzeti szintű identitás, tágabb közösséghez tartozás problematikája is tárgyalható egy tágabb gazdasági globalizációs diskurzus keretén belül is, annak részeként. Ahogy Csemi Szilárd a felvidéki cserkészek vezetője fogalmaz: „Sokan gazdasági okokból inkább feladják a magyarságukat...”

Személyes önbecsülés, önismeret és a helyi kötődések, megmaradás közti összefüggések

András Lóránt a Rozetta Egyesület alelnöke fentiekkel szemben egyfajta kognitív megközelítést sugallva úgy gondolja, hogy a helyi közösségekhez kötődés kevésbé a külső hatalmi-gazdasági struktúrák befolyásoló hatásához köthető, sokkal inkább az egyének saját magukról alkotott képéből erednek:

„nem tudják felmérni vagy nem is érdekli őket az, hogy az ami helyben van hétköznapi életterükbe, az milyen lehetőségeket és értékeket tartalmaz, nem tudják felmérni a saját erejüket a saját magukban rejlő erőket és éppen ezért haladnak az árral sajnos arra törekednek hogy ma jól vagyok, holnap is legyenem jól s aztán valahogy lesz. Nem tudnak stratégiaileg gondolkozni, nem tudnak megtervezni egy rendezvényt az élet más színterein, hogyha nincs valaki mellettük és megfogja a kezüket akkor nem tudnak megszervezni semmit és Máréfaván látjuk hogy csak úgy elvannak nagyvilágban arrafele haladnak amerre épp a divat hulláma megy.”

Önbecsülés és elvándorlás kérdéseinek összefüggései

„Ha magadat nem tartod értékes embernek, akkor a téged körülvevő világot sem tudod felmérni kellőképpen és éppen ezért az marad a mindenkori cél hogy pénzt keressek, nincsen az egyéb közösség.”

MEGOLDÁSI ALTERNATÍVÁK A FIATALOK PROBLÉMÁIRA

A fiatalok körében komoly problémaként jelenlevő identitásválságban útkeresésben számos megoldás, lehetőség segíti a fiatalokat a külhoni magyarság ifjúsági szervezeteinél, úgyszintén az önkénteskedés többek között. Az önkéntes tevékenységek ugyanis, ahogy Megyesi László a kárpátaljai Szent Márton Egyesület elnöke is elmondja segítik az önbizalom, az értékesség tudat, kompetencia érzet kialakulását, fejlődését, s a későbbi orientációban is nagy hasznukra lehet.

Önbizalom, önbecsülés fejlesztése önkéntesség által

„Nagyon sokat értek, önbizalmuk megnőtt a fiataloknak rátekinthettek egy kicsit a környező országokra, például magyarországi önkéntesekkel jó a kapcsolattartás és akkor így ismeretségi körük fejlődött. Illetve a mostani pályázatunkban, projektünkben van egy szatmárnémeti partner is, akiknek szintén vannak önkénteseik és akkor így bővül egy kicsit a világnézetük, meg bővül az ismeretségi körük a fiataloknak” (...) ez egy olyan motiváció, hogy ők jót tudnak tenni, ők tudnak valamit tenni, tehát ők azt érzik ilyenkor, hogy fontosak a közösségben, fontosak a társadalomban, hozzá tudnak valami jót tenni, az embereknek az életéhez. Önbizalmuk növekszik ezzel egy kicsit, értékesebbnek érzik magukat és ez pszichológiailag fontos.”

Test, lélek és szellem harmóniája a harcművészetekben

Az önkéntesség mellett a sport önbizalom fejlesztő hatásáról is volt már szó a fentiekben, tehát ez újra nem kerül kifejtésre itt, csupán említés szintjén, mint amely akár az önismeret forrása is lehet, amint Kopecsni Gábor a Baranta Felvidéki Szövetség elnöke fogalmaz:

„nagyon lényeges dolog, hogy nem csak a testtel, hanem a lélekkel és a szellemmel is foglalkozik. Tehát ebbe a hármasságba dolgozunk, és akkor itt jön szóba a vallás, tehát én ezt a józan paraszti eszet tartom én a vallásnak vagy vállalásnak, ill. hogyha ezt nézzük akkor a harcművészet, de akár ennek az elemeknek az egyes része, pl. a szablya vívás ugyanúgy lehet egy önismereti gyakorlat sorozat is.”

Célok, orientáció fejlesztés

Kecskés István a Fáklya Keresztény Ifjúsági Egyesület elnöke szerint „a fiatalokban a motiváltságot kell erősíteni.” Majd a fenti boldogságkutatások (Kopp, 2008) eredményeivel egyező kutatást említ.

„Amerikában volt egy kutatás (gyorsan még ezt lehadarom), tíz év után, akik befejeztek valamilyen iskolát, közvélemény kutatást végeztek, hogy ki lett sikeres. Összevetették, hogy az lett csak sikeres, nem az, aki gazdag volt, nem az, aki jó jegyet kapott, hanem, aki meg tudta fogalmazni, hogy mi a célja.”

Mi segíti tehát a fiatalok céltudatosabbá válását. Számos szervezet tevékenységi köre járul hozzá fenti probléma orvoslásához, elsőként talán a cserkészetet érdemes kiemelni. Itt az informális tanulás hatásai kapcsán Varga Zoltán szalézi szerzetes pap a Vajdasági Magyar Cserkészszövetség elnöke az informális tanulás szerepe kapcsán kifejti, hogy a cserkészet keretében a gyerekek egyfajta rendszerszemléletre, szerves gondolkodásra tesznek szert a tevékenységeiken, többek között természetjárás, tájékozódás a természetben, stb, keresztül, amely később is segíti a fiatalokat az életben való eligazodásban, orientációban, a megfelelő utak, célok megvalósításában.

Az informális tanulás jelentősége

„A gyerekeknél sokkal nagyobb az érdeklődés. Ők szeretnek kint a természetben, szeretnek játszani. Mikor én kérdeztem, hogy miért érdekes a cserkészet azt mondták, hogy tanulni. Mondom, mit tanulni? Az iskolába kötelelességötök, hogy tanulni és akkor nem akartok, és itten pedig tanultok, és akkor azt mondták, hogy ez valami másképpen tanulunk, itten valami másképpen tanulunk. Ez az, hogy az a nem formális nevelés és tanítás, ez adja meg a cserkészetnek a varázsát, amiért, amikor a gyermekek úgy érzik, hogy ezt érdemes megtanulni. Miért érdemes? Azért mert mindjárt mög van mondván, hogy miért szükségös ez. Ha én, kivezetlek egy erdőbe akkor neköd tudni kell egy tájolóval tájékozódni, mert különben fogalmad sincs, hogy lehet kijönni egy erdőből.”

Cserkészet, mint ami az Élettel van kapcsolatban, egységeltetésre neveli a gyerekeket, holisztikus szemléletre, amely a jövő interdependenciáktól átszőtt társadalmában elengedhetetlen.

„A cserkészetbe benne van a törvényeinkbe az Isten, haza, és az embertárs iránti köteleesség. Ezért van kapcsolatban az egyházzal is, ezért van kapcsolatban az iskolával is, azért van kapcsolatban a természettel is, ezért van kapcsolatban a sok minden más téren. Kapcsolatba van az élettel, mondanám így.”

A cserkészetnek azonban nemcsak a fiatalok céltudatosabbá nevelésében a természetjáráson, természetben való eligazodás képességén, illetve maga a fizikai mozgás önbizalomfejlesztő hatása kapcsán van nagy jelentősége, hanem a tananyag, tevékenységek tematikája kapcsán a nemzeti öntudatot, önbecsülést is fejlesztő hatással bír, a gyökerekhez való kapcsolódás biztosításán keresztül. Mindezek mellett pedig a részben kis közösségekre épülő felépítésnek hála olyan lelki kötődések kialakulását teszi lehetővé, amelynek rendkívül erős a megtartó ereje,

így különböző tevékenységeik révén még az egyik legsúlyosabb problémának számító elvándorlásra is képesek hiteles és működő válaszokat adni.

ÖSSZEGZÉS

Azt láthatjuk tehát a külhoni magyar ifjúsági szervezetek vezetőivel készült szakértői interjúk alapján, hogy a határon túli magyar fiatalság valóságát is alapvető módon érinti a begyűrűzött globalizációval járó hatások összessége. Ezen kísérőjelenségek között megfigyelhetjük a Gábor Kálmán által bevezetett ifjúsági-civilizációs korszakváltás jellemzőit egyaránt, mint az ifjúsági életszakasz meghosszabbodása, a felértékelődő iskolai tudás és ehhez kötődő tevékenységek túlsúlya a fiatalok időtöltésében. A szabadidő szerepének felértékelődése szintén jelen van, amely a fesztiválok látogatottságában ölt testet mindenekelőtt. A fiatalok politikához, közülethez való viszonyát a legtöbb régió tekintetében az apolitikus attitűd jellemzi, Erdély kivételével, ahol az ehhez kötődő programok is átlag felett látogatottak. A többi régió esetében azonban általánosságban elmondható, hogy direkt politikai üzenetekkel nem lehet mozgósítani a fiatalokat. Kismértékben eltérő az általános érdekvédelmi tevékenységet folytató csoportok megítélése, a diákszervezetek kreatív webalapú mozgósítási módszereikkel egyre nagyobb népszerűségnek örvendenek és egyre több fiatal képesek megszólítani az Y és Z generáció képviselői közül, akik már az internet korában szocializálódtak, alternatív programjaikkal. Az ilyen legtöbb esetben diákszervezetek által összehívott flash mobok, vagy az általuk szervezett performanszok a kisebbségi jogvédelem és érdekérvényesítés terén soha nem látott lehetőségek kapuját tárják fel az alternatív online médiumokban való népszerűségükkel. Illetve ezen rendezvények nagyon gyakran a mainstream médiafelületeken is nagy térnyerést produkálnak.

Az individualizáció egyéni életutak, életstratégiák terjedése, mint az ifjúsági korszakváltás egyik jegye szintén megfigyelhető, melynek megítélése ellentmondásos az ifjúsági szervezetek között, a legtöbben az új jelenséget a liberális értékrend térnyerésének tudják be, s inkább negatív, pejoratív kontextusban az önző, közösségi tevékenységektől elforduló magatartásforma jellemzőjeként írják le. Részben ehhez a tendenciához kötődő trend a kései gyermekvállalás, családalapítás és a csökkenő gyerekszám.

A külhoni magyar ifjúság problémái az anyaországi és globális trendekkel szintén összhangban javarészt a fiatalok helykeresésével, tömeges munkanélküliségével állnak összefüggésben, külön problémaként jelenik meg a diplomás munkanélküliek helyzete, illetve a részben az államnyelv ismeretének hiányából fakadó nehézségek, az elvándorlás, és alacsony önbizalomszint, mind

személyes, mind nemzeti identitás szintjén. A percepciók szerint a célok hiánya, bizonytalan jövőkép esetleg alternatív életcélok jellemzik az új generáció tagjait.

Bizalomra adhat azonban okot, hogy a szervezetek közti helyi-regionális együttműködések meglehetősen szorosak, a kisközösségek hálózatán alapuló, ilyen módon felépülő szervezetek komoly megtartó erőt képeznek bizonyos területeken, illetve az ifjúsági szervezetek aktív tevékenységük és kreatív, újszerű válaszaik, megoldásaik révén számos esetben képesek konkrét segítséget nyújtani a fiatalságot érintő nehézségek kapcsán.

IRODALOM

- Antohei, S. – Tismaneanu, V. /szerk./ (2000): *Between Past and Future - The Revolutions of 1989 and their Aftermath* (Central European University Press, 2000)
- Boer, P. D. (1995): *Europe to 1914 - The making of an Idea.* (in: K. Wilson, K. – Dussen, J.V.D. /szerk./: *The History of the Idea of Europe 1995.* Routledge 1-70.)
- Capra, F. (2007): *Az élet szövődéke.* (Avicor Kft,)
- Christakis, N. - Fowler, A. J. H. (2009): *Connected - The Surprising Power of Our Social Networks and How They Shape Our Lives.* (Little-Brown, New York)
- Constant, B. (1997): *A régiek és modernnek szabadsága.*(Budapest, Atlantisz)
- Európai Léptékkal a Tudásért (TÁMOP 4.2.1.) Együttműködő versengő állampolgár Európában c. alprojekt ELTE PPK- MTA PI, 2010-2012
- Gábor, K. – Mátay, M. – Balog, I. – Kántor, Z. (1994): *Az ifjúság és az elit.* (Oktatáskutató Intézet, Budapest)
- Gábor, K. (2004): *Globalizáció és ifjúsági korszakváltás.* (in: Gábor, K. – Jancsák, Cs. /szerk./: *Ifjúsági korszakváltás. Belvedere Meriodionale,* 60)
- Gábor, K. (2012): *Válogatott Ifjúságszociológiai Tanulmányok.* (Belvedere, Szeged)
- Garavaglia, L. F. (2004): *Fantasilandia. Il fascino sensuale delle idee.* (Libri Scheiwiller, Milano)
- Goodwin, R. D. (2003): *Association between physical activity and mental disorders among adults in the United States.* *Prev Med.* 36,698-703. (in: *Sportinnovációs szakkönyv (2011) Magyar Sporttudományi Társaság, Sportinnovációs Szakbizottság, Budapest*)
- Gore, A. (2013): *The Future: Six Drivers of Global Change.* (Random House, New York)
- Hankiss, E. (2008): *Ikarosz bukása, Lét és Sors az európai civilizációban.* (Osiris, Budapest)
- Hannák, A. – Vancsó, A. – Vásárhelyi, O. – Ruppert, P. (2013): *A massachusettsi magyarság kapcsolathálózatának elemzése. Kisebbségkutatás.* 22 (1-4) 1.sz. 33-59.
- Hassmen, P. – Koivula, N. – Uutela, A. (2000): *Physical exercise and psychological well-being - a population study in Finland.* *Prev Med.* 30,17-25.
- Heidegger, M. (1995): *Bevezetés a metafizikába.* (Ikon, Budapest)
- Heidegger, M. (1996-1997): *Fenomenológiai Aristotelés-interpretációk – A hermeneutikai szituáció jelzésére.* *Existencia.* 6-7, 7-73.

Hérakleitosz töredékei, B. 123.

Horkai, A. (2004): Screenagerek - Kultúrák közötti kommunikáció az iskolában. (in: Gábor, K. – Jancsák, Cs. /szerk./: Ifjúsági korszakváltás. Belvedere Meridionale, 129)

Horkay-Hörcher, F. (1997): Egy pragmatikus természetjog felé. Századvég. 7,tél, 109-130.

Huizinga, J. (1990): Homo ludens. (Universum Kiadó, Szeged)

Janky, B. – Takács, K. (2005): Social Control, Network Structure, and Participation in Collective Action. (in: Társadalmi térben. BMGE)

Kiss, Z. – Tóth-Batizán, E. (2014): Mozaikok az erdélyi ifjúságszociológiai kutatások eredményeiből (2000-2014). (in: Külhoni Magyar Ifjúságkutatás – 2014 – Metszetek II. 2014. Kárpát-Haza Szemle, 7, 36-49.)

Kopp, M. (2008): Magyar Lelkiállapot. (Simmelweis Kiadó, Budapest)

Lányi, A. (2007): A globalizáció folyamata. (Budapest: L'Harmattan)

MOZAIK 2001 (Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, Budapest)

Németh, A. – Takács, K. (2007): The Evolution of Altruism in Spatially Structured Populations. Journal of Artificial Societies and Social Simulation. 10(3), 4.

Newman, M. - Barabási, A. L. - Watts, D. - J. /szerk./ (2006): The Structure and Dynamics of Networks (Princeton University Press, 2006)

Nováky, E. /szerk./ (2010): Magyarország 2025 (Gazdasági és Szociális Tanács, 2010)

Papp, A. Z. /szerk./ (2008): Beszédből világ - Elemzések, adatok amerikai magyarokról. (Magyar Külügyi Intézet, Budapest)

Ray, P. H. – Anderson, S. (2009): Kulturális Kreatívek - Akik képesek megváltoztatni a jövőt. (Pilis-Print, Budapest)

Schumacher, E.F. (1966): Buddhista közgazdaságtan. (in: A kicsi szép. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1991)

Smith, A. D. (1992): National identity and the Idea of European Unity. International Affairs. 68(1), 55-76.

Snyder, M. – Schwann, W.B.Jr (1978): Behavioral confirmation in social interaction. Journal of Experimental Social Psychology. 14, 148-162.

Székely, M. – Polgár, E. – Takács, Sz. (2010): A magyar kulturális kreatívek és a fenntarthatóság. ELTE MTA Kommunikációelméleti Kutatócsoport

- Szigeti, Sz. – Frivaldszky, J. /szerk./ (2012): A jó kormányzásról. (L'Harmattan Kiadó, 2012)
- Takács, K. – Janky, B. - Flache, A. (2008): Collective Action and Network Change. *Social Networks*. 30(3), 177-189.
- Takács, K. (2010): Hálózati kísérletek. *Közgazdasági Szemle*. 57(November), 958-979.
- Tanoda Kutatás 2013 (T-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatókutató Központ Zrt.- Roma Education Fund)
- Vajda, M. (1993): A posztmodern Heidegger. (Századvég, Budapest)
- Vass, Cs. (2005): Ki építi a nemzedéki valóságot? (in: Szretykó, Gy. /szerk./: Az ifjúság helyzete és jövőképe- Adalékok az ifjúság szociológiai elemzéséhez 2005. Comenius Bt. 15-50.)

A MAGYARORSZÁGI 15-29 ÉVESEK NEMZETI IDENTITÁSA

Székelly Levente

BEVEZETÉS

Jelen dolgozatban a magyarországi 15-29 évesek nemzeti identitását a legfrissebb nagymintás ifjúságkutatás, a Kutatópont által készített Magyar Ifjúság 2012 adatainak segítségével kívánjuk bemutatni.

A 8000 15-29 éves magyarországi fiatal megkérdezésével készült kutatás eredményei a magyarországi fiatalokat meglehetősen kétarcúnak mutatják. Nagy (2013) megállapítása szerint a fiatalok esetében kevésbé beszélhetünk szabadidő-társadalomról, a (szabadidős) civil aktivitások hiánya azt mutatja, hogy fiatalok, egyre kevésbé kapcsolódnak tömegmozgalmi szerződésekhez. A nem intézményesített fiatalkori szabadidőben egyre fontosabbá válik az elektronikus média, így a képernyő-társadalom meghatározás sokkal jobban illik a mai fiatalokra, ugyanis életük jelentős részét televízió, számítógép és mobilkészülék képernyője előtt töltik.

Noha a globális tendenciák – a megnövekedett médiafogyasztás mennyisége, az élet megannyi területének technicizálódása, az egyre erősebb behuzalozottság, növekvő passzivitás és a közélettel kapcsolatos érdektelenség – a magyarországi fiatalok körében is kitapintható a nemzeti jelleg igen erőteljesen megmutatkozik az ifjúság életvilágában. Munkánkban a nemzeti identitáshoz kapcsolódó kérdésköröket kívánjuk elemezni a Magyar Ifjúság 2012 adatainak segítségével. Kérdésünk, hogy milyen szerep juthat a nemzeti identitásnak a globális ízlések világában.

AZ ÚJ CSENDES GENERÁCIÓ

Ahogy a térben és időben azonos helyen lévő egyének nem feltétlenül alkotnak közösséget úgy a karakteres generáció létrejöttéhez is szükség van még valamire az azonos születési éveken kívül. Ez a valami olyan esemény, vagy folyamat, amely azonos (közös) élményként, vagy az életet meghatározó körülményként a nemzedéket elkülöníti más nemzedékektől. A különböző generációk karakterét meghatározza az a társadalmi, hangulati környezet, amelyben szocializációjuk végbement. Strauss és Howe modellje⁶⁸ szerint a nagyjából 20 éves intervallumok szerint egymást váltó nemzedékekből és az egymást követő archetípusokból következik, hogy a 2000-es évek elejétől születettek karakterükben hasonlatosak a II. világháború előtt születettek nemzedékére az ún. *csendes generációra*, azaz egy új csendes generációként azonosíthatók.

Ugyanakkor a magyarországi fiatalok életében a szocializmus alatti megkésetttség, majd a rendszerváltást követő sokk is érzékelhető, ami a nyugati világot nem, vagy kevésbé érintette. Strauss és Howe modelljéből következhet, hogy a rendszerváltozás krízise egy amolyan új csendes generáció karakterét rajzolta meg Magyarországon, ami nem esik egybe a nyugati világban várt 2000 és 2020 közötti születettek nemzedékével, hanem nagyjából egy nemzedékkel korábbra, a rendszerváltás környékén születettekre vonatkozik. Az *új csendes generációra* vonatkozó hipotézis létjogosultságát a 1982-1996 között születettek körében, a Kutatópont által készített Magyar Ifjúság 2012⁶⁹ reprezentatív, nagymintás kutatás adatain vizsgáltuk, a kérdésünk az volt, hogy mennyiben felel meg a csendesség kritériumának a különböző szocializációs közegekben ez a generáció.

A vizsgálandó szocializációs közegeket – az elsődleges szocializációs közeget (család és családi értékek), a másodlagos szocializációs közeget (iskola és munkahely), valamint a harmadlagos szocializációs közeget (szabadidős terek és tevékenységek, ezen belül média- és kultúrafogyasztás, digitális terek és tevékenységek, sport és kockázati magatartások, civil aktivitás) – tekintve elmondható, hogy egyaránt jellemző a 15-29 éves fiatalokra a csendesség.

A fiatalokról összefoglalóan szólva kijelenthetjük, hogy jellemző rájuk a konformitás, nem akarják megdönteni a fennálló status quo-t, többségükben elfogadják a szüleik életeszményét. Általánosan tapasztalható körükben a bizonytalanság, sok esetben hiányzik belőlük az elkötelezettség, céltalanok, amit maguk is problémaként érzékelnek nemzedékükben,

⁶⁸ Strauss és Howe (1991) által alkotott modell a generációkról való gondolkodás fontos alaptétele, amely szerint a generációváltás ciklikusan megy végbe nagyjából 20 évenként és ezen ciklusok szerint egymást váltogatva beszélhetünk alapvetően domináns és visszahúzó nemzedékekről.

⁶⁹ A Kutatópont által készített Magyar Ifjúság 2012 az ezredfordulón indult Ifjúság kutatássorozat negyedik hulláma. A kutatás mintája régió, településtípus, életkor és nem alapján reprezentatív a 15-29 éves magyar népességet tekintve.

mindeközben vágnak a rendezettségére. A 15-29 évesek passzivitása tovább növekedett az elmúlt években, hiányzik többségük életéből a civil aktivitás, apolitikusak, közéleti kérdésekhez visszahúzó attitűddel közelítenek. Szabadidejüket zömmel otthon a képernyők előtt töltik, mozgásszegény életmód és stagnáló deviáns magatartások jellemzik őket.

A kérdőíves kutatás fontos tapasztalata, hogy a fiatalok az olyan kérdésekben, ahol differenciálhatták a válaszukat, jellemzően középre húzó megoldásokat választottak, különösen igaz ez a közélet, a fiatalok politikai értékrendjére vonatkozóan kérdések esetében, ahol a megkérdezettek túlnyomó többsége a semlegesnek gondolt középértékeket preferálta. A középre húzás mellett különösen ezekben az esetekben jelen van a magas arányú válaszmegtagadás, illetve válaszelkerülés a „nem tudom” kategóriák választása.

Fontos megjegyezni továbbá, hogy a korábbi nagymintás ifjúságkutatások eredményeihez viszonyítva a 2012-es kutatás rendre a csendes attitűd növekedését regisztrálta. Bár nem állnak rendelkezésre minden kérdésben adatok 2000-ig visszamenőlegesen, de a legtöbb esetben azt tapasztalhatjuk, hogy a mai 15-29 éveseket nagyobb fokú konformitás, bizonytalanság és passzivitás jellemzi, mint a korábbi hullámok célcsoportjait.

A korábbi amerikai csendes generációval összehasonlítva különbségeket találhatunk a társadalmi intézmények iránti bizalomban, illetve a hagyományok követésében. Míg előbbi esetében valódi különbségről beszélhetünk, hiszen a bizalom folyamatos csökkenéséről számolhatunk be, ez azonban – legalábbis egyelőre – nem generál aktivitást így hatása indifferens. Utóbbi csak részben jelent valódi különbséget, hiszen a tettekben (házasság, kemény munka) a mai fiatalok nem járnak ugyan élen, de ezekben az esetekben generációkon átívelő folyamatról van szó, ráadásul az értékek világában a család fontossága karakteresen megjelenik.

Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy az 1982-1996 között születettek egy új csendes generációként jellemezhetők, bár nem minden szocializációs közegben egyforma a csendesség mértéke. Leginkább a szabadidő hagyományos tereivel kapcsolatban támasztható alá az új csendes generáció hipotézis, de az online terekben is a kommunikáción kívül nem az alkotótevékenység, hanem a passzív szórakozás a legjellemzőbb tevékenység.

A NEMZETI IDENTITÁS MEGJELENÉSE A MAGYARORSZÁGI IFJÚSÁG ÉLETVILÁGÁBAN

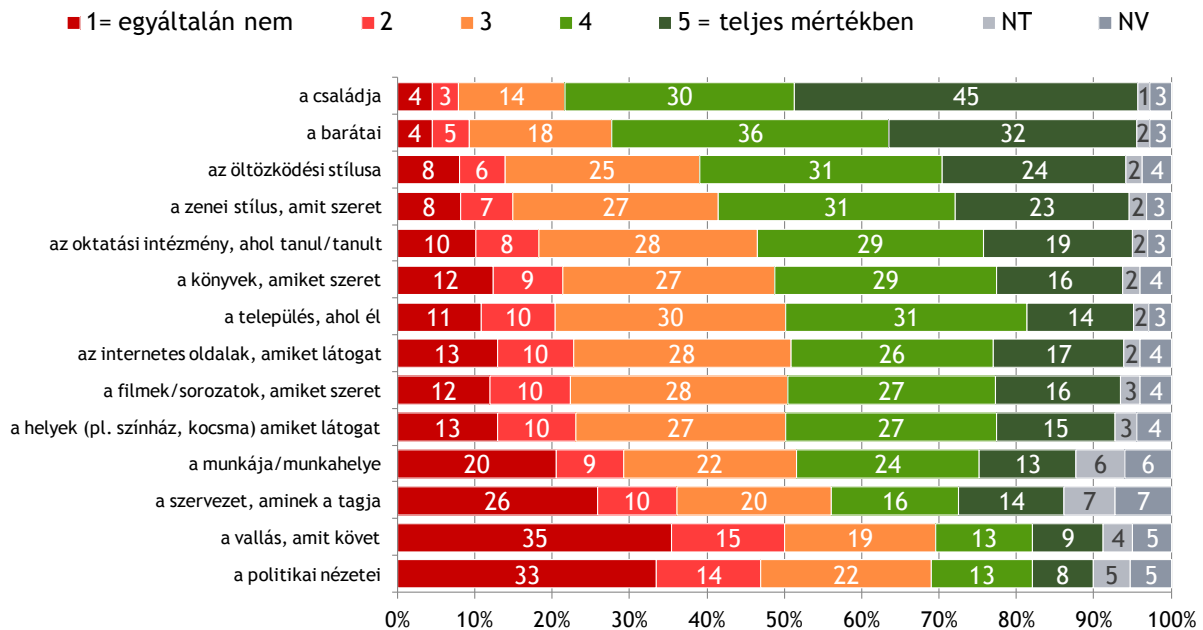
A nemzet és a nemzeti identitás kérdéskörével kapcsolatban a politikai nézőponttól a filozófiai megközelítésekig több fontos értelmezést, vitát is találhatunk. A különböző megközelítések, legyen azok akármilyen földhözragadtak vagy misztikumba hajlóak mindegyikük elismeri, hogy

a nemzeti kultúra a kulturális identitás (egyik) legfontosabb építőeleme. Hall (1997) idézi Millt, aki szerint az identitásunk részét képezi, hogy valamely nemzeti csoporthoz tartozunk, illetve Scrutont, aki szerint az individuum akkor létezhet és tevékenykedhet autonóm lényként, ha van olyan csoport (nemzet, társadalom, osztály, stb.) amelyet magáénak érez. Habár vannak olyanok, pl. Gellner, aki szerint az, hogy az ember nemzethez tartozik nem magától értetődő, de azt ugyanakkor elismeri, hogy ennek ellenére a huszadik század végén és tegyük hozzá a huszonegyedik század elején ez többé-kevésbé így van (Hall, 1997).

Magyarországon a rendszerváltást követően kialakuló kapitalista, fogyasztói társadalom értékrendszere jelentős hatással volt a fiatalok egész életére, a gazdasági helyzetüktől fogva a kultúra- és médiafogyasztásukig. Habár a magyar piacgazdaság fejlettségében elmarad a nyugati országokétól, így a magyar fiatalok pénztárcája is soványabb európai társaikénál, ugyanakkor a kínálati oldalon több a hasonlóság, mint a különbözőség, ugyanazok a világmárkák, nagyon hasonló, jól körülhatárolható igények, hasonló trendek, gyökeresen eltérő lehetőségek jellemzőek (Székely, 2008). Somlai (2011) ezt úgy fogalmazza meg, hogy az ifjúsági kultúrát a média közvetítésével globális sztenderdek alakítják. Már a kilencvenes években is a média irányította a (szub)kultúra-képzést, napjainkban már amolyan „lappangási időszak” sincs – az azonnalosság jellemző, amelyet alapvetően a posztmodern médiakörnyezet tesz lehetővé (Muggleton alapján Guld, 2012).

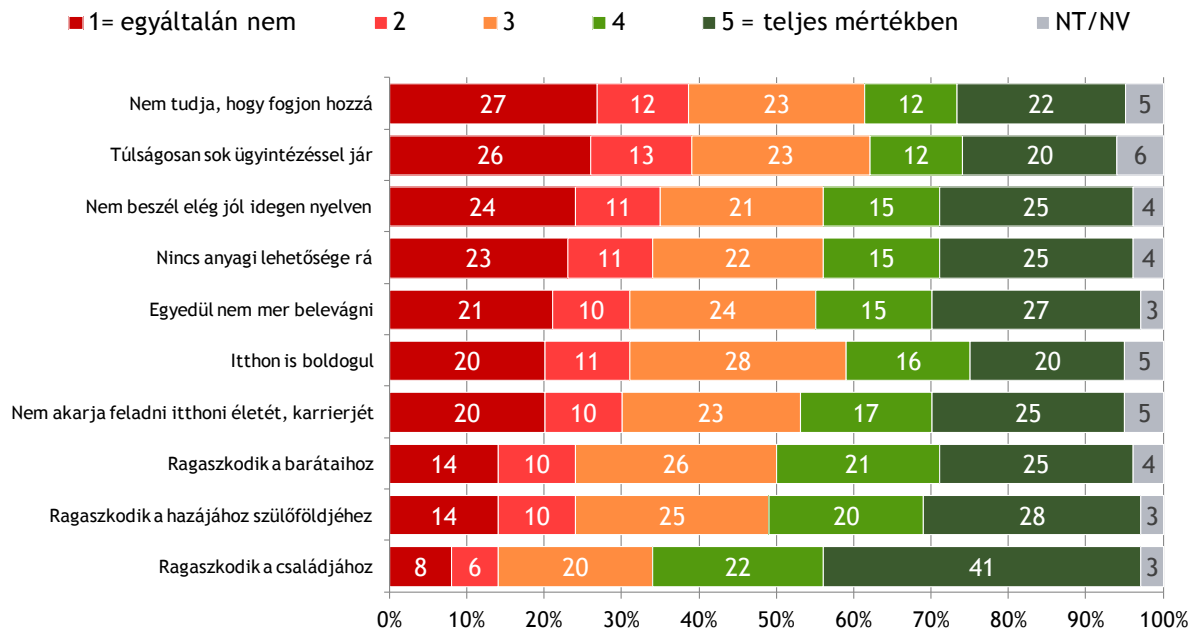
Noha a globális trendek és ezekhez igazodóan a média hatásai alapvetően befolyásolják a magyar fiatalok hétköznapjait, preferenciáit az új csendes generáció a szülei értékvilágához is inkább elfogadással, mint elutasítással közelít. A magyar 15-29 éves fiatalok önképének – identitásának – erős összetevői a családi és a baráti kapcsolatok, a különböző kulturális tartalmak (zenék, könyvek, filmek), valamint a lokális jellemzők (település) derült ki a Kutatópont reprezentatív vizsgálatából, amit 2000 15-29 éves fiatal megkérdezésével végeztünk 2014 elején. A megkérdezett fiatalok háromnegyede (75 százalék) önképe fontos részének érezte a családját, kétharmada (68 százalék) a barátait és legalább minden második így gondol az öltözködési stílusára (55 százalék), valamint azokra a zenei tartalmakra (54 százalék), amelyeket szeret. Bár média (vagy tartalom) tekintetében a zene a legfontosabb nem lehet azt állítani, hogy a tizen-huszonevesek kulturális identitását egyedül a zene határozná meg, vagy ezen keresztül érthetnénk meg leginkább a mai fiatalokat. Továbbá a szubkultúrák alkotta identitások sem kizárólagosan konfliktusosak, a poszt-szubkultúrafelfogás szerint a mai ifjúsági szubkultúrák nem feltétlenül értelmezhetők a hatalom dimenzióiban (Tófalvy et. al, 2011), ezért nem kizáró, sokféle határból összeálló komplex identitásokról beszélünk.

2. ábra: Az alábbiak mennyire fontos részei az önképének, azaz mennyire határozzák meg azt, hogy Ön kicsoda? (N=2000; forrás: Kutatópont)

A Magyar Ifjúság 2012 kutatásban talán a legnagyobb figyelmet a mobilitásra vonatkozó adatok kapták. A kiemelt figyelem nem véletlen, hiszen a gazdasági válságok folyományaként rendszerint felerősödik a migráció és az ahhoz kapcsolódó félelem. Az ifjúság mobilitási hajlandóságára vonatkozó számszerű eredmények ráadásul remekül használhatók a mindennapi politikai csatározásokban is, hiszen a Magyar Ifjúság 2012 egyrészt azt mutatja, hogy minden második 15-29 éves magyar fiatal szerencsét próbálna külföldön, másrészt a többségük hosszabb-rövidebb kint tartózkodás után hazatérne. A pillanatnyi politikai érdekek mentén jól felhasználható mobilitási szándékok mellett kevesebb figyelem esett – a sokkal lényegesebb kérdésekre – a motivációkra. A külföldi mobilitás legfontosabb ösztönzői között az anyagi és szellemi erőforrás-bővítést találjuk, míg a legfontosabb visszatartó tényezők a család, a barátok és a hazához való ragaszkodás. Mindenképpen figyelemreméltó adat, hogy minden második megkérdezett (48 százalék) fontos, itthon tartó tényezőként nevezte meg azt, hogy „ragaszkodik a hazájához, szülőföldjéhez”. Mindez kellő indokot jelent ahhoz, hogy bővebben is megvizsgáljuk a magyarországi 15-29 évesek nemzeti identitását.

3. ábra: Mennyire tartják vissza a következők attól, hogy hosszabb-rövidebb időre elhagyja az országot? (N=8000; forrás: Magyar Ifjúság 2012)

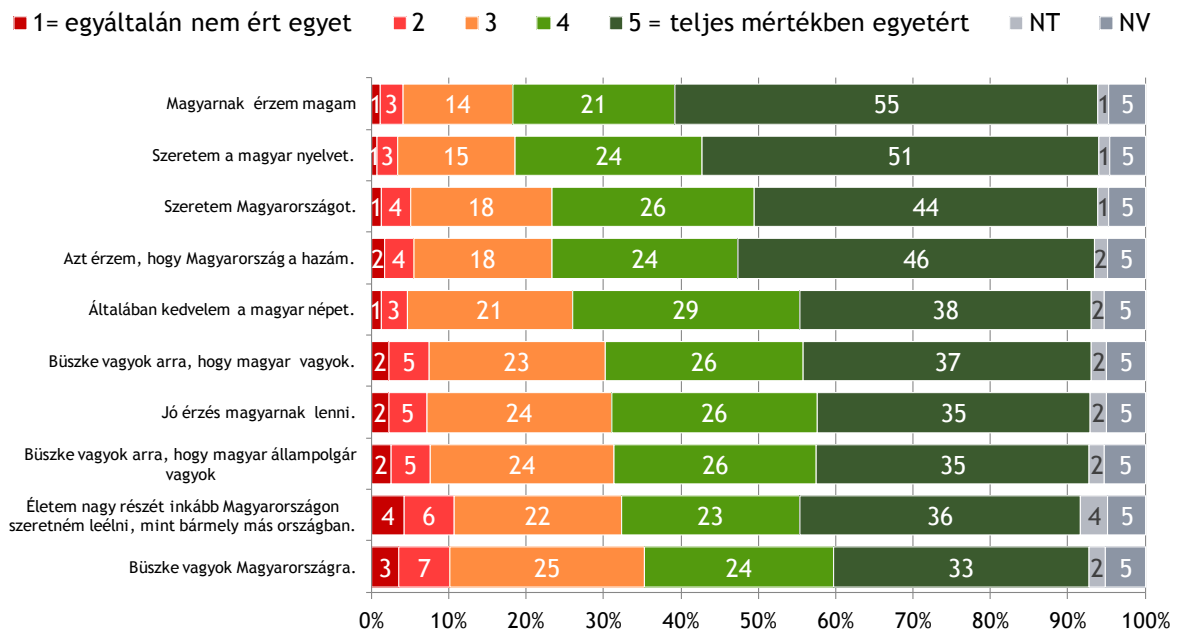

A Magyar Ifjúság 2012 kutatás során egy 20 állításból álló kérdésblokk segítségével vizsgáltuk a magyar nemzeti identitást. Az állítások pozitív kontextusban hivatkoztak Magyarországra, a magyarságra, a magyar nyelvre és mindegyikkel kapcsolatosan legalább a megkérdezettek harmada egyetértett. Leginkább azzal az állítással értettek egyet a fiatalok (négyből hárman), hogy magyarnak érzik magukat, illetve szeretik a magyar nyelvet és legalább kétharmaduk igaznak érzi azt (is), hogy Magyarország a hazája, szereti azt és általában kedveli a magyar népet. Ezek mellett legalább minden második fiatal büszke arra, hogy magyar, ez jó érzéssel tölti el, büszke magyar állampolgárságára, büszke Magyarországra, a magyarok tetteire, illetve igaznak érzi azt magára vonatkozóan, hogy jobban szereti a magyar népet más népeknél. Ez utóbbi a legnépszerűbb olyan állítás, amely már nem csupán pozitív kontextusban jeleníti meg a magyarságot, hanem azt a „másokkal” szemben határozza meg. Ezt követően több hasonló állítást találunk, amelyekkel kapcsolatban a kérdezettek legalább fele közömbös, vagy nem ért egyet, pl. „Jobb lenne, ha a nem magyarok elköltöznének Magyarországról.” vagy „Általánosságban a magyarok különbek a nem magyaroktól.”

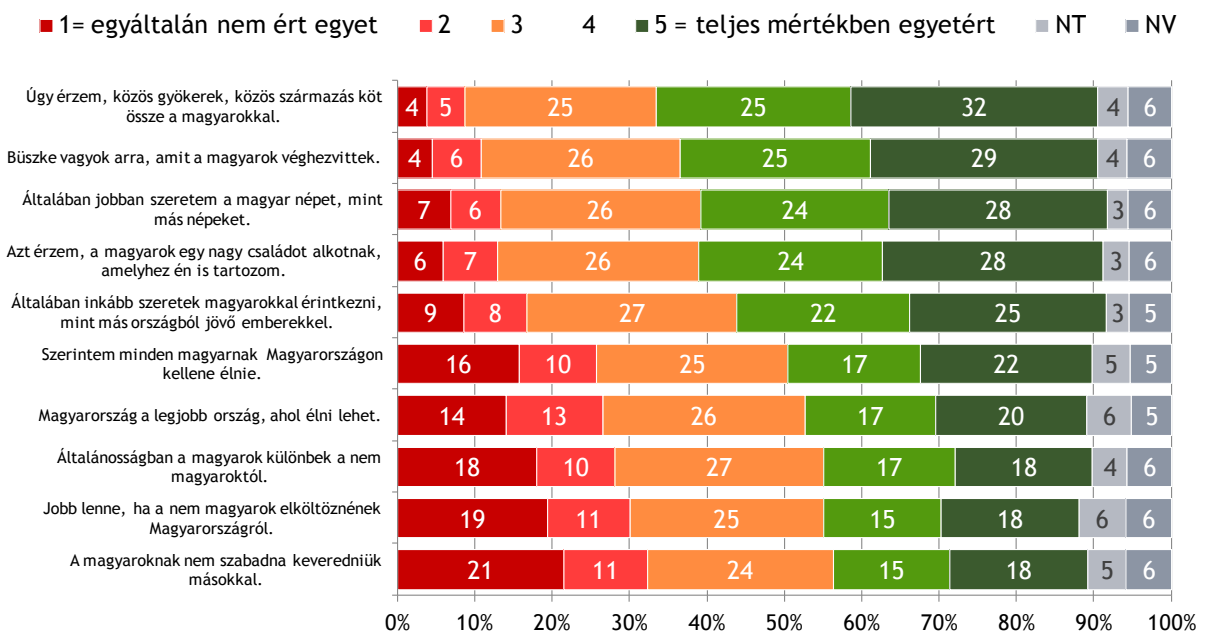
A nemzeti identitásra vonatkozó állítások „népszerűségük” szerinti sorba rendezés mellett kétféle – közös metszetű – gondolkodási sémára is utalnak. A statisztikai elemzések során leggyakrabban használt dimenziócsökkentő eljárások közül faktorelemzéssel vizsgálva az

adatsort megfigyelhetjük, hogy önmagában a magyarságot megjelenítő állításoktól a „mi” és az „ők” relációt hangsúlyozó itemekkel kapcsolatos viszonyulások elkülönülnek.

4. ábra: Mennyire ért egyet az alábbi állításokkal? (N=8000; forrás: Magyar Ifjúság 2012)

5. ábra: Mennyire ért egyet az alábbi állításokkal? (N=8000; forrás: Magyar Ifjúság 2012)

Összességében elmondhatjuk, hogy a 15-29 éves fiatalokat erős magyar nemzeti identitással jellemezhetjük. Egy egyszerű összeszámolást alkalmazva kiderül, hogy a fenti állítások közül legalább eggyel teljes mértékben egyetért a megkérdezettek közel háromnegyede (73 százalék), az állítások felével a fiatalok 45 százaléka tud teljes mértékben azonosulni és van egy kisebb közel 8 százalékos csoport, amelyik mindegyik fenti állítással maximálisan egyetért. Általánosságban elmondható, hogy a kisebb településeken, illetve az ország északi és középső részén élők szignifikánsan több állítással értettek teljes mértékben egyet.

A NEMZETI IDENTITÁS TARTALMA

A reprezentatív kutatásokat kiegészítendő 2014 őszén a Budapesti Corvinus Egyetemen néhány (kb.10-15) kommunikáció és médiatudományos hallgató közreműködésével megkíséreltünk egy amolyan gondolati térképet összeállítani arról, hogy mi a magyar identitás tartalma. Az alkalmazott módszer⁷⁰ a következő volt: a hallgatók két egyszerű kérdésre válaszoltak, majd a válaszokat összegyűjtve – közös döntés alapján – csoportokba és alcsoportokba rendeztük, az egyes részek közötti relációkat definiáltuk. A két kérdés, amire a hallgatóknak válaszolniuk kellett a következők voltak:

- Mit jelent számodra, hogy magyar vagy?
- Véleményed szerint miből áll a magyar nemzeti identitás?

Ezzel a módszerrel nyert eredmények nyilvánvalóan nem tekinthetők érvényesnek általában a magyar fiatalokra, de még a fővárosban tanuló egyetemi hallgatókra sem, hiszen csupán a Budapesti Corvinus Egyetem kommunikáció és médiatudomány MA hallgatóinak (abból is nem mindenkinek) válasza tükröződnek az alábbi fogalmi struktúrában. Mégsem teljesen haszontalan ezeknek az eredményeknek a bemutatása, hiszen számos sztereotípiát látszik megjelenni bennük és kiegészíthetjük a kutatások eredményeit, illetve további hipotézisek megfogalmazására készíthetnek.

A magyar nemzeti identitás tartalmát tekintve három nagyobb és két kisebb, a nemzeti identitáshoz közvetlenül kapcsolódó fogalom került megemlítésre. A nagyobb alcsoportokkal is bíró fogalmak a *nyelv*, a *történelem* és a *mentalitás* voltak. Az egy-két említést elérő *otthon* és a *táj* kevésbé voltak olyan kifejezések, amelyeket alábontásra tartottak volna érdemesnek a hallgatók. A *magyar táj* vagy az identitáshoz kapcsolódó *környezeti jellemzők* közül a hallgatók a termálfürdőket, a Balatont és a Hortobágyot említették meg.

⁷⁰ A módszert Ságvári Bencétől kölcsönöztem, aki az Indiana University-n készített hallgatóival az amerikai nemzeti identitásra vonatkozó gondolati térképet.

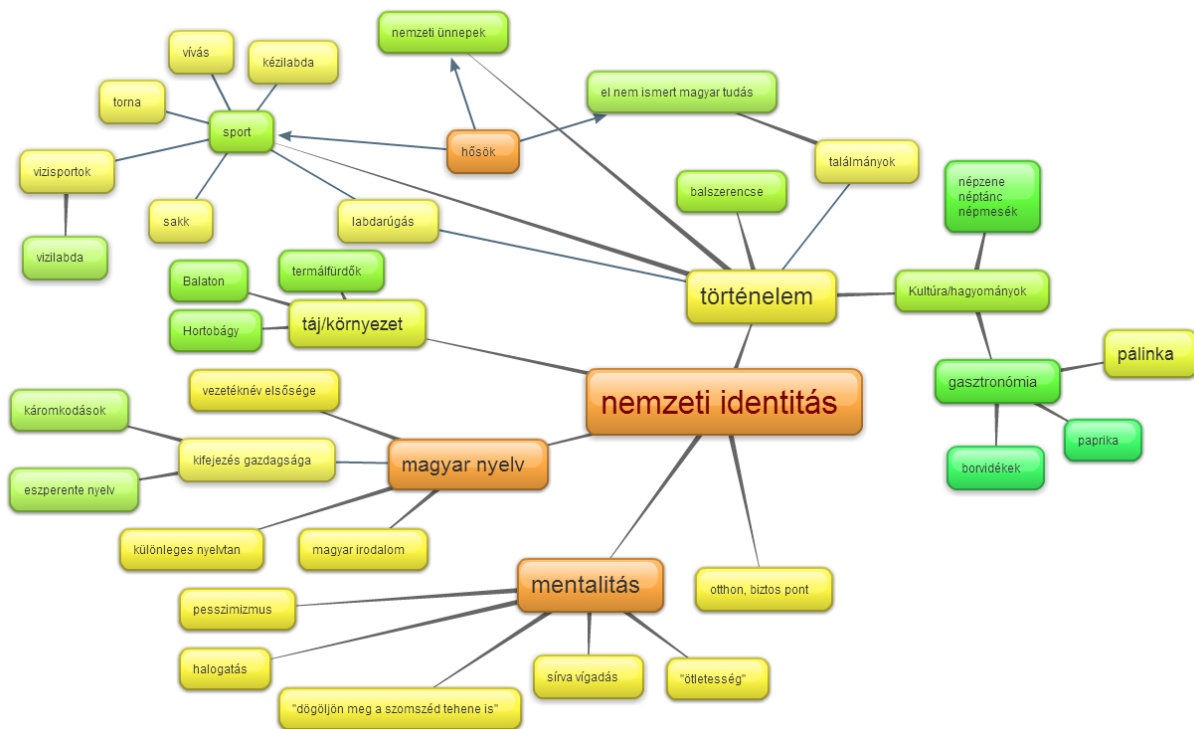
A magyar identitás nyelvi alapja erősen megjelenik a hallgatók válaszaiban. A beszélgetésből kitűnt, hogy a magyar nyelvet különlegesnek, semmihez sem hasonlítóknak érzik. A magyar nyelv különlegessége a kifejezések gazdagsága az irodalmi alkotásokon kívül a hétköznapiakban is megjelenik, amelyben az eszperente nyelv, illetve az argó gazdag kifejezőmódja, valamint a vezetéknevek elsője a személynévben.

A történelem alcsoport bizonyult a legjelentősebbnek, a magyar nemzeti identitás hallgatók által leggyakrabban említett részei valamilyen módon kapcsolódnak a múlthoz. Múltból erednek a hagyományok és a nemzeti kultúra, amely a magyar nemzeti identitás alapjának nélkülözhetetlen összetevője. Ebbe a csoportba tartozik a népművészet megannyi megjelenése a népzene-től a népmeséig, és ide tartozik a magyar gasztronómia is – ezen belül külön kiemelve az alkoholkészítési és fogyasztási kultúrát. A múlt nemzeti sikereinek és katasztrófáinak identitásteremtő erejét jelenítik meg a nemzeti történelem nagy alakjai. A hősök, akik sikert értek el vagy éppen elbuktak, de bukásuk a nemzeti mítoszképzésben felmagasztalódva a nemzeti identitás részévé vált. Ez különösen a világ által (el) nem ismert magyar tudásban jelenik meg. A hősök másik forrása a sikersportágak múltbéli és jelenkori illetve a labdarúgás – amely a sporton belül, de önálló kategóriaként is jelen van – esetén kizárólag múltbéli sportolói. A történelem kategóriába sorolt elemek esetében a legtöbbször megjelenik a balszerencse hangsúlyozása, azonban a harmadik legnagyobb kategória még ennél is negatívabb képet rajzol a nemzeti identitásról.

A magyar mentalitás alapvető építőeleme a nemzeti identitásnak, amely egytől-egyig negatív, de legalábbis keserűes sztereotípiákat igazol vissza. A hallgatók véleménye szerint a pesszimizmus, az kicsinyesség, irigység és a Pató Pál-féle halogatás egyaránt részét képezik a magyar identitásnak. Részben pozitív attitűdként jelent meg a „sírva vígadás”, valamint az a fajta találékonyság, amely a szabályokat kreatívan alkalmazva jut eredményre.

Összességében elmondható, hogy a hallgatók által felépített gondolati térkép a magyar nemzeti identitásról felfogható egyfajta ironikus önreflexióként, amely meglehetősen sztereotip képet rajzol a magyarságról.

6. ábra: A magyar nemzeti identitás gondolati térképe

ÖSSZEFOGLALÁS

A Magyar Ifjúság 2012 kutatás eredményeinek tanúsága szerint a fiatalok itthon maradásának és hazatérésének egyik legfontosabb záloga a ragaszkodás a szülőföldhöz. A 15-29 éves fiatalok többsége nem csupán ragaszkodik a szülőföldjéhez, hanem magát magyarként azonosítja és fontosnak is tartja magyarságát, amiről alapvetően nem kizáró módon gondolkodik.

Kutatási adatok ugyan nem állnak rendelkezésre arról, hogy érvényes megállapításokat tehesünk az ifjúság nemzeti identitásának egyéni jellemzőiről, az azonban látszik a Budapesti Corvinus Egyetem hallgatói segítségével készített gondolati térképből, hogy vannak olyan eszmei és tárgyiasult értékek, amelyeket a fiatalok a nemzeti identitáshoz társítanak.

Egy jövőbeli – a magyarországi fiatalok nemzeti identitásával foglalkozó – kutatás alapvető célja lehet a Magyar Ifjúság 2012 kutatás eredményeinek visszamérése, illetve kiegészítése a nemzeti önazonosság és a szülőföldhöz való ragaszkodás mögött meghúzódó szimbólumokkal, eszményekkel és értékekkel, amelyek alapkövei lehetnek az új nemzedékek nemzeti hovatartozásának, magyarságtudatának megerősítésében, a nemzeti értékek továbbörökítésében.

IRODALOM

Castells, M. (2006): Az információ kora: gazdaság, társadalom és kultúra. II. kötet: Az identitás hatalma. (Budapest: Gondolat: Infonia, 2005-2007)

Guld, Á. (2012): Az EMO – Egy kortárs stílusközösség a média kulturális tanulmányozásának tükrében. (Doktori disszertáció. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Irodalomtudományi Doktori Iskola Kultúratudományi Doktori Program)

Hall, S. (1997): A kulturális identitásról (in Multikulturalizmus Feischmidt M. (szerk.): Budapest, Láthatatlan Kollégium – Osiris, 1997: 60-85. o.)

Howe, N., Strauss, W. (1997): The Fourth Turning: What the Cycles of History Tell Us About America's Next Rendezvous with Destiny. New York: Broadway Books.

Howe, N., Strauss, W. (1991): Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069. New York: William Morrow & Company.

Nagy, Á. (2013): Szabadidős tervek és tevékenységek. In: Székely, L. /szerk./: Magyar Ifjúság 2012, tanulmánykötet. Budapest. Kutatópont. 211-228.

Somlai, P. (2011): Nemzedéki konfliktusok és kötelékek. In: Bauer, B., Szabó, A. /szerk./ Arctalan nemzedék. Budapest. Nemzeti Család-és Szociálpolitikai Intézet. 25-36.

Székely, L. (2014): Az új csendes generáció. (in: Nagy, Á. – Székely, L. /szerk./: Másodkézből – Magyar Ifjúság 2012. ISZT Alapítvány – Kutatópont. 9-28.)

Székely, L. /szerk./ (2013): Magyar Ifjúság 2012 – Tanulmánykötet (Kutatópont, 2013)

Székely, L. (2008): Fogyasztás, gazdasági helyzet, kultúra, média, infokommunikáció – Civil Ifjúsági Jelentés 2006-2007. Új Ifjúsági Szemle. 6(2-3), 67-74.

Tófalvy, T. – Kacsuk, Z. – Vályi, G. /szerk./ (2011): Zenei hálózatok – Zene, műfajok és közösségek az online hálózatok és az átalakuló zeneipar korában. (L'Harmattan, Budapest)